دعوت

ملي، خپلواکه خپرونه

ISBN 978-82-691395-2-5

د خپل رب د لارې په لوري په حکمت او غوره نصـيحت سره بلنه (دعوت) ورکړه او له خلکو سره په داسې ډول مباحثه وکړه چې ډيره غوره وي. (سوره النحل ، 125 ايت)

موسس او مسئول چلوونکی:

محمد طارق بزګر

د تأسيس نيټه :1367ل،(۱۹۸۸م)

Dawat Media Center,
V/M. Tariq Bazger
Vold gt. 37A, 2000
Lillestrom, Norway
Tel. +47- 63844384
Mobile. +47-90856195
dawatmedia@gmail.com
www.dawatmedia24.com

ملي سندره

خو چې دا مځکه آسمان وي
خو چې دا جهان ودان وي
خو چې ژوند په دې جهان وي
خو چې پاتې يو افغان وي
تل به دا افغانستان وي
تل دې وي افغان ملت
تل دې وي جمهوريت
تل دې وي ملي وحدت

Vol. 245 Aug. & Oct. 2022

پرله پسې ګڼه ۲۴۵

ژوند د ناپوهۍ په زندان کې

وړځې په اوونۍ، اوونۍ په مياشتې او مياشتې دا دی په کال واوښتې؛ خو لا هم د ښوونځې د دروازې پرانيستل کېدو کوم ځرک نه لېدل کيږي. افغانستان داسې يو هېواد دی، چې د پرمختګ پر ګام يې پرشاتګ غوره کړی؛ تقريباً درې ميليونه نجونې له زده کړې محرومې دي او دغې برخې کې نيوکو ته لا هم کوم ځواب نه دی ورکړل شوی.

افغانستان په اخرو کلونو کې د ښوونې او روزنې په برخې کې د پام وړ پر مختګ کړی و؛خو بيا هم کوم هدف چې د ښوونې او روزنې مسوولين دراود هغه ته ونه رسېدل. تر ټولو بده پېښه چې د افغانستان تعليمي او تحصلي نظام يې اغېزمن کړ د اګست پنځلسمه پېښه وه، چې حکومت رنګ شو؛ نو د نجونو تعليم همرنګ او د حاکمې دلې لخوا پر نجونو د ښوونځي د تګ بنديز ولګيد.

د تېر حکومت له ړنګېدو او نوې حاکمې دلې له راتګ سره پوازينۍ قرباني د افغانستان لونې ورکړې او لا هم ورکوي. ژمنه وشوه چې نور به ښوونځي نه سوزول کيږي؛ نور به ښوونځي په بمونو نه الوځي؛ نجونو ته به ګواښ نه وي، چې نور ښوونځي ته مه ځه؛ خو بيا يې هم پخپله وعده وفا ونه شو کړای. دوی وښودله چې د اسلام له نوم څخه د خپلو موخو لپاره کار اخلې، ښځه په لومړی ورځ له دفتره وشړل شوه، افغانه ښوونکې له مکتبه وشړل شوه او له هر هغه کسب منع شوه، چې پکې يې حلاله مړی پيدا کوله. تعليمي او تحصيلي مرکزونه لا هم د خونړيو پېښو شاهدان دي.

کله چې له يو انسان څخه دزده کړې حق اخيستل کيږی؛ نو د فکري، عاطفي، پرمختګ او په ټولنې کې د خپلواک او ازاد ژوند کولو حق ترې اخيستل کيږي او دا يو انسان ته د ناهيلۍ ګام دی، چې خپل پرمختګ پر وړاندې دې خنډونه او حتا توري تياري وګوري.

اوسنی عصر د انسان پر کاري ځواک او ګيرکتيا راڅرخي، ننۍ نړۍ کې تعليم د هر انسان لپاره دومره مهم دی لکه اوبه څښل وجود ته. تعليم د اوسني انسان اصل او اساس دی هغه وګړي چې بې تعليمه لوېږي نه يوازې د کورنۍ بلکې د ټولنې بار هم وي.

علم د هر کور ځراغ دی، نجونې دې زده کړې ته پرېښودل شي او حاکم حکومت دې د دغې مظلومې طبقې برخليک د سياسي موخو قربانۍ نه کړي؛ ځکه د نجونو ښوونځې ترلې پاتې کېدل به ډېرې بدې پايلې او حتا د يوې ټولنې دړنګېدو پايله به له ځان سره ولري.

ښاغلی سميع الله صافی د دعوت سره په مرکه کې:

افغان ملت دا نه غواړي چې طالب دې لکه وړځ حافظ په ټوله کونډی خېته واچوي!

(ناروېژي پښتو قاموس) ګوته مې ورته په غاښ شوه!

په دې ګڼه کې:

- ښاغلی سميع الله صافی د دعوت سره په مرکه کې: افغان ملت دا نه غواړي چې طالب دې لکه وړځ حافظ په ټوله کونډی خېته واچوي ۳-۱۲ مخونه
-مسلمانان او يهودان ۱۳-۱۵
-د امريکا او اسلام اباد زرګري جګړه ۱۶-۱۷ مخونه
-دولت، دموکراسی و اسلامګرايی در افغانستان (۱۸-۲۹) مخونه
-له پوهې سره سليقوي چلند (۳۰-۳۱) مخونه
- د طالبانو د امارت د حتمي سقوط عوامل ۳۲-۳۵ مخونه
-پوهاوی (۳۶-۳۷)
-د خرافات ختمونې له وسيلې يې بېرته د پنځونې هڅې (۳۸-۴۱ مخ)
- نيوکه (۴۲-۴۳) مخونه
- بودا او د درد شکايت (۴۳) مخ
-يادی از بروس ريچاردسن (۴۴-۵۰)

د ورپښمو کاروان

د دې ګڼې ادبي خبره: ښاغلی ذبيح الله احساس (مرکه) او د هغه د شعر څو نمونې
-هيله هدايي (د رنګونو ملاله)
-هيلې (لينډه کيسه – ليمه ودان
نور ډېر په زړه پورې مطالب

In English Issue:

Afghanistan Becomes World's 'Least Secure' Country: Report
-Russia's Recruiting Afghan Commandos
-How Western Errors Let the Taliban Win in Afghanistan
-The Taliban's Afghanistan

د دعوت رسنيز مرکز له خوا چاپ شوې کتابونه (۶۱-۶۴) مخونه

مخ پر وړاندې د خپلواک، سرلوړي، غښتلي، آباد او يو موټي افغانستان په لور

دعوت مېډيا د افغان ولس غږ

قدرمنو لوستونکو !

د دعوت رسنيز مرکز وياړي چې د خپلو بېلابېلو رسنيزو فعاليتونو د لپارې د هيواد په دې ټاکونکو او حساسو شيبو کې په ملي افغاني روحيه تر خپله وسه هڅه کوي چې خپلو خلکو ته د خدمت مصدر وګرځي.

د دعوت ملي خپرونه د خاوري تماميت، ملي ګټو او د ملي يووالي د دفاع او ساتنې په مبارزه کې د افغاني پوهانو، عالمانو، ليکوالانو، او روڼفکرانو د پاره د قلمي جهاد پرانيستلی سنګر، هڅه کوي د دعوت درنو لوستونکو ته د هيواد او ولس کورني او بهرني دښمنان وروپېژني او تر ممکن حده د دوی خاينانه دسيسې او توطيې شنډې او خنثی کړي.

په هيواد کې د سولې، ولسواکی، ټولنيز عدالت، وګړيزو حقونو، د مطبوعاتو خپلواکې، د قلم او بيان د ازادي، او ټول افغان ولس ته د ژوندانه د لومړنيو بنستيزو اسانتياو د برابرولو، او په لنډه که ووايو د دموکراتيکو لارو، نه د "زور، زر، او تزوير" د لارې، د افغانانو د غوڅ اکثريت په خوښه د يو غښتلی او منلي مرکزی ملي حکومت د جوړيدو منځ ته راتلل او د هغې ساتل او ملاتړ هغه موخه او هدف دی چې د هغه په رڼا کې د دعوت ملي خپرونه خپله مبارزه او سرښندنه مخ په وړاندې بيائي.

خو!

د دې ځراغ د روښانه ساتلو د پاره د ګرانو لوستونکو مالي، قلمي مرستو او همکاريو ته د هر وخت نه خورا زيات ضرورت دئ، که زموږ د پاليسی او د دعوت د ملي خپروني د محتوا سره موافق ياست نو موږ د دې جوګه کړی چې د دعوت ميډيا خپروني او دعوت خپرونه د نړی او ګران افغانستان ګوټ ګوټ ته ورسوو، او د هغه ناامېده هيوادوالو له پاره د اميد ډيوې روښانه کړو، کوم چې د ډول ډول ناخوالو له امله يې خپل اميد د لاسه ورکړی دی، او داسې چيرته چې افغان وي هلته دعوت وي ياني دا چې ډيرو هيوادوالو ته دعوت ورسيږي او زموږ هڅې به هله بيځايه نه وي چې يو زيات شمير هيوادوالو ته مو دعوت رسولی وي او دې هدف ته رسيدل ستاسو درنو هيوادوالو او د دعوت مينه والو د مالي مرستو پرته ناشوني دي.

زموږ هيله د درنو لوستونکو څخه دا ده چې په دې لاره کې خپلې مرستې ونه سپموئ.

خپلې مالي مرستې په همدې مخ کې په ليکل شوې پته راواستوئ:
د بانک او يا هم د پاکټ په منځ کې د راجستر پوستې د لارې.
يو ځل بيا وايو :

((دعوت ميډيا د افغان ولس پرته د هيواد د هيڅ سياسي ډلې نمايندګي نه کوي او نه د خپلو خلکو پرته د چا پورې تړلې ده. دعوت ميډيا د افغان ولس ريښتينی غږ او د هغو له پاره خپروني کوي څوک چې د افغانستان په باره کې فکر او د مسئوليت احساس کوي. د دعوت د خپلواکو رسنيو مرکز د پخوا نه زيات اوس ستاسو مالي مرستو ته اړتيا لري))

ستاسو نه مخکې له مخکې مننه
د دعوت اداره

دعوت مېډيا ستاسو او ستاسو له پاره

دعوت چې د ناروې د هيواد نه خپريږي. د افغان ولس پرته د هيواد د هيڅ سياسي او غير سياسي ډلې استازيتوب نه کوي. دعوت د افغان ولس ريښتينی غږ او د هغو له پاره خپريږي څوک چې د افغانستان په باره کې فکر او د مسئوليت احساس کوي. په دعوت کې د خپرو شوو ليکنو مسئوليت د درنو ليکوونکو په غاړه دی او شرط نه دی چې هره ليکنه دې د دعوت د نشراتي پاليسی سره برابره وي.

DAWAT MEDIA CENTER,
V/ M. Tariq Bazger,
Voldgt.37A,
2001 Lillestrøm, Norway
Tel. +47-63844384

Mobil: +47-90856195

ISBN: 978-82-691395-2-5

Orgnr (Reg#): 985160058

د انټرنت په نړيواله شبکه‌زموږ دويبپاڼې پته

www.dawatmedia24.com

زموږ د برېښنا ليک پته:

dawatmedia@gmail.com

د دعوت بانکي پته:

DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړيوالو تادياتو حساب

Account for international payments:
NO15 0530 2294 668

د ويپس شمېره: Vipps: #557320

څنګه کولی شئ د دعوت مېډيا مالي مرسته‌وکړی:

خپلې مرستې (پيسې) د بانک په پته‌راوليږي. د دعوت مالي منبع د افغانستان خلك دي. د دعوت د خپلواکو رسنيو مرکز د فعال ساتلو او د شوو ژمنو د پوره کولو له پاره ستاسو مالي مرستې‌زموږ د برياليتوب او لاښه پرمختګ زيری دی. هر افغان بايد تر خپله وسه د خبرو پرځای د عمل ډګر ته راووځي، خپل مسئوليت احساس او پوره کړي وخت د عمل دی نه د خبرو.

ښاغلی سمیع الله صافي د دعوت سره په مرکه کې:

افغان ملت دا نه غواړي چې طالب دې لکه وږئ حافظ په ټوله کوندۍ خېټه واچوي!

د سردار له سپین کودتایي جمهوریت نیولې تر روس پرستو، جهاد فروشه ټوپکمارو، غرب زده اقتصادی تالي څټو، ټولو د افغانستان پارلمان هم لکه خپل جنګي غنیمت خپل ترمنځ په فاسد سیاست ویشلی ؤ

د دعوت ارزښت په خپلواکۍ، روښانفکرۍ او ملي دریځ ته په درناوۍ کې دئ. هیله ده نور هم وغوړېږي

پوښتنه - بزګر: د جمهوري نظام د سقوط، د سقوط مسئولیت، د مقاومت/ ټلوالې په نوم له دننه د نظام تخریبوونکی، د دوحې تړون، له افغانستانه د امریکایانو وتل، او د هېواد د راتلونکې په اړه یا د ځپلي افغانستان پېښو ته ستاسو له نظره لنډه کتنه کې که راته دا یوه پوښتنه یا پوښتنې ځواب کړئ مهرباني به مو وي.

سمیع الله صافی: د دعوت له مسئول (بزګر) نه چې په خپله درنه رسنۍ کې یې زما نظر ته هم ځای راکړئ مننه!

بشري ټولنه، که څه هم د انساني ټولنې په اډانه کې ګډ او مشترک ارزښتونه لري؛ خو بیا هم بشري ټولنه د خپلو ځانګړو دود - دستور او ارزښتونو بېله مجموعه ده. دغه ارزښتیزه مجموعه د یوې ځانګړې بشري ټولنې د ملي کلتور (هُویّت) جوړوي، چې د یوه ټاکلي (ملت) په بڼه څرګندېږي. داسې چې د هرې ټولنې د ملي کلتور (هُویت) جوړوي، چې د یو ټاکلي (ملت) په بڼه څرګندېږي. داسې چې د هرې ټولنې (هویتي) ارزښتونه د یو – دوه کُوله یا څو محدودو کالو زیږنده نه وي، وده، الون- بدلون، تغیر یا ورکه یې هم د پېړیو کار دئ.

د ټولنو کلتوري ودښت (تکامل) او اوبدښت (بافت او ترکیب) هم خپل ترمنځ په اغیزمنو راکړو – ورکړو کې پیاوړئ او د مشترکو ارزښتونو په بڼه جوړښت مومي. پدغه کلتوري تعاملاتو او رسم او رواجو کې، هغه ټولنې (ملت) ګټلی او وړې ده او نور یې ځان پسې رابښکلی دي، چې کلتوري ارزښتونه یې غني (شتمن) او د وخت د

غوښتنو سره په ماړه چلن کې، ورځنيو او راتلونکو تقاضاو ته غوره او روښانه ځواب ورکولی وشي.

برعکس هغه ټولنې چې د نورو سره په مراوده کې خپل داسې د انساني ژوندانه له پاره (مشکل کُشا) څه ونه لري چې د نورو له پاره ګټور او د اخيستو وي؛ له انساني ټولنې بېل په انزوا کې ځي. دا انزوا بېله خدايه، بل چا سره نه ښايي!

د نړۍ هغه روسته پاتې (شاته کړلشوې) ټولنې چې د نورو سره په راکړو – ورکړو او اړيکو کې پاتې راغلی اوسي؛ لکه لاسکوځي له نورو يې اخلې. په دغه خيراتي اخيستنه کې ښه، خو ډېر هم بد وي:

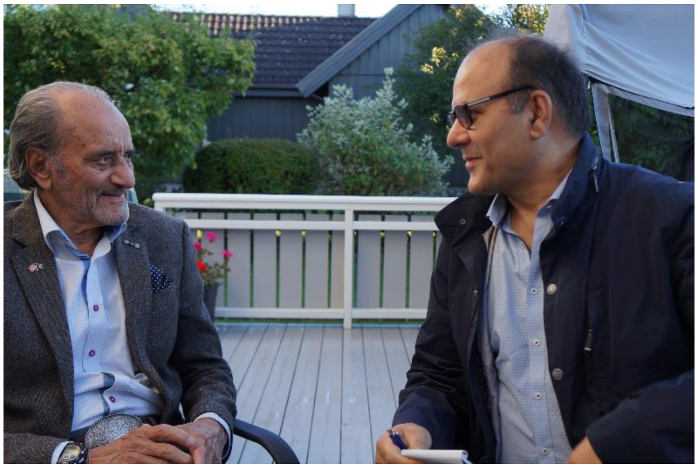

ښه يې اقتصادي، تجارتي، پوهنيز، روغتيايي او ټکنالوژيکي هغه اړمنه اخيستنه ده چې له مجبوريته ښه ده. د بېوسه هېوادو سره اوږد مهاله (بنسټيزه مرسته) د پرمختللو لويو ځواکونو د ځانخوښو اهدافو سره په ټکر کې ده.

بد هغه چې ټولنه د ټرونتابه په ايدیالوژيکي، ژبنې، توکمي، تېريستونکي اقتصاد او د راز – راز دسيسو په دام کې داسې ښکيل شي، چې د خپلو لوړو تاريخي او بنسټيز اقتصادي ارزښتونو سره تربګنی کې له ځانه ورک، خپلواک، انتقادي تفکر ماغزه يې شنډ، خپلې ملي ګټې ورته بېګانه او په پايله کې د پرديو په خيراتي آخورو کې په شخوند وي.

زموږ (افغان ټولنه) هم له دغه فورموله بهر نده پخپلو اوږدو تاريخي پېړيو کې يې د يرغلګرو؛ مقدوني سکندر له ۳۳۰ ق.م نيولې تر عربي، چنګيزي، صفوي، بابري، انګريزي، شوروي او همدا اوس په ۲۱مه پېړۍ کې د امريکې په کومانده د (ناتو) يرغل ګر يې شړلي؛ خو خپله (ملي خپلواکي)، سياسي، اقتصادي او فردي ازادۍ او ارادې ته رسېدل لا څه چې په نس وږي، له عصري جهانبينه زده کړو او انساني سواد محرومه، هم هغسې يو – بل ته محتاج او خوارځواکې پاتې شوېده .... ولې؟

ځکه چې د دښمن په وړاندې (ملي خوديشنده پاخون) تل د دې په ځای چې په ملي شعور او سياسي پوهه سمبال د (ملي مشرتابه) په اګاهانه لارښود اداره او داسې کنترول شي چې له جګړو روسته بشپړه برياء او د سرتېريو پايله يې په سين لاهو نشي؛ شړلشوئ يرغلګر دښمن پدې توانېدلئ چې د خپل تيري په پړاو کې د يله جار بې سربنده افغان له منځه د ځواکمنۍ په سولند خره سواره فرصت طلبه ځانخوښې په ښنبه او له ګڼو لارو ورسره پوځي، اقتصادي، سياسي، عقيدتي، کلتوري استخباراتي او تبليغاتي مرستې وکړي. افغانان خپل ترمنځ سره په پټه او ښکاره ښکر په ښکر، په نفاق او بې باورۍ کې په مختلفو لارو تس و نس روان کړي او وياړمنې سربښندنې يې د ځان په ګټه د افغان وُلس له ښيګڼې وباسي.

له مداريګريو دغه ورانګارې پېښې، په روان معاصر تاريخ کې وينو:

د شاه امان الله خان په مشرتابه کې د هېواد خپلواکي، ملي آزادي او ښېرازي د انګریز د دسیسو (ګوډ ملا)، (سقاو زوی) او روسته د (نادرخان) د ځانخوښو ړیرورو د جهالت له ناولو کوپړیو ځار شوې.

په دې توګه پوره یوه پېړۍ افغان پرګنې له ملي شعور، سیاسي پوهې او د ځان او جهان له اګاهانه پېژاند څخه ګوښه، په بدوي – زاړه، وراسته او تحمیلي باورونو کې، ماغزه تړلی وساتل شوې او په قوم او خېلباری کې د پیر، شیخ او مُلا په لاړو لامده، له مدني ژوند او عصري زده کړو بې برخې، له ځانه او جهانه په ناخبرۍ کې معجزو ته په تمه پاتې کړل شي.

نو ځکه ونه توانیدې چې د بهرني ځښښاکیزو تېریو او لاسوهنو او هم د داخلي جهالت او وطن پلوریو په وړاندې، یَو موټي افغان (ملت) سره راغونډ او یو (ځواکمن ملي دولت) رامنځته کړي. تر څو هېواد یې د نړیوالو لویو ځواکو (ناتو او وارسا) د سړې جګړې په سیالیو کې هغوی د ګوډاګیو هېوادو د نیابتي جګړو د غوبل ډګر نشي.

خو له بده مرغه د افغان ټولنې برخه لیک، له نیمې پېړۍ راهیسې د لاسوهنو او نیابتي جګړو داسې ډګر ګرځېدلۍ، چې پای یې مالوم نه دئ او ناځوانو نړیوالو بیا دا جګړې د افغان ورونو قومونو ترمنځ خپله جګره تبلیغ کړې ده.

د بُن په ۲۰۰۱ کنفرانس کې مې د څارګر (Superveiser) په توګه ګډون درلود. د روژې (قمتره) میاشت وه، د مانۍ

په منځنۍ حال کې به ناست او کاته به مې چې په پاکستان او ایران کې جوړ شوي (سنيي او شیعه) نازولی استخباراتي – جنګي تنظیمونه به کله چې د دې زړې شاهي مانۍ له ښي خنګ خونو له غرمې مخکې غونډې نه راوتل؛ راساً د مانۍ ګڅ خنګ ته به هره ډله ځوړند غوړونه خپلو ځانګړو روزي رسانانو ته ور روان وو؛ تر څو د خپلو غونډو ګذارشونه خپلو ورتړلو (6+2) چارواکو ته ورکړي او نوې لارښوونې ترلاسه کړي.

دې جګړې مارو ډلو د (کرزی) په نانځک مشرتابه کې چې د نظار شورا، وحدت ګوند او دوستمي جنبش پکې غاوره وو، د کنفرانس هغه د ملګرو ملتو د (امنیت شورا) فیصله لیک:

(Resulution (1378-2001)

Adupted by the security council at its 4415th meeting on 14 November 2001)

چې په پنځمه ماده کې یې راغلی وو:

((موقته واکمني به هغه اشخاصو ته چې د نړیوالو بشري قوانینو مخ یې سرغړونه کړي وي او یا یې د انسانیت په ضد جنایت کړئ وي؛ د عدلي تعقیب څخه نه شي معاف کولئ))

خو له بده مرغه په کابل کې چې د کرزي په نامشروع ټلواله کې د ستار سیرت ۱۳ رایو په وړاندې په غیاب کې ایله یوازې په ۲ رایو (چې یوه یې مشر ورور قیوم کرزي ورکړې وه) د طالبانو، القاعدې او نورو تروورستانو سره د امریکې د مخالفت په تَس کې د B52 په زور بېړنۍ اداره رامنځته شوه؛ د دغه فیصله لیک محتوی یې ډېرانه ته وغورځوله. ځانونه یې خپل تر منځ په معامله کې له هغه

جنایتي غوبل چې پر مظلوم کابل ښاریانو یې تر سره کړئ وو؛ د عدلي پوښتنې په هېر کې وژغورل. دې غاورې ژغورنې ورته په خپل نوي حاکمیت کې د چور – چپاول او جنایاتو نوی د انارشیزم سل کلنه ساء وریه برخه کړه.

آس چې پردئ وي، ک و ن ه یې خپله، که نن یې نه څغلوې، نو کله!

دې خبیثې د انحصار، فاسد سیاست او د ځانخوښۍ په سولند خره سورې ساء، هېواد په شمال او جنوب او (افغان) او (افغانیت) په قومبازیو او د قدرت په مزدور سازو ټاپوګانو وه ویشه. رسمي اداري یې د فساد په کندوانو بدلې کړې. ملي اردو او ملي امنیتي موءسسې یې پخپلو تنظیمي، قومي او سیمه ایزو ډلو ټپلو کې له افغانشموله ملي روحیې څخه بیلې کړې. دې حالت د مرکزي دولت (جمهوریت) او پراخو وولسو او پرګنو ترمنځ داسې ژور واټن رامنځته کړ چې ښایي ۷۰-۸۰ سلنه سیمې او خلک یې د طالبانو ورتلګ ته په لار او یا بې تفاوته کړل.

که په ټولیزه توګه د جمهوري اسلامي دولت د راپرځېدو عواملو ته په لنډو وګورو:

۱/ د افغانستان خلک له پېړیو د بې مسئولیته اولیګاریو حاکمیتو له خوا په ټوله کې په دوه متضاده برخو ویشل شوي دي.

ښاري نسبتاً مدني اقلیت او په بدوي – قبایلي چاپېریال کې له عصري او تجربي زده کړو او مدني ژونده محروم اطرافي اکثریت. دې بشپړه کلیوالي اکثریت چې ماغزه یې د پیر، شیخ او مُلا په پردیپال ذهنیت پوري نور هم ورغوټه شول؛ پر ښارونو د طالب حاکمیت ته لار پرانیسته.

۲/ د دوه سري عبدالله په محوریت کې د یو پاځکي، ټورشوټي (طفیلی) مافیایي فاسد پوړ په رامنځته کولو اساسي قانون ته شا او د درېواړو ولسمشریزو ټاکنو له پایلو انکار، اردو او دولت کمزورئ او بې اعتماده کړ.

۳/ د شر او فساد (نظار شورا) او ورپورې ډلو ټپلو یې د نفاق افګنۍ فاسد سیاست چې د پښتون، افغان او د افغانستان په تاریخي هُویت پسې یې د مسخ کولو او سپکولو بډې راوهلې وې؛ یو شمېر تش په نامه روښان اندي او پخپل هُویت ناباوره عناصر هم په ځان پسې راښکل چې د دولت په تضعیف کې وکارول شول.

۴/ د امریکې او سیمې د استخباراتو پر اوږو بار پاځکئ (طفیلي) قشر او جهاد پلوره مافیایي مشرانو په دولت کې دننه او له دولته بهر په دولت کې د ځواکمنۍ ټوپکسالار ټاپوګان رامنځته کړل. چې دا په ښکاره د طالبانو بېرته راګرځېدو ته جوته لار وه.

۵/ امریکې او ناتو د خپلو جیو پولیټیکو موخو، په تېره د اوکراین په خاطر او د پاکستان د نظامي استخباراتو په همغږۍ په دوحه د طالبانو سره خپل ترمنځ د (د

افغانستان د اسلامي جمهوریت) پر ضد او د افغان ؤلس له سترګو په څنګ داسي د زرګری سولي، له سپکاویو ډک ترون لاسلیک کړ چې د ډاکټر غني په مشرتابه کي مشروع دولت یې لکه نېزوړۍ د اوبو څګ سره په سین کي لاهو پرېښود.

دي لکه لمر وښوده چې له بُن ۲۰۰۱ رازېږېدلۍ د پوشالي حکومتونو شل کلن پړاو، د افغان ملت له ارادي پرته د امریکايي امپریالیزم ملکیت ؤ. نو خود به یې په یوه ترینګۍ د طالبانو (امارت) ته خالي کاوه.

۶/ موږ د افغانستان تر نامه لاندې په یوه ټاکلي جغرافیه کي د هېواد خاوندان یو؛ خو داسي یو ملت چې په یوه روښانه منطق او ملي ټرمینالوژي معترّف وي؛ نلرو.

پدي ۲۱مه پېړۍ کي اوس هم په خورو ورو دښتو، غرو رغو، کلیو – بانډو او آن په ښارونو کي د میشتو پرګنو ترمنځ د ملي ګټو او ملي ارزښتو په مشترک قاسم هغسي یو موټی دریځ نه لرو؛ کوم چې د مذهب، ایمان، عقېدي، جنت -دوزخ، ثواب- عذاب، اسلام او کفر په محوریت کي شته.

همدغه علت دئ چې: (پر آزادۍ مینو افغانانو) د دښمن له شړلو روسته هر ځلې د بې هویته مذهبي ټېکه دارانو په لوبه کي خپلې اقتصادي، سیاسي، کلتوري او ټولنیزې ازادیګانې ندي ترلاسه کړې او د چا په خبره، د خپلې آزادۍ غلامان شویدي.

۷/ په پای کي، پداسې شرایطو کي د امریکايي ځواکونو وتل، چې افغان اردو لا لکه منل شوې اردو پخپلو متېو نه وه تکیه او د قومي ملېشو په نفوذ کي رنځېده. له بلې خوا د (ناټو) هغه شل زره لوژیستیکي قراردادنه لغوه شول؛ کوم چې د اردو او په تېره د هوايي ځواکونو ملاتړ یې په غاړه ؤ.

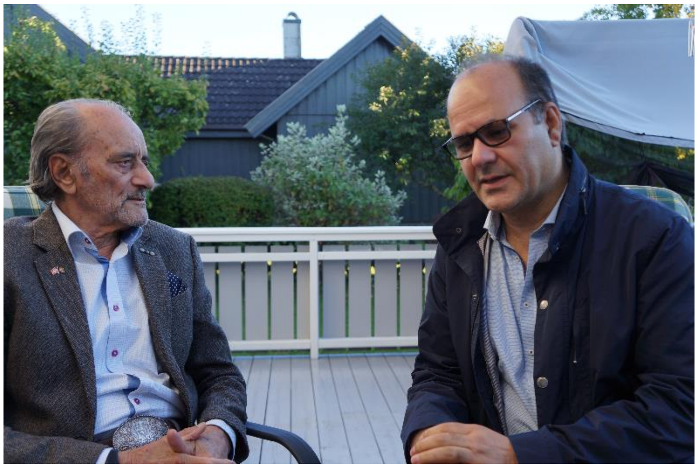

ماته د تیروریزم ټکولو تر نامه لاندې د امریکا او (ناټو) ځواکونو راتلل (چې د تیروریستانو ځاله په پاکستان کي خوندي وه؛ او زره اقدام یې پر وړاندې ونشو) او له شلو کالو روسته پداسې حال کي وتښتېدل چې په افغانستان کي یې پټ او ښکاره هڅه وه؛ د ملت په اراده د ټاکلشوو قوي ملي دولتو مخې ته ډب شي، تر اوسه معما ده؟

دا معماء ده چې د دومره بلواوو او ستونځو په منلو یې د لومړي ځل شړلشوۍ طالب ولې بیا راوست؟

که بل ځواب نه وي، نو پدي به یې وګنم چې؛ خوار، په ناپوهۍ او جهالت کي ساتل شوي بېوسه هېوادونه، د نړیوالي فاسدې سرمایګذارۍ د وسلو د شرکتونو قرباني دي.

پوښتنه - بزګر: د افغانستان راتلونکي تاسو ته څنګه ښکاري؟ او هم افغانستان ته جدي خطر په اوسنی وخت کي څه دی؟ او هم تر هغه چې طالبانو له افغان ولس مشروعیت تر لاسه نه کړي آیا حکومت به یې دوام وکړي او هم به یې نړیوال په رسمیت وپیژني؟.

سمیع الله صافی: په ټوله کې د افغانستان راتلونکۍ برخلیک د دوه اړخو په سمون پورې تړلۍ دۍ:

داخلی اجماع: څرنګه چې د یوې کورنۍ، کلي، ښار او یوه هېواد جوړونه، رغونه، ښېرازي او ساتنه د انساني ټولنې د یوازې یوه تن، یو قشر (پوړ) کار او د زیار نتیجه نده؛ همداسې په سیاست، اقتصاد، کلتور، ټولینزو اړیکو او اداره کې د ټولنې د ټولو اقشارو (مسلکي، جنسیتي، ځوانو، زړو، ورو او...) ارادې رول اړین دۍ. او ټولنه د خپل استعداد او اهلیت له مخې د هېواد په چارو کې د فعالیت، لارښوونې او صلاحیت حق لري.

نور لاځه چې د ملت مهم نیمایي بدن (ښځینه پوړ) له ښوونې، روزنې، کار او اقتصادي مالکیت څخه محروموول او نارینه و ته لاس ترزنې سوالي او جوتې خور کېښول، چې سارۍ يې په ګرده نړۍ کې نشته؛ د ملي اجماع سره په ټکر او داخلي مشروعیت ته سپکاوۍ دی.

بله يې لا دا چې د عدلیې وزارت يې وايي: (اساسي قانون ته اړتیا نشته! پر حنفي مذهب متکی (قرآن او سنت) کافی دۍ. نور نو تاسې پوه شی؛ هېواد ته چې د مدرسې او جومات له کړکۍ ګوری؛ داسې حاکمیت د دولت داری جوګه کېدای شي؟

داخلي اجماع ده چې داخلي مشروعیت رامنځته کوي او بیا نړیوال مشروعیت ته لار پرانیزي. په دې کې خو د ملت بشپړه اکثریت توافق او غواړي چې د تېرو شلو کالو د سیاسي فساد او بیت المال داړه مارانو ته په رسمي دندو او ضد ملي کړو وړو کې اجازه ورنکړې او خوړلی پرې کانکې شي. مګر ملت دا هم نه غواړي چې طالب دې لکه وړۍ حافظ په ټوله کونډۍ خېټه واچوي!

متل دۍ: (هوښیار يې په بل تجربه کوي او احمق يې په ځان.)

خو چې پرځان له دویم ځل تجربې، بیا هم په شړو روان وي؛ نو د هغوی تعریف په تاسو!)

او که په مایې تعریفوۍ نو؛ یاد جومات او چارچوبۍ له انګړه بهر د هېڅ کار ندۍ او یا به د خارجي استخباراتو سره په برمته ګرۍ کې، بېواکه وي!

پوښتنه- بزګر: تاسو د شاهي نظام پر مهال دوه ځلې د ولسي جرګې وکیل وۍ د تیرو شلو کلونو یا د خلکو په خبره د امریکایي دیموکراسۍ د وکیلانو او پارلمان سره د هغه وخت فرق ستاسو له نظره څه دی منظور مې هم وکیلان او هم ولسي جرګه دواړه دی، او هم که د ولسي جرګې د تاریخ او هغه معلومات چې تاسې سره دی د دعوت مجلې د لوستونکو په ځانګړې ډول د ځوان قشر سره شریک کړۍ حتماً به ټولو لوستونکو ته ډیر پّ زړه پورې وي.

سمیع الله صافی: پارلمان: د ۱۳۰۹ لمریز کال اساسي قانون له مخې چې د تصویب په لویه جرګه کې مې پلار (سلطان محمد خان ساپی) هم په کې ګډون درلود، د وړی

په ۱۸مه ۱۳۱۰ کې د لومړی ځل لپاره د (دولت شورا) په (ملي شورا) ونومول شوه.

دا ړومبنۍ (ملي شورا) له دوه برخو (ملي شورا او اعیانو) څخه جوړې وې، چې ۳۳ کاله یې تر ۱۳۴۳ لمریز (لویې جرګې له ۱۸م وږي تر ۲۸ وږي) پورې دوام درلود او د نوي اساسي قانون په حکم په (ولسي جرګه) او (مشرانو جرګه) ونومول شوې.

د پارلمان د غړو ټاکنې که څه هم د هغه ټاکنیزې لایحې له مخې کېدې، کوم چې په ۱۳۰۹ کې رامنځته شوې وه؛ خو ټاکنیز نوم تر ډېره سمبولیک ؤ. ډېرئ د صدراعظم او وزیرانو لخوا د دوی په لاړو لامده کسان، تقاعدي مامورین، د حکومت مخرونۍ مخور، شاه پرستان او د روحانیت په سپېڅلتیا کې اخېړې څېرې وې چې د پارلمان ځانده یې جوړوله. کوښښ کېده چې د محمدزایي په مرکزیت کې د شاهي ځواکمنۍ له باورونو پرته بل فکر رخنه ونکړي.

خو د ښووني – روزني له برکته په ټولنه کې ورو ورو د نوو افکارو خوځند راولاړ شو. په ۱۳۲۸ لمریز کې د وُلسي جرګې د (اُووم پړاو) ټاکنو د خلکو حقونو ته په پاملرنه نوئ روښانه ور (باب) پرانیست.

دا لومړنۍ دوره وه چې د پاچا تره (شاه محمود خان) د خپلې کابینې سر ورته حاضر او د باور رأی یې اخیستې وه. څرنګه چې شاه محمود خان په شاهي کورنۍ کې، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه ته ورته نرم خویه سړئ ؤ او د

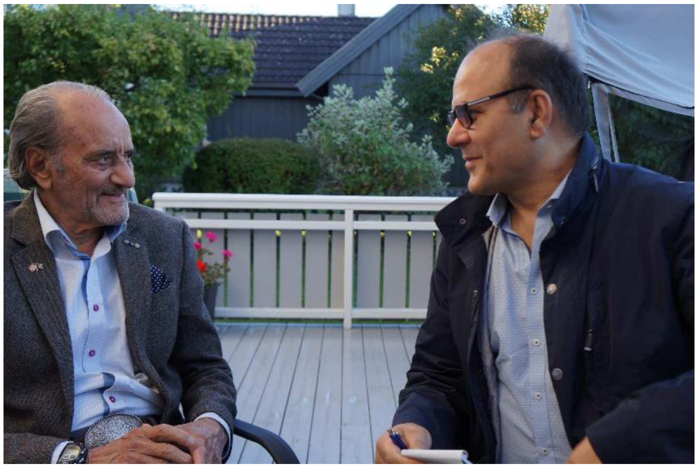

ملت د استازو د نیوکیزو خبرو خوله یې نشوای کنترورولئ؛ سلطنتي چارواکي او پلویان یې په وېره کې شول.

دا ؤ چې په ۱۳۳۲ کې سردرا محمد داود خان (د صدراعظم محمد هاشم خان د سیاست به پله روان) د پاچا له خوا د کابینې په جوړونه توظیف او د اتمې دورې ؤلسي جرګې څخه یې باور تر لاسه کړ.

د ؤلسي جرګې هغه د (آووم پړاو) هېښ بهیر نور نو تر هغې په تپه ولاړ ؤ، تر څو چې اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د ۱۳۴۳ لمریز په لویه جرګه کې نوئ اساسي قانون د هوښیار ملي شخصیت محمد موسی شفیق په منشیګرۍ رامنځته کړ. چې پر بناء یې د افغانستان په تاریخ کې دیموکراسۍ په لور نهه کلنه دوره، په دوولسمه ؤلسي جرګه پیل او د دیارلسمې ؤلسي جرګې د ختم سره سم، سردار داؤد خان د خپل جمهوریت په اعلان پای ته ورسوله.

د شاهي رژیم په آخرو نهم کالو کې چې د ولسواکۍ په لور هڅه وه؛ پالماني ټاکنې په ټول هېواد کې، آزادي، عمومي، سرّي او نېغ په نېغه تر سره شوې. د مشرانو جرګې غړي به له درېؤ یوه برخه د پاچا په انتصاب (۵ کالو له پاره)، بله یې د ولایتي شوراګانو لخوا یو یو تن (دري کالو له پاره) او پاتې برخه یې د هر ولایت خلکو یو تن (۴ کالو له پاره) لکه د ؤلسي جرګې په آزادو، عمومي، سرّي او مستقیمو رأیو ټاکله.

که څه هم د حکومت برحاله چارواکو به کوښښ کاوه چې د وُلس له منځه د خپلو غوره مالو پلویانو په ملاتړ خپل چوبکیان او بلې ګویان رامنځته کړي؛ خو بربنده یې د کوم خپلواک کاندید مخه نشوه نیولئ. یانې د خلکو اراده، تر ډېره غاوره وه. یو مثال یې زه خپله یم:

د ۱۳۴۷ لمریز (احتیاط ظابطانو) د ملکفیت اتلسمي دورې ترخیص ته مې لا دوه میاشتې پاتې وې چې د پیچ درې او مرکزی نورستان درنو خلکو او مشرانو په غوښتنه به د وُلسي جرګې دیارلسمي دورې ته (که څه هم په ځینو دلایلو تیار نه وم) کاندیدېدم.

-یو خو مې لا سن ورته جوړ نه ؤ. خلکو مجبور کړم چې تذکره بدله کړم، تر څو د کاندید ۲۵ کلن سن مې پوره وي.

-کال مخکې چې دادا مې لا ژوندئ او د ژوند پای کال یې ؤ؛ د خلکو په غوښتنه مې ولسي جرګې ته د کاندید خبره وریاده کړه.

هغه بې له ځنډه رد کړه. ویل خلک خواران د ډېرو ستونځو سره لاس او ګرېوان دي. په دې تمه دي چې که وُلسي جرګې ته دې ولیږي، نور هر څه به سم شي. خو سلطنتي حاکمیت د خلکو یو وکیل ته دا اجازه نه ورکوي چې قام او وُلس ته دې د ټولیزو ګټو کار تر سره کړای شي. په قام او ، وُلس کې د یوه وکیل (د ټولیزو خدماتو په نتیجه کې غوره دریځ، د دوی په ګټه نه دئ. نو ته به شخصي یا انفرادي ګټو په سمبال کې یوازې کې یو وارې زما دا د خواریو تش نوم په سین لاهو کړې.

-ما په ژورنالیزم کې زده کړې کړې وې او لا تر دوکتورا مې اراده وه ادامه ورکړم.

-له بله پلوه په دې پوهېدم چې د یوه دیموکرات (ولسواک) نظام بنسټ په داسې پارلمان ولاړ وي؛ کوم چې له ملي ګوندونو جوړ او کابینه یې په وړاندې عملاً مسئولیت ولري. خو دلته به 220 وکیلان، هر یو ځانته ګوند وي. زه به هم چې د شاګردۍ خوی مې په کوپړۍ کې لا روڼ دئ، د وُلسي جرګې په سنتي خانخانیو، ملک بازیو او مُلابازیو کې به یوازې لاس تر زنې او خبره به مې د پیاز پاڼه وي. دې اټکلني مې د پلار سپارښتنه نوره هم په سر کې پیاوړې کوله. خو چې هر څه وو، د وُلس اراده راته درنه وه.

وکالت ته کاندید کسان ټول د کونړ والي محمد شریف خان (صافي) حضور ته ورووپېژندل شول. هفته لا تېره نه وه چې تره مې عبدالظاهر خان (مشهور په کشر خان) د قومي مشرانو په غونډه کې چې څلور له ما مشران ورونه مې حاضر وو؛ راته وویل چې والی صیب غوښتئ او ورته یې ویلي دي چې سمیع الله خان ډېر ځوان او کافي تجربه نه لري؛ نو که په ځای یې ستاسو په کورنۍ کې بل یو کاندید شي، بده به نه وي.

مشرانو ما او زه مشرانو ته په کتو کې غل شان ومسکېدم. له لږ ځنډ وروسته مې خپل تره (خاندادا) ته مخ ورواړاوه او په ډېر ادب مې مخاطب کړ:

خاندادا! ؤلسي جرگې ته په ټاکنو کې د هېواد اساسي قانون لاربښوونه کړېده. د هر چا صلاحيت او مسئوليت مالوم دئ. که تاسې کوم يو له کورنۍ او په قام کې هر څوک د کانديد شوق لري؛ ما يې مخه نه ده نېولې. حق د خلکو دئ چې د پارلمان څوک د خپلې استازولي وړ بولي.

ناست سپين ږيري او مشران په دې خوښ شول اوله منځه يې د بارکنډۍ د کورباغ عبدالودود اخونزاده غږ کړې: ((ته زمونږ وکيل يې، بل نه غواړو!))

او بيا نو د والي صيب مشوره د ټولو هېره وه.

تبصره: والي صيب چې صادق ؤلسي سړئ او زما پلار ته يې خاص درناوی درلوده او په دې هم پوهېده چې خبره به زمونږ ترمنځ وي؛ ويل يې سردار عبدالولي خان د مرکزي قواو قوماندان (د مارشال شاه وليخان زوی او د پاچا زوم) ورته دغه وړانديز کړئ ؤ.

د سردار عبدالولي خان سره مې پخوا کله ناکله ناسته ولاړه درلوده. نو درک مې کړه چې د روښانفکره ملي پارلمان نه يې وېره درلوده. چاړواکو د ؤلس په منځ کې په دغه شان پسته لار لاسوهنه کوله. خو د راوروسته پارلمانو سره يې پرتله کول ناانصافي ده.

د سردار له سپين کودتايي جمهوريت نېولې تر روس پرستو، جهاد فروشه ټوپکمارو، غرب زده اقتصادی تالي څټو، ټولو د افغانستان پارلمان هم لکه خپل جنگي غنيمت خپل ترمنځ په فاسد سياست ويشلی ؤ. البته چې دې مافيايي ډلو ټپلو د گوتو په شمار د څو تنو وطن دوستو، ملي پوه کسانو مخه نشوای نيولئ کوم چې د اگاه مؤکلينو په اراده يې پارلمان ته لار موندلې وه؛ لکه ډاکټر رمضان (بشر دوست)، ملالۍ (جويا)، ميرمن (کړوخيل) او دوی ته ورته چې په فيصدي کچه کې هم نه راتلل. دا خواران به په پارلمان کې تل د بېسواده ټوپکسالارانو د فشار لاندې خوله تړلې او يا به له غونډې شړل کېدل.

د هغه فاسد سياست پايله دا شوه چې پاکستان د امريکې سره په توافق د دوحې په دسيسه وتوانېد د اگست په ۱۵مه ۲۰۲۱ طالبان دويم ځل په هېواد حاکم کړي. نه يوازې پارلمان؛ بلکه اساسي قانون، ښوونه- روزنه، مسلکي کادرونه، فردي – ټولنيز حقوق او نړيوالې اړيکې، ټول له يوه لبه په ترينگۍ وهل شوي او پر ځای يې د الهي شريعت په مطلقيت کې فردي حاکميت او مذهبي ديکتاتوري ورته په تش دسترخوان غوړول شوېده.

پوښتنه - بزگر: له دې وضعيت څخه د ژغورنې يا وتلو لار څه ده؟

سميع الله صافی: د ژغورنې لار: د يوه ملت د گټو په ساتنه کې؛ څوک وسله او نظامي ځواک، څوک پياوړئ اقتصاد او ځينې د کوم نړيوال زبرځواک خيراتي سيورئ مهم گڼې. خو د پښتنو په مشهور متل چې وايي: (د خلکو زور، د خدای زور) باندې باور او عمده يې گڼم.

له تېر تاریخه په زده کړه؛ د هېواد پرګنې د وخت د بهیر او انساني غوښتنو سره په همغږۍ کې باید پداسې اګاهانه ملي او تجربې زده کړو سمبال شي چې د ښار او اطراف توپیر په کې نه وي. تر څو خپل ترمنځ د ذهني او کلتوري توپیر په نتیجه کې، لکه دا اوس په ترېګنۍ اخته نه وي.

نوئ کۆل باید داسې وروزل شي، چې خپل که پردئ غږ د خپلو مغزو په کچکولۍ کې وه ارزولئ شي. د انتقادي او نیوکیز تفکر وده، انسان له ډېرو اشتباهاتو ژغوري.

پردي؛ که فرد دئ که ټولنه، که اقتصاد دئ که سیاست، که عقیده ده، که فکر کول؛ ټول د پردو په ګټه دي. یوازې خودشناسه خردمن او اګاهانه افغان فکر دئ چې د خپلې وياړمنې ژغورنې تضمین کولئ شي.

پوښتنه - بزګر: د دعوت رسنیز مرکز چې له ۳۵ کلونو راپدیخوا د ناروې له هېواده فرهنګی فعالیت کوي ستاسو په نظر زموږ د کارونو په اړه څه دی؟ او موږ (دعوت رسنيز مرکز) په څه ډول خپل رسنیز خدمتونه په ښه او موثر ډول د هېواد دننه او بهر خپلو هېوادوالو ته کولای شي؟

سمیع الله صافی: د (دعوت) رسنۍ: له ۱۹۸۹ راپدېخوا چې له پېښوره ناروې کې د سیاسي پناهنده په توګه اوسیږم، د (دعوت) لیکنو سره اشنایی لرم. قدردان چلوونکئ (بزګر) صیب له پیله تر دا ننه لکه ونه مستقیم د ملي خپرونې (دعوت) خدمتګار دئ. د دعوت ارزښت په خپلواکۍ، روښانفکرۍ او ملي دریځ ته په درناوۍ کې دئ. هیله ده نور هم وغوړېږي.

پوښتنه - بزګر: د ناروېژي پښتو قاموس چې په دې وروستیو کې چاپ او خپور شوی دی ستاسو نظر یې په اړه څه دی؟

سمیع الله صافی: (ناروېجي پښتو قاموس) څوک چې د مطالعې، لیک او کتاب سره سروکار لري، په دې پوهیږي چې په کومه موضوع باندې لیکنه لا اسانه نده؛ بیا چې لا تر (۵۰۰۰۰) لغاتو (ناروېجي پښتو قاموس) یې په ۹۴۵ مخونو کې ماته راورسېد. په ځیر مې وکوت، ګوته مې ورته په غاښ شوه!

به ناروې کې مېشتې پښتنې کورنۍ، کومې چې له دې ډکشنرۍ نه خبر وي او د کور په صالون کې یې ونلري؛ باید پوه شي چې په مغزو کې یې د درک ستونځه موجوده ده!

***

مسلمانان او یهودان

ژباړن: خوشال درانی

سرچينه: د اقتصادي خبرونو او مطالبو پاڼه

يادونه: دغه ليکنه په ۲۰۱۷ز کال کې شوې. د اصلي ليکوال د پيدا کولو ډېره هڅه مې وکړه، خو پيدا مې نه کړ.

په ټوله نړۍ کې ۱۴ ميليونه يهودان دي. ٦ميليونه په امريکا، ٦ ميليونه په اسيا، ۲ ميليونه په اروپا او سل زره په افريقا کې اوسېږي. خو په ټوله نړۍ کې بيا يو نيم ميليارد مسلمانان دي، چې يو ميليارد يې په اسيا، ۴۰۰ ميليونه يې په افريقا، ۴۴ ميليونه په اروپا او ۵ ميليونه يې په امريکا متحده اياﻻتو کې اوسېږي. د نړۍ په هر پينځو تنو کې يو مسلمان دی. د يو هندو په مقابل کې دوه مسلمانان، د هر بودايي په مقابل کې دوه مسلمانان او د هر يهودي په مقابل کې ۱۰۷ مسلمانان شته؛ خو همدا ۱۴ ميليونه يهودان په مسلمانانو بر لاسي دي.

فکر وکړئ، ولې؟

د توطيې، دسيسې او له نورو تحليلونو تېر شئ. هېڅا هم دوی ته دا مصنوعي برېا نه ده ورکړې. دا هم مه وايئ چې دا کار د انګلستان او امريکا دی او دوی يې ملاتړ کوي. وپوښتئ چې ولې؟ امريکا او انګلستان چا مجبوره کړي چې د دوی ملاتړ وکړي او دومره ډېر نفوذ يې پکې کړی؟ ولې مسلمانان په يادو دولتونو کې نفوذ نه لري او نه يې په خپل ملاتړ مجبوروﻟی شي؟ په دې هېوادونو کې د مسلمانانو شمېر له يهودانو کم نه دی، خو ولې امريکا ته د مسلمانانو کډوالو نفوذ د يهوديانو د نفوذ په پرتله کم دی؟

پايله: د امريکا، انګلستان او نورو ځواکمنو ملاتړ د يهودو د قوت لامل نه دی، بلکې د هغوی د ځواکمنتيا پر وړاندې خنډ دي. يهود به په راتلونکي کې هم ځواکمن وي.

ولې؟

راځئ! وګورو ولې؟

په څو دلايلو:

په معاصر تاريخ کې:

البرټ انشتين، يهودي، زيګمونډ فرويډ يهودي، کارل مارکس يهودي، پل ساموېلسون يهودي، ميلټون فرډمن يهودي.

روغتيايي برخه:

د ټونل د ستنې اختراع کوونکی بنيامن روبن يهودي، د ماشومانو د ګوزڼ (پوليو) د واکسينو اختراع کوونکی يوناس سالک، يهودي، د وينې د سرطان ضد د درملو اختراع کوونکی ګرټروډ اليون يهودي، د ژېړ ژېړي د ناروغيو د مخنيوي درملو اختراع کوونکی بروخ بلومبرګ يهودي، د عضلاتو د درملو اختراع کوونکی اليه متچينکوف، يهودي، د داخلي غدو د ترشحاتو د درملو اختراع کوونکی انرو شلي، يهودي، د حاملګۍ د مخنيوي د ګوليو اختراع کوونکی جورج پيناکوس، يهودي، د انسان د سترګو پېژندنې اختراع کوونکی ج. والد، يهودي، د مور په ګېډه کې د ماشوم جنسيت پېژندلو د ماشين اختراع کوونکی (الټراوسونډ) ستانلي کوهن، يهودي، د پښتورګو ناروغۍ د درملنې اختراع کوونکی ويليم کلوفکام يهودي او...

د نوبل جايزو ګټونکي:

په تېرو ۱۱۰ کلونو کې ۱۴ ميليونه يهودانو ۱۸۰ د نوبل جايزې اخيستې دي؛ خو په يو نيم ميليارد مسلمانانو کې يوازې ۱۰ تنو د نوبل جايزې اخيستې. (مسلمانانو د نوبل جايزې ډېرې د سولې، ادبياتو او نورو برخو کې اخيستې. د ساينس برخه يې بېخي کمه ده. ژباړن)

هغه اختراعاتو چې تاريخ بدل کړ:

د کوچنيو برېښنايي وسيلو دستګاوې ستانلي نزور، يهودي، د اټومي ريکټور زنځير، نيو سزيلنډ، يهودي، د نوري کيبل پيطر شولتر، يهودي، د لارښوونې څراغونه(ترافيکي سيستم) چارلز الډر، يهودي، د اوسپنې د زنګ ضد، بنو اشتراوس، يهودي، خبرې کوونکي فلمونه(کارټون) ايزادور کيس. يهودي، د ټيليفون

مایکروفون امیل برلینر، یهودي، د خوځنده ویډیو ثبتولو وسیله چارلز جینزبرګ، یهودي.

د بازار مونډنې په برخه کې:

د مشهور برانډ «پولو» رالف لورن، یهودي، د څښاک مشهور تولید«کوکاکولا» لویس جین او لوی شتراوس، یهودان، سټار بروک، هوارډ شولتز، یهودي، ګوګل، سرګي برین، یهودي، د کمپیوټر مشهور شرکت«ډیل» مېشل ډیل، یهودي، ډنکي، دونا کارن، یهودي، باسکین او رابینز، ایرو رابینز، یهودي، ډانکین ډوناټ(د لېږد یوه امریکایي وسیله) بیل روزنبرګ، یهودي...

په نړیوال سیاست کې نفوذ:

هنري کیسینجر، یهودي، ریچارډ لوین د «یل» پوهنتون رئیس، یهودي، الن ګرینزپن، د امریکا متحده ایالاتو د زېرمو رئیس، یهودي، ژوزف لیبرمن یهودي، ماډلین البرایټ، یهودي، ګاسپر واینبرګر، یهودي،(د امریکا د دفاع وزیر و.)ماکزیم لیوینو، یهودي(د روسیې د بهرنیو چارو وزیر و.) داوید مارشال، یهودي (د سنګاپور لومړی وزیر و.)، اسحق، یهودي، د استرالیا د سټنډر مشر و، بنیامن ډیزرایلي، یهودي، د انګلستان لومړی وزیر و، یوګي پیرماکف، یهودي، د روسیې لومړی وزیر و، بري ګلډ واټر، یهودي، امریکایي سیاستوال، جورج سمپایو، د پرتګال ولسمشر و، یهودي، هرب ګري، د کاناډا د لومړي وزیر لومړی مرستیال، یهودي، مېشل هوارډ، یهودي، انګلستان کې وزیر و، برونو کریسکي، د اتریش لومړی وزیر و، یهودي، رابرټ روبین، یهودي، امریکا د مالیې وزیر و، یهودي او ...

نړیوالې ډلهییزې رسنۍ:

سي.این.این، ولف بلیټنز یهودي، باربارا والټرز(ا.ب.ث)، یهودي، واشنګټن پوسټ، اوجین مایر، یهودي، د امریکا ټایم مجله، هنري ګرونوالډ، یهودي، واشنګټن پوسټ، کاترین ګراهام، یهودي، نیویارک ټایمز، ژوزف لیلډ، یهودي، نیویارک ټایمز، ماکس فرانکل، یهودي، فاکس(FOX)، راپرټ مرداخ، یهودي او ...

د بشري مرستو موسسې:

جورج سوروس، یهودي، والټر ننبرګ، یهودي، په امریکا کې یهود له اوو زرو ډېر سازمانونه او موسسې لري، هر یهودي په یادو موسسو کې غړیتوب لري او فعالیت پکې کوي. څومره مسلمانان داسې موسسې لري او غړیتوب یې اخیستی؟ یهودي زده کوونکي د ښوونځي په لومړی مرحله کې ډله ییز کار کوي او هم درسي رقابت زده کوي او له نورو سره کینه هم.

پایله: نه موږ او نه زموږ واکمن له خپلو خلکو سره ګډ کار نه زده کوي(موخه یې د اسلامي نړۍ اوسني واکمن دي.)، بلکې هره ورځ د نورو د منځه وړولو نوي درسونه زده کوي.

یهود ولې ځواکمن او مسلمانان ضعیف دي؟

یو لامل یې دا دی چې موږ خپل اصلي دښمنان هېر کړي، خو په خپلو کې په سختو سیالیو سره اړم شوي یو. موږ د خپلو زده کوونکو وړتیا وژنو او څوک نه پرېږدو چې له موږ ډېر وپوهېږي.

د اسلامي نړۍ په ۵۷ هېوادونو کې یوازې ۵۰۰ پوهنتونونه شته، خو یوازې په امریکا کې ۵۷۵۸ پوهنتونونه دي، هندوستان کې د پوهنتونونو شمېر بیا ۸۴۰۷ ته رسېږي. د اسلامي نړۍ ۵۰۰ پوهنتونونو کې یې یو هم د نړۍ د غوره پوهنتونونو په نوملړ کې نشته.

زده کړې:

په عیسوي نړۍ کې د زده کړې سلنه ۹۰٪ ده، خو په اسلامي نړۍ کې بیا د زده کړې کچه ۴۰ سلنه ده. په ۱۵ عیسوي هېوادونو کې د زده کړې سلنه سل ده؛ خو په اسلامي هېوادونو کې یو داسې هم نشته چې د زده کړې سلنه یې ۱۰۰ وي. په عیسوي هېوادونو کې ۹۸ سلنه خلکو یې د لېسې دوره بشپړه کړې؛ خو په اسلامي نړۍ کې بیا دغه شمېره ۵۰ سلنو ته رسېږي. په سلو کې ۴۰ عیسویانو د پوهنتون دوره بشپړه کړې، خو په اسلامي هېوادونو کې بیا دغه شمېره ۲سلنه ده. په اسلامي هېوادونو کې په یو میلیون خلکو کې یوازې ۲۳۰ عالمان دي، خو په امریکا کې بیا دغه شمېره ۵۰۰۰ ته رسېږي. په امریکا کې د یو میلیون خلکو لپاره ۱۰۰۰ تخنیکي خلک پیدا کېږي، خو په عربي نړۍ کې بیا یو میلیون خلکو ته یوازې ۵۰ تنه د تخنیک برخې خلک شته. اسلامي نړۍ د خپلو عایداتو یوازې ۰.۰۲ سلنه د څېړنې او پرمختګ لپاره لګوي، خو د عیسویانو په هېوادونو کې بیا دغه شمېره ۵ سلنه ده.

پایله:

د اسلامي نړۍ اوسنی حالت د زده کړې، روزنې او د وړتیاوو پیدا کولو هېڅ استعداد نه لري. په اسلامي هېوادونو کې د زده

کړې لپاره اسانتیا نشته. د پاکستان په هر زرو نفرو کې یوازې ۲۳ تنو ته ورځپاڼه رسېږي؛ خو په سنګاپور بیا دا شمېره ۴٦۰ ده. په انګلستان کې هر کال په جلا جلا برخو کې ۲۰۰۰ کتابونه د یو مېلیون کسانو لپاره چاپېږي. په مصر کې بیا دا شمېره یوازې ۱۷ ده.

پایله:

اسلامي نړۍ د څېړنې په برخه کې ماتې خوړلې. د څېړنې په برخه کې د اسلامي هېوادونو ځوانان هېڅ اسانتیا نه لري. د پاکستان د صادراتو کچه ۰.۹ ده، د سعودي بیا ۰.۲ ده. د کویټ، مراکش او الجزایر کې بیا دغه شمېره ۰.۳ ده، خو یوازې د سنګاپور د صنعتي صادراتو کچه ٦۸ سلنه ده.

پایله:

اوسنۍ اسلامي نړۍ له علم څخه د ګټې اخیستنې وړتیا نه لري. موږ څه پایله تر لاسه کوو؟ خپه کېږئ مه. دغه شمېرې او شواهد چیغې وهي چې موږ څومره وروسته پاتې یو؛ خو موږ خپل غوږونه کاڼه کړي دي.

مشوره:

خپله، خپلو بچیانو او نورو ته باید دا زده کړئ، چې ګډ کار وکړئ. مه پرېږدئ چې بچیان مو له زده کړو لاس پر سر شي. له دوی سره یو ځای پر مخ ولاړ شئ او د زده کړو پر وړاندې یې مه خنډ کېږئ.

که دوی بریالي نه شول، د دوی په بریالیتوب کې مرسته وکړئ، که دوی اوس بریالي نه شول، دوی به هېڅکله بریالي نه شي. زموږ بریا زموږ په پوهه، خلاقیت، زده کړو او په ګډ کار کې ده او بس.

د امریکا او اسلام اباد زرګري جګړه

سرلوځ مرادزی، سویډن

د کوزو افغانانو مشر ارواښاد خان عبدالولي خان یوې غونډې ته په وینا کې پخوا ویلي ول« **پاکستاني جنرالانو او امریکایانو خپلو منځو کې ساز باز کړی او تر هغو چې له پاکستانه امریکا نه وي وتلي، د دې ملک ستونزې نه شي هوارېدای »** ولی خان قصه کوي او وایي په کوهي کې سپی لوېدلی وو، د کلي خلک ملا ته ورغلل چې څو ډولچې اوبه وباسي چې اوبه پاکې شي؟ ملا ورته وویل چې ٦٠ ډولچې اوبه وباسی نو کوهی به پاک شي. ولیخان زیاتوي خو که چیرې سپی په کوهي کې پروت وي؛ ٦٠ ډولچې نه، که ٦٠٠ ډولچې اوبه هم له کوهي وباسي، اوبه نه پاکیږي. ترڅو امریکا له پاکستانه نه وي وتلي، د دې ملک چارې نه ښه کیږي!

د روان عیسوي کال د اکتوبر په ٦ مه د پاکستان لوی درستیز جنرال قمر باجوه په رسمي، خو په مرموز سفر امریکا ته تللی وو. نوموړي هلته د دفاع وزیر لوید آستن، د ملي امنیت سلاکار جیک سلیوان، د بهرنیو چارو وزیر انتوني بلینکن، د ملي استخباراتو رییس اروېل هینس او د CIA مشر ویلیم برنز سره لېدلي.

د ځینو رسنیو په وینا په دې کتنو کې ترهګرۍ سره مبارزه، د سیمې او په ځانګړې توګه د افغانستان د امنیت او د امریکا او پاکستان ترمنځ د دفاعي همکارۍ او یو شمېر نورو چارو په اړه خبرې شوې. په هند کې د پاکستان پخواني سفیرعبدالباسط ویلي، **ممکنه ده امریکا د افغانستان او سیمې بدلونونو ته په پاملرنه یوځل بیا پاکستان ته مخه کړي او غواړي د ګډې همکارۍ نوي تګلارې غوره کړي.** په اسلام اباد کې د امریکا سفیر دونالډ بلوم بیا د امریکا او پاکستان تر منځ نویو همکاریو ته ډېره خوشبیني څرګنده کړې ده.

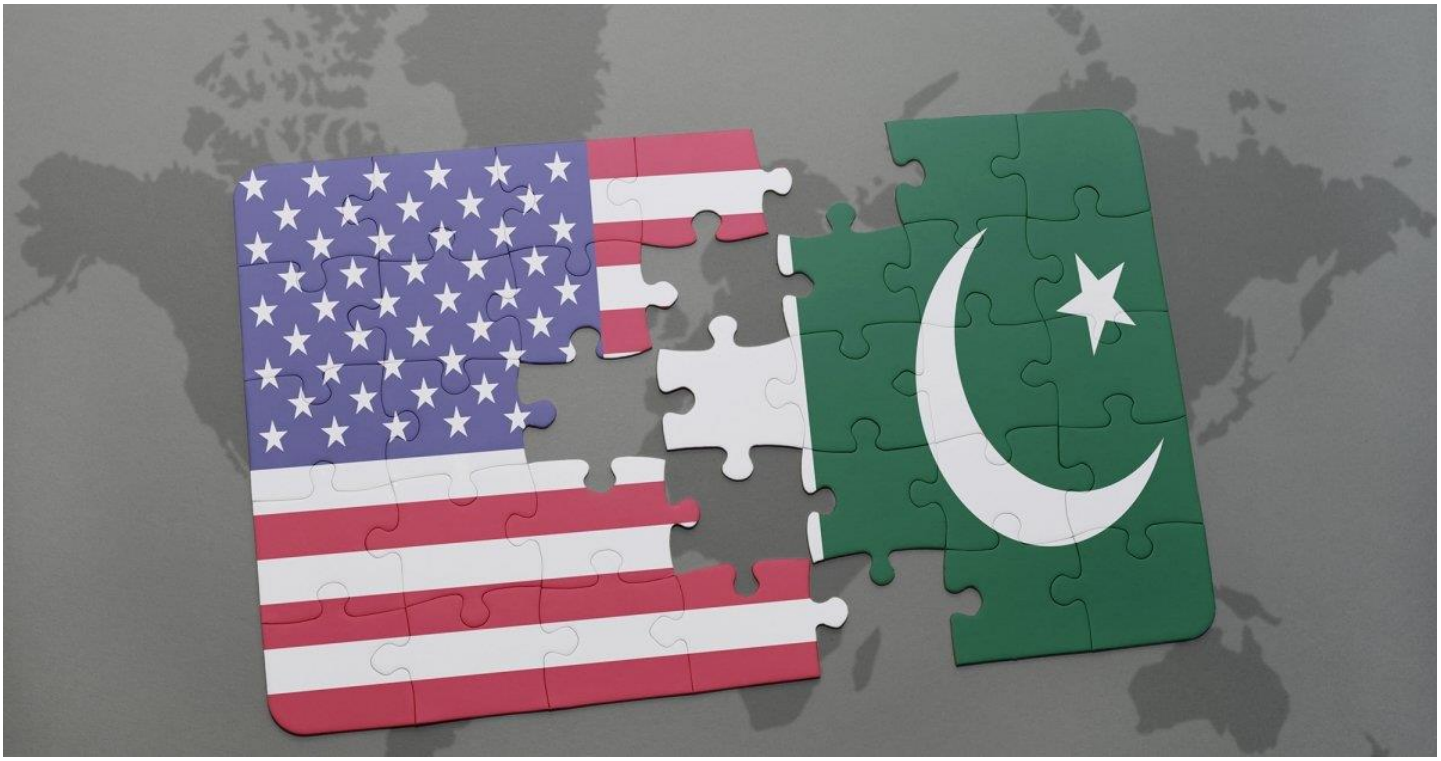

د قمر باجوه د سفر د پای سره هممهال د یادونې ده چې د امریکا ولسمشر جوبایډن وایي، پاکستان ښای د نړۍ یو له« تر ټولو خطرناکو هېوادونو» وي او زیاتوي چې «ګومان کوم په نړۍ کې ښای یو له ترټولو خطرناکو هېوادونو وي چې اتومي وسلې یې هیڅ انسجام نه لري»

کېدای شي د پاکستان په اړه د جوبایډن داسې څرګندونې پر هغه هېواد د زیات فشار پتوګه وګڼل شي چې هغه هېواد (پاکستان) افغانستان او سیمه کې د نویو بدلونونو په اړه د امریکا بدلېدونکې تګلار سره ځان تیار کړي؛ خو په دې تړاو د پېښو تازه پر مختیاوې په ډاګه کوي چې دا هسې د پاکستان او سیمې د ولسونو د تېرایستلو لپاره د امریکا او اسلام اباد د زړې زرګرۍ جګړې، یو نوی پړاو دی!

دا چې بایډن د اتومي پروګرام د ناوړ انسجام په اړه اسلام اباد ته ګوته نیسي او په دې تړاو په پاکستاني رسنیو کې لومړي وزیر شهباز شریف او بهرنیو چارو وزیر بلاول بهټو پاریدلي ځلیږي؛ دواړه لوري دا ننداره د دې لپاره وړاندې کوي چې پخپلو راتونکو ګډو تګلارو پرده واچوي او ترمنځ شوي توافقات د اختلاف تر بوسو لاندې تېر کړي.

بېځایه نه ده چې د بایدن د تش په نوم ګوتڅنډنو او رسنیز هیاهو اخوا، لومړي د دواړو هېوادو د جنرالانو او ورپسې د دواړ هېوادو ترمنځ په اړیکو کې نوی پر مختګ تر سترګو کېږي.

امریکا چې د افغانستان او سیمې لپاره د نوې ستراتېژۍ خبره کوي، وایي چې تر دې وروسته به« افغانستان کې د ترهګرۍ خلاف مبارزه د امریکا د یوه متحد په مشرۍ او د امریکا په ملاتړ پر مخ وړل کیږي. امریکا د دغه متحد نوم نه دی اخیستی، خو ګومان کیږي دغه هېواد یې پاکستان دی. تاند»

خو دغه هېواد له پاکستان پرته، بل هېواد نه شي کېدای او خامخا پاکستان دی، ځکه امریکا او پاکستان خپلو کې ستراتېژیک تړون لري او د ناټو ترون تر چوکاټ بهر د ناټو په امتیاز د امریکا ملګری هېواد دی. دا چې په افغانستان کې امریکا وخت ناوخت د الوتکو ګزمې او بمباري کوي، الوتکې یې د پاکستان له خاورې پر افغانستان تیری کوي او په وروستیو کې د ایمن الظواهري د مرګ ډرامه هم د اسلام اباد په مرسته په لار اچول شوې.

امریکایي چارواکي هم نه پټېږي او په ډاګه وایي، د افغانستان د ځار لپاره مو بې پیلوټه الوتکو ته پاکستان لاره راکوي.

ویل کیږي د ایف ۱٦ جنګي الوتکو کوم بندیز چې امریکا پخوا پر اسلام اباد لګولی وو، نور دغه بندیز اعتبارنه لري او پاکستان ته به بیا د دغه الوتکو جوړې په واک کې ورکوي. تازه په تازه د امریکا په ملاتړ، پاکستان د FATF د خړ لیست څخه هم وایستل شو. د مالي اقدام کاري ډلې یا FATF خړ لیست کې د پاکستان د ساتلو پریکړه لغوه کړې ده.

امریکا د اسلام اباد د لا خوشحالۍ لپاره د هند سره په تازه دوستۍ هم سترګې پټې کړې او په اسلام اباد کې خپل سفیر ډانلډ بلوم یې، هغه کشمیر ته په درې ورځنی سفر ولیږه چې د هند او پاکستان پرې ۷۵ کاله اختلاف دی. «د امریکا سفیر ډونالډ بلوم د پاکستان د ولقې لاندې کشمیر ته د تګ او هلته یې د تاریخي ځایونو د لیدو وروسته پخپل ټویټر ولیکل چې آزاد جمو و کشمیر(AJK) ته د خپل اول سفر په راتګ باندې فخر کوم» د پاکستان ولقې لاندې کشمیر کې د امریکا سفیر «د یو شمېر جګپوړو ځایي چارواکو،همدا راز اکېډمیکو شخصیتونو، تاجرانو، او د ثقافتي او مدني چارو نمایندګانو سره کتلې دي، امریکا غږ»

د امریکا او پاکستان تر منځ د زرګرۍ دې جګړه کې به بیا زیات تاوان د ډیورند د تپلې کرښې دواړه غاړه پرتو پښتنو افغانانو ته رسیږي او سیمه به هم د ارامۍ خوب ونه کړي!

د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر ۲۱ مه

دولت، دموکراسی و اسلامگرایی در افغانستان

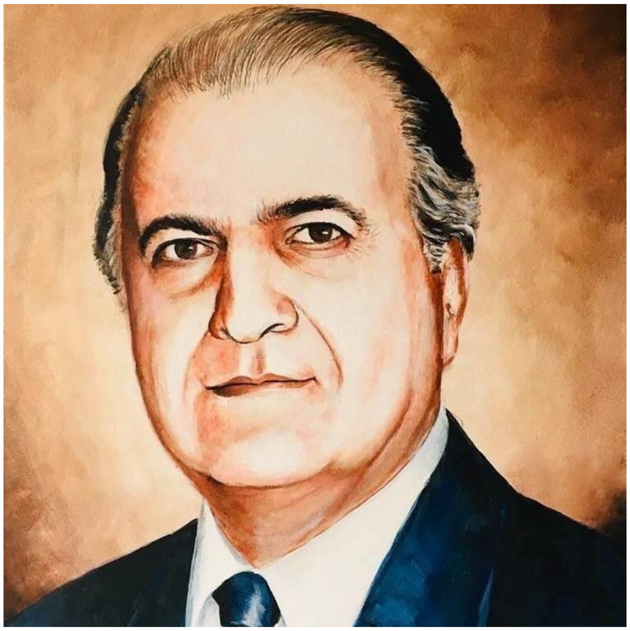

دوکتور نوراحمد خالدی

نسل ما، بشمول کسانیکه ده سال بعد از من تولد شده اند، امروز نسل کهن سال سنین شصت سال به بالای جامعهٔ افغانستان را تشکیل میدهد که اکثریت آنها در داخل افغانستان و یک کتلهٔ عظیم آن در جمع دیاسپورای افغان در ممالک مختلف جهان و بخصوص کشورهای پیشرفتهٔ اقتصادی غربی زندگی میکنند. این نسل شاهد زندهٔ تاریخ معاصر کشور اند بخصوص از عصر دههٔ دموکراسی 1964-1973م دوران سلطنت اعلیحضرت محمد ظاهر شاه به اینطرف شرایط زندگی مردم، روشهای حکومتداری و حوادث و چرخشهای تاریخی را بخاطر داشته قادر به ارزیابی عینی این شرایط و حوادث میباشند.

در طول یکصد سال گذشته عناصر متعصب مذهبی که در مخالفت با **ترقیخواهی** یا **مدرنیزم** قرار گرفتند شامل **بنیادگرایان**، **اسلامگرایان**، و اخیراً گروههای **وهابی و تکفیری** میباشند. کسانیکه با نهضت امانی مخالفت کردند در دههٔ دموکراسی 1964-1973 میلادی با آزادی های فردی و اجتماعی سر مخالفت گشودند. در این دوران تیزاب پاشیدنها بروی دختران مکاتب رواج یافت و عامل شهادت عبدالرحمن در لغمان، عبدالقادر در هرات و سیدال سخندان در پوهنتون کابل گردیدند.

اسلامگرایان متعاقباً بر مبنای فتوای به خطر افتیدن دین اسلام در مقابل جمهوری داوود خان بغاوت نموده در سال 1975 به اعزام گروپهای مسلح خرابکار از پاکستان اقدام کردند که ترور علی احمد خرم وزیرپلان در کابل و شورش پنجشیر را میتوان نام برد

بر همین تسلسل کسانیکه با نهضت امانی مخالفت کردند در دهه های 1980 و 1990 میلادی حیات دوباره یافته به عنوان تنظیمهای جهادی بنیاد گرا و اسلامگرا **در صفوف قیامهای مردمی رخنه کرده رهبری مقاومت مردم را در برابر حکومتهای خود کامه کودتای هفتم ثور گرفته هزاران مکتب را ویران کردند و آتش زدند وهزاران معلم و متعلم بیگناه را به شهادت رسانیدند.**

همانطوریکه تا صد سال قبل استعمار کهن در تقابل با بنیادگرائی مذهبی از روش دوگانهٔ مقابله و حمایت کار میگرفتند، امروز نیز استعمار نوین غربی با روش امپریالستی خود مطابق منافع روز و منافع دراز مدت استراتژیک خود به مقابله و یا حمایت از افراط گرائی میپردازند و در رشد و اشاعهٔ تروریزم افراط گرای مذهبی نقش مهمی داشته و با سرنوشت ملتها، منجمله سرنوشت ملت ما، به یک بازی بزرگ استعماری نوین مشغول اند.

متاسفانه در نتیجهٔ عدم موجودیت استقرار سیاسی در افغانستان در نیم قرن اخیر، دولتها نتوانستند به مردم خود رفاه اقتصادی و اجتماعی و امنیت را فراهم نماید که این ناکامی مستقیماً مسول سقوط پیهم نظامهای سلطنتی، جمهوری مطلقه، جمهوری دموکراتیک، جمهوری اسلامی مجاهدین، امارت اسلامی طالبان دور اول، جمهوری اسلامی مدل امریکایی بوده است.

تجربهٔ دموکراسی در افغانستان
ابتدا باید ببینیم دموکراسی چیست؟

اساساً این اصطلاح از دو کلمه یونانی demo به معنای مردم و cracy به معنای قدرت، حکومت گرفته شده است. در کنار هم، آنها کلمه ای را که امروز می شناسیم، تشکیل می دهند که به معنای قدرت مردم یا حکومت توسط مردم است. دولت های مختلف آن را با معنای متفاوتی می دانند. اما منصفانه است که بگوییم برای بسیاری از غربی ها یک چیز و فقط یک چیز یعنی حق رای دادن مستقیم به انتخاب رهبرشان معنی دارد. بنابراین ناگفته نماند که بسیاری از غربی ها به طور خودکار این برداشت را رد می کنند که چین برای دموکراسی ارزش قائل است بدون اینکه به موضوع عمیق تر توجه نمایند. این نوع برداشت یک اشتباه بزرگ است. در اکثر کشورهای غربی، انتخابات سراسری هر چند سال یکبار برگزار می شود که تعیین می کند چه کسی دولت بعدی را تشکیل خواهد داد. اگر یک حزب سیاسی مورد علاقهٔ خودرا پیدا کردید می توانید رای خود را به آنها بدهید و امیدوار باشید که وقتی نوبت به شکل‌گیری سیاست و وضع قوانین جدید می‌رسد آنها نماینده ارزش های شما باشند. به این دموکراسی نمایندگی می گویند، زیرا در واقع رای خود را به یک حزب سیاسی می‌دهید که به آن اعتماد دارید، در هنگام تصمیم گیری در مورد قوانین جدید در پارلمان ممکن است نماینده

نظریات شما باشد. اما امکان دارد در مورد برخی مسائل آنطور که شما دوست دارید رای ندهد. البته شایان ذکر است که بسیاری از دموکراسی های غربی در واقع به شهروندان اجازه نمی دهند که مستقیماً به رهبر خود رای دهند. در آسترالیا و نیوزیلند بطور مثال رای دادن فقط برای نامزدان حزب سیاسی منتخب امکان پذیر است. این که چه کسی نقش رهبری در حزب را بر عهده خواهد گرفت و در نهایت رهبر کشور در صورت پیروزی آن حزب خواهد شد پشت درهای بسته تصمیم گیری می شود. اما جدا از هر چند سال یکبار رای دادن در انتخابات عمومی، برای یک فرد به معنای واقعی کلمه غیرممکن است که در مورد هر موضوعی که در دولت مطرح می شود رای دهد. از این رو اصطلاح دموکراسی نمایندگی بکار برده میشود.

مشروطیت اول در افغانستان

افغانستان الی بعد از جنگ جهانی دوم با سیستم نظام سلطنتی مطلقه اداره میگردید که امیران و بعداً پادشاهان دارای قدرت مطلقه بودند و در برابر تصامیم خود به ملت مسولیت نداشتند. اما بعد از آنکه در ۱۳۲۵ خ/۱۹۴۶، محمدهاشم خان جایش را به برادرش شاه محمود خان به‌عنوان صدراعظم داد در دوران تصدی او دموکراسی نیم‌بندی به میان آمد. در ۱۳۲۶خ/۱۹۴۷ انتخاباتی برای شاروالیها برگزار شد. دو سال بعد، انتخابات مشابهی برای شورای ملی تدویر یافت. مجلس زیر نفوذ اکثریت دموکرات‌های لیبرال قرار داشت که برای سلطنت مشروطه ایستادگی کردند. احتمالاً در ۱۳۲۹ خ/۱۹۵۰، قانون رسانه‌های آزاد تصویب شد و دوره‌ای از جوشش سیاسی به وجود آمد که تعدادی از هفته‌نامه‌های خصوصی کوشیدند رؤیاهای روشنفکران لیبرال را به تصویر بکشند. با این‌حال، این نشریه‌ها، به میزان چشم‌گیری به‌عنوان انجمن‌های تازه شکل‌گرفته، احزاب سیاسی کم‌وبیش سازمان‌یافته بودند تا ابزارهای تبلیغات در میان جمعیت بیشتر بی‌سواد. اعضای اصلاح‌طلب شورا از طریق رسانه‌ها به مبلغان آزاد واقعیتهای جامعه تبدیل شدند که شاه و صدراعظم احساس کردند که با این وضعیت به ادامهٔ پیشبرد حکومت، آزادتر نیستند. (دوپری، ۱۹۸۰، صص ۴۹۸-۴۹۴).

دومین قانون مطبوعات به سال 1950 درشرایطی در افغانستان نافذ گردید که کشور بار دیگر آبستن تحولات سیاسی- اجتماعی شده بود. انفاذ این قانون نه تنها زمینهء فعالی محدود نشریه های غیر دولتی را به وجودآورد؛ بلکه درجهت دیگر روشنفکران و رده های آموزش دیدهء کشورعملاً آماده شده بودند تاهسته های سازمانهای سیاسی خود را پایه گذاری کنند.

نشریه های انگار، ندای خلق، وطن، نیلاب، ولس، و آیینه، مطبوعات آزاد و غیر دولتیی این دوره به شمار می آیند که در شهر کابل به نشر می رسیدند. به همینگونه نشریه ء غیر دولتی اتوم درشهرمیمنه مرکز ولایت فاریاب به چاپ می رسید. نشریه های دولتی پامیر، صدای ملت، پیام افغان، الفبا، و ژوندون نیز در این دوره در مرکز ولایات کشور به نشرات آغاز کردند که بیانگر دیدگاه ها و سلیقه های سیاسی – اجتماعی دولت بودند. در این دوره درافغانستان تلاش هایی نیز در جهت ایجاد احزاب و سازمانهای سیاسی به وجود آمده بود. چنان که « ویش زلمیان » یا جوانان بیدار نخستین حلقهء سیاسیی بود که در کابل پایه گذاری گردید. نشریهء انگار به مدیریت مسوول فیض محمد انگار و ولس به مدیریت مسوول گل پاچا الفت ارگان های نشراتی ویش زلمیان بودند.

حزب یا حلقهء سیاسی وطن نشریه ء وطن را به مدیریت مسوول میر غلام محمد غبار انتشار می داد و به همین گونه نشریه ء ندای خلق ارگان نشراتی حزب خلق بود که به صاحب امتیازی دکتر محمودی به نشرات آغاز کرد.

این نشریه ها چنان کانونهای پرورش افکار سیاسی توانستند یک نسل سیاسی در کشور را پرورش دهند. نسل سیاسی پرورش یافته به وسیلهء این نشریه ها بعداً در رویداد های سیاسی – اجتماعی دههء دموکراسی (1963-1973) نیز نقش برجسته یی داشتند . حتی می توان گفت که مبارزات سیاسی و مطبوعات سیاسی دهه ء دموکراسی ادامهء همان تجربهء هایی سیاسی دوران شاه محمود خان است.

آگاهی و اطلاعات مردم و نسل جوان افغانستان درارتباط به مفاهم حزب سیاسی و مبارزهء سیاسی سازمان یافته به وسیلهء همین نشریه ها دست کم در میان اقشار آموزش دیدهء کشور گسترش پیدا کرد.

دریغا که تجربه ء مطبوعات آزاد در این دوره عمر درازی نداشت و در سال 1951 نه تنها دروازه های تمام این نشریه ها بدون هیچگونه دلایل قانونی به وسیلهء دولت بسته شد؛ بلکه احزاب و سازمانهای سیاسی نیز منحل گردیدند. دولت براین هم بسنده نکرد و شماری از اعضای رهبری سازمانها و احزاب سیاسی وطن، خلق و ویش زلمیان را دستگیر و به زندان افگند. بدینگونه تا ده سال دیگر در دورهء صدارت داودخان، افغانستان از مطبوعات آزاد، احزاب و سازمانهای سياسي بي بهره باقي ماند.

ختم مشروطیت و صدارت محمد داوود خان

شاه در سال ۱۳۳۲ خ/۱۹۵۳ سردار محمدداوود، پسر کاکایش را به‌عنوان صدراءظم معرفی کرد. داوود خان طرفدار نوسازی بود، ولی او به قیمت دموکراسی و آزادی‌های فردی، اقتدار و نظم داخلی را اولیت داد. وقتی او به قدرت رسید، انتشار هفته‌نامه‌های جدید متوقف شد و احزاب سیاسی فعالیت‌های عمومی‌شان را متوقف کردند؛ هرچند انتخابات شورای ملی هنوز با دست‌کاری در نتایج آن برگزار می‌شد. در سال ۱۳۳۶ خ/۱۹۵۷ پولیس با اتهام‌های بی‌اساس و واهی، اول عبدالمالک عبدالرحیم‌زی و سپس تعدادی از دیگراندیشان دیگر را بازداشت کرد. در نتیجه احساس امنیت آن‌ها که در جریان دورهٔ کوتاه دموکراسی به میان آمده بود، نابود شد.

با این حال در دوران صدارت داود خان نیز نه تنها نشریه های دولتی گذشته به کار خود ادامه دادند؛ بلکه نشریه های دولتی دیگری چون کابل تایمز، هیواد، ستوري، سره میاشت، افغانستان، پیام

حق، تعلیم و تربیه، الفلاح، آریانا، کانو او صنایعو و مهری در کابل و بعضی از ولایات کشور پایه گذاری شدند. باید یاد آوری کرد که داود خان نیز به مانند هاشم خان به آزادی مطبوعات و آزادی بیان اعتقاد و باوری نداشت. ازهمین جهت مطبوعات در دوره‌ء او متکی برنظام استبدادی بود و دیدگاه های روشنفکران ونیاز های مردم در آن مجال بازتاب نداشت.

در حکومت محمد داوود که با تبلیغ و ترویج افکار دموکراتیک مخالف بود، دموکرات ها سرکوب شده بودند و عظیم ترین بخش هایی از مردم جامعه در نا آشنایی با آن به سر می بردند. آن بی علاقگی و ناآشنایی با انتخابات و در واقع با یکی از ارکان مهم دموکراسی، محصول چنان سیاست آسیب زای پیشینه یا یکی از عوامل مهم آن بود.

با این وجود، پیشرفت‌های اقتصادی از طریق یک‌رشته پلانهای پنج‌ساله انکشاف اقتصادی و اجتماعی در داخل نظام اقتصاد دولتی به میان آمد. در عین‌زمان، گسترش نظام آموزش جدید و کشف تدریجی حجاب به افزایش صفوف روشنفکران ناامید کمک کرد.

دهۀ دموکراسی در افغانستان (۱۳۴۳ تا ۱۳۵۲ هـ ش)

بعد از سالها حکومتهای دیکتاتوری هاشم خان، شاه محمود خان و محمد داوود خان، مردم افغانستان برای اولین بار با تدوین و انفاذ قانون اساسی سال ۱۹۶۴م (۱۳۴۳ هجری شمسی) به یک سیستم دولتی شاهی مشروطه دست یافتند که به موجب آن آزادی‌های سیاسی، حق بیان فکر و آزادی مطبوعات تضمین گردیده. شاه با کسب موقف غیرمسوول و واجب‌الاحترام در رأس دولت و قدرت اجرائیه، مقننه و قضائیه را به مردم واگذار نمود و اعضای خانواده سلطنتی را مطابق تعامل کشورهای شاهی دموکراتیک اروپایی از احراز کرسی‌های صدارت و وزارت ممنوع نمود. در طول ده سال متعاقب آن که به دهۀ دموکراسی شهرت دارد، همانند هر کشور دارای سیستم دموکراسی تازه پا، سال‌های اوج‌گیری فعالیت‌های سیاسی در کشور به حساب می‌آید. ده‌ها حزب سیاسی و ده‌ها روزنامه و جریده آزاد غیردولتی سیاسی و اجتماعی عرض وجود کرده زمینه‌های تشکل و قوام افکار و جریانات سیاسی را در کشور اعم از چپ افراطی (منجمله خلق، پرچم، شعلۀ جاوید)، راست افراطی (منجمله سازمان جوانان مسلمان یا اخوان‌المسلمین که بعداً به حزب اسلامی و جمعیت اسلامی مبدل شدند) و جریان‌های میانه‌رو (مانند افغان ملت، مساوات) را فراهم آورد. در این مدت صدراعظمان متعددی آمدند و رفتند (دکتور یوسف، محمد هاشم میوندوال، دکتور عبدالظاهر، نور احمد اعتمادی و محمد موسی شفیق). این دوران با همزمان بود با آزادی بیان افکار سیاسی و اجتماعی در مطبوعات و تظاهرات و اعتصابات مسلسل و پیهم محصلان، استادان و متعلمین و معلمین و کارکنان مؤسسات صنعتی.

متأسفانه کودتای بدفرجام ۲۶ سرطان سال ۱۳۵۲ سردار محمد داوود به سقوط دولت شاهی مشروطه محمد ظاهرشاه، انحلال قانون اساسی دموکراتیک و ختم دهۀ دموکراسی انجامید. این کودتا سر آغاز دوران بی‌ثباتی سیاسی در کشور است که تا امروز ادامه دارد. این کودتا، بدون توجه به شرایط تغییر یافته در کشور، جلو تکامل دموکراسی پارلمانی، آزادی‌های سیاسی و اجتماعی و مطبوعات آزاد را گرفت و منجر به استقرار یک دولت دیکتاتوری یکنفره گردید. در اخیر داوود با وعده‌های شاه ایران، رییس جمهور مصر و عربستان سعودی کوشید افسران و عناصر چپی را که عامل به قدرت رسیدن او بودند از دولت خارج کرده و حساب خود را با حزب دموکراتیک خلق تصفیه نماید. این عمل موجب سقوط او و به قدرت رسیدن ح.د.خ.ا در کودتای هفت ثور ۱۳۵۷ گردید.

دو برداشت متفاوت از پروسه گسترش دموکراسی در افغانستان

بعضی‌ها عقیده دارند که داوود خان آرزو داشته تا دوره صدارت موصوف برای حد اقل بیست سال بعدی تمدید می‌گردید تا بعد از گسترش سواد همگانی، تأمین رشد اقتصادی و آمادگی مردم از نظر فرهنگی، دموکراسی آنهم بطور تدریجی معرفی می‌گردید. مشکل این استراتیژی آن است که زمان این اجازه را برای معرفی تدریجی دموکراسی دلخواه داوودخانی نمی‌دهد. بیایید تجربه ایران را در نظر بگیریم. محمد رضا شاه در عمل مودل پیشنهادی داوود خان را می‌خواست تطبیق کند: اول پیشرفت اقتصادی و اجتماعی بعد دموکراسی. نتیجه آن شد که با سرمایه گذاری‌های هنگفت عواید نفتی در واقع سطح زنده‌گی، رفاه، سواد، صحت به سطوح عالی رسیدند در عین زمان نظام اختناق سیاسی ساواک بیداد می‌کرد. مردم منتظر نشدند تا شاه دموکراسی موعود را معرفی کند و انقلاب اسلامی به عوض دموکراسی بدترین نوع دیکتاتوری و ارتجاع را برقرار کرد. اگر خمینی اختناق مذهبی را برقرار نمی‌کرد، الترناتیف دومی استقرار یک نظام کمونیستی از بطن انقلاب مردمی بود.

اگر مودل معرفی تدریجی دموکراسی یا مودل داوودخانی منجر به استقرار اختناق مذهبی در ایران شد امکانات تکرار این تجربه در افغانستان و یا استقرار یک نظام کمونیستی تا چه حدودی بود؟ آیا می‌توان نقش تعمیم معارف را در تشدید خواسته‌های آزادی خواهی و دموکراسی طلبی در ایران دست کم گرفت؟ همین اصل در افغانستان نیز صادق است.

دموکراسی فرصتیست برای تکامل ذهنی و سیاسی جامعه. تمام سیاست‌مداران پنجاه سال اخیر افغانستان در دهۀ دموکراسی ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۲ پرورده شدند. اگر به تجربه دموکراسی ظاهرشاه اجازه تکامل داده می‌شد، هرگاه از یکجانب نهادهای دولتی، سیستم اداره دولت (Public Service)، اردو، پولیس، قوۀ مقننه از طریق مسلکی ساختن این نهادها (غیر سیاسی ساختن) آنها، تعلیمات بهتر، تجهیزات بهتر و دادن آگاهی بهتر و با معرفی قوانین لازمه تقویت می‌گردید و از جانب دیگر قانون احزاب نافذ می‌شد و نهادهای دموکراتیک حمایت و تقویت می‌گردید و ترسی از نتایج دموکراسی وجود نمی‌داشت به یقیین دموکراسی با گام‌های استوار به مرور زمان در جامعه به پختگی لازم می‌رسید و به یک نهاد اساسی اخلاق

سیاسی جامعه مبدل می گردید. هندوستان، تا حدودی هم پاکستان، این راه را انتخاب کردند و منتظر نشدند مردم‌شان همه مرفه و باسواد شوند تا دموکراسی را معرفی کنند و امروز ثمر آن را در نهادینه شدن دموکراسی در تار و پود این کشورها به چشم سر مشاهده می کنیم. این راهی بود که اکثریت کشورهای دموکراتیک مانند بریتانیا، فرانسه و امریکا آن را تجربه کردند. آن‌ها منتظر نشدند مردم شان همه مرفه و باسواد شوند تا دموکراسی را معرفی کنند در عوض نهادهای دولت و نهادهای دموکراتیک را تقویت کردند و به نتایج و دست‌آوردهای دموکراسی احترام گذاشتند.

از اینجاست که برای من یک دموکراسی غرق در گل و لای که ضامن آزادی بیان و آزادی سهمگیری مردم در پروسه‌های دموکراتیک گرفتن قدرت دولتیست، هزار بار از یک دیکتاتوری که برای مردم پل و تونل بسازد ارزش دارد. فراموش نکنیم که یک دموکراسی لنگ لنگان هم قادر است امنیت مردم را تأمین کند طوری که از همچو امنیت و مصونیت در دههٔ دموکراسی ظاهرخان مستفید بودیم!

نظام سلطنتی مشروطه در دههَ دموکراسی (1964-1973)

با معرفی اصلاحات در اداره دولت از طریق انفاذ قانون اساسی جدید، تقسیم قدرت دولتی به قوای ثلاثه، سپردن ادارهٔ حکومت به مردم و معرفی صدراعظمهای غیر خاندانی و تضمین آزادی بیان و مطبوعات، شاه کوشید شرایط لازم سیاسی و اجتماعی را برای یک حکومت مسول پاسخ گو به ملت فراهم نموده عوامل سیاسی و اجتماعی بازدارنده در مقابل انکشاف اقتصادی و اجتماعی کشور را از میان بردارد. بعد از سالها حکومتهای دیکتاتوری هاشم خان، شاه محمود خان و محمد داوود خان، که قصه های آنرا از زبان پدران و پدرکلانهای خود شنیده بودیم؛ نسل ما در عنفوان جوانی با تدوین و انفاذ قانون اساسی سال 1964م (۱۳۴۳ هجری شمسی) به یک **سیستم دولت سلطنتی مشروطه** دست یافتند که به موجب آن آزادی‌های سیاسی، حق بیان فکر و آزادی مطبوعات تضمین گردید. شاه با کسب موقف غیرمسوول و واجب‌الاحترام در رأس دولت قرار گرفت و قدرت اجرائیه، مقننه و قضائیه را به مردم واگذار نمود و اعضای خانواده سلطنتی را مطابق تعامل کشورهای شاهی دموکراتیک اروپایی از احراز کرسی‌های پر مسولیت دولتی صدارت و وزارت ممنوع نمود.

در ده سال متعاقب آن که به دههٔ دموکراسی شهرت دارد صدراعظمان متعددی آمدند و رفتند (دکتور محمد یوسف، محمد هاشم میوندوال، دکتور عبدالظاهر، نوراحمد اعتمادی و محمد موسی شفیق). این دوران همزمان بود با آزادی بیان افکار سیاسی و اجتماعی در مطبوعات و تظاهرات و اعتصابات مسلسل و پیهم محصلان، استادان و متعلمین و معلمین و کارکنان مؤسسات صنعتی به تحریک چپیهای افراطی و راستیهای افراطی.

در دههٔ دموکراسی، همانند هر کشور دارای سیستم دموکراسی تازه پا، سال‌های بیداری و اوج‌گیری فعالیت‌های سیاسی درافغانستان به حساب می‌آید. دهها جریان فکری و حزب سیاسی و دهها روزنامه و جریده سیاسی و اجتماعی آزاد غیردولتی عرض وجود کرده زمینه‌های تشکل و قوام افکار و جریانات سیاسی را در کشور اعم از چپ افراطی (منجمله خلق، پرچم، شعلهٔ جاوید)، راست افراطی (منجمله سازمان جوانان مسلمان یا اخوان‌المسلمین که بعداً به حزب اسلامی و جمعیت اسلامی مبدل شدند) و جریان‌های میانه‌رو ملی گرا (مانند افغان ملت، مساوات یا دموکرات مترقی) را فراهم آورد.

در این زمان بود که در حلقه های روشنفکری کشور الگوهای مختلف انکشاف اقتصادی-اجتماعی در چوکات جهان بینی های متفاوت و متخاصم جهانی وسیعاَ مورد مباحثه بود.

دموکراسی غربی

دو مشکل عمیق در مفهوم غربی دموکراسی وجود دارد. اولی فقدان بستر جدی تاریخی و دوم عدم درک و احترام به تفاوتهای فرهنگی ملت ها.

اول – فقدان بستر جدی تاریخی

در ذهن غربیها، دموکراسی از شکل سیاسی خاص زمان و مکان خود به شکل جهانی برای همه زمان ها و در همه کشورها ارتقا یافته است. با انجام این کار، هرگونه حس بافت تاریخی از بین رفته است. چنین طرز فکری عمیقاً ناقص است. هیچ شکل سیاسی ابدی نیست. همه محصول زمان و شرایط خود هستند. دموکراسی غربی نیز از این قاعده مستثنی نیست. آینده دموکراسی حتی در خود غرب، نه قطعی است و نه تضمین شده است.

این برداشت که دموکراسی به سبک غربی یک پدیدهٔ دائمی است بر این باور استوار است که شرایط اساسی که آن را در غرب طی 70 سال گذشته حفظ کرده است، بخصوص در مورد ایالات متحده و انگلیس، به طور نامحدود ادامه خواهد داشت. اما اخیراَ به طور فزاینده ای روشن می شود که نمی توان دوام این حالت را فرض کرد. دموکراسی در طیفی از کشورهای غربی از سلامت خوبی برخوردار نیست. این وضعیت بدتر از هر زمان دیگری از دهه 1930 به این طرف است. قابل یادآوری است که اجلاس رئیس جمهور بایدن برای دموکراسی که توسط ایالات متحده به منظور ترویج دموکراسی به سبک غربی در امریکای مرکزی و جنوبی در دسمبر 2021 برگزار شد، چیزی بسیار خنده دار وجود داشت. این در زمانی اتفاق افتاد که دموکراسی در خود ایالات متحده هرگز ضعیف‌تر یا بیشتر در معرض تهدید نبوده است، البته نه از زمان جنگ داخلی به اینطرف. تقریباً چنین وانمود شد که گویا شورش در کاپیتول هیل در اوایل سال 2021 هرگز رخ نداده بلکه فقط یک رویای بد بوده است.

باید به خود یادآوری کنیم که دموکراسی تنها از سال 1945 به این سو در غرب حاکم بوده است. در طول دوره بین دو جنگ، دموکراسی، حداقل در اروپا، به تعداد بسیار کمی از کشورها محدود بود. تنها کشورهای اروپایی که دارای نهادهای سیاسی دموکراتیک فعال بودند که توانستند در تمام دوره بین سال‌های 1918 و 1939 دوام بیاورند، انگلستان، فنلند، دولت آزاد آیرلند، سویدن و سوئیس

بودند. این کشورها دارای اقلیت بسیار کمی از جمعیت اروپا هستند. اکثریت بزرگ تحت اشکال مختلف دیکتاتوری زندگی می کردند. تا حدودی، بیشتر یا تمام آن دوره، دلایل زیادی وجود داشت که چرا دموکراسی پراکنده بود، اما مهمترین آنها اثرات و پیامدهای فاجعه بار رکود بزرگ بود که شرایط را برای فاشیسم ایجاد کرد و شرایط دموکراسی را تضعیف کرد. در مقابل، دلیل اصلی موفقیت دموکراسی غربی پس از جنگ جهانی دوم، رشد اقتصادی طولانی مدت از سال 1945 تا اواسط دهه 70 بود که پس از آن رشد ادامه یافت، اما تا سال 2007 با سرعت بسیار پایین‌تری. اما بحران مالی سال 2008 یک نقطه عطف بزرگ محسوب میگردد که این امر منجر به ناامیدی فزاینده در میان نخبگان و نهادهای حاکم در بسیاری از کشورهای غربی از جمله ایالات متحده گردید. انگلستان، ایتالیا، فرانسه و یونان. اما دراماتیک ترین نمونه خود ایالات متحده بود. با ظهور دونالد ترمپ، اختلافات افزایش یافت، مواضع قطبی شدند، ظهور پوپولیسم و ناسیونالیسم و دشمنی با نخبگان مستقر در قدرت افزایش یافت. بر اساس مطالعات انستیتوت سیاست عمومی بنت در کمبریج، بحران فزاینده دموکراسی در کشورهای آنگلوساکسون موجود است به طوری که نارضایتی از عملکرد دموکراسی از سال 1995 تاکنون دو برابر شده است. به احتمال زیاد چنین نارضایتی همچنان افزایش خواهد یافت. حتی آینده دموکراسی ایالات متحده، که مدتها سنگر دموکراسی غربی بود، اکنون به دور از قطعیت است.

حکومت در خدمت مردم

در نهایت امر وظیفهٔ اساسی و ابتدایی حکومت، از هرنوع، محتوا وشکلی که باشد، باید به مردم خود رفاه اقتصادی و اجتماعی و امنیت را فراهم نماید. این نتیجه نهایی است. اگر نتواند فراهم کند، دیر یا زود جایگزین خواهد شد. این مشکل اساسی است که اکنون دموکراسی های غربی با آن مواجه هستند. آنها به طور فزاینده ای قادر به فراهم کردن رفاه اجتماعی و اقتصادی به مردم خود نیستند. هر قدر در مورد مزایای دموکراسی صحبت شود، آزمون حیاتی توانایی یک نظام سیاسی در ارائه رفاه اجتماعی، ارتقای استانداردهای زندگی مردم است. این دقیقا همان جایی است که دموکراسی های غربی اکنون در حال شکست هستند. بیایید مثال امریکا را در نظر بگیریم. ایالات متحده آمریکا از نظر اقتصادی تقریباً درتمام دوران موجودیت خود در حال انکشاف بوده است که یک واقعیت خارق العاده محسوب میگردد. این امر به نظام حکومتی امریکا اعتبار و اقتدار زیادی بخشیده است. اما وقتی حالت بر عکس باشد چه اتفاقی می افتد؟ وقتی نظام امریکا نتواند در خدمت مردم خود باشد چه واقع خواهد شد؟ زمانی که ایالات متحده خود را در یک روند بی پایان افول و کساد نسبی می بیند؟ زیرا این چیزی است که آینده در انتظار آن است. آیا دموکراسی آمریکایی در شرایط بسیار بدتر زنده خواهد ماند؟ علائم اولیه چندان دلگرم کننده نیستند.

ایالات متحدهٔ امریکا و چین هردو در 40 سال گذشته از پروسهٔ جهانی شدن اقتصاد و تجارت به حد اعظم مستفید شدند. عواید هنگفت ایکه به امریکا سرازیر گردید به عوض آنکه به بهبود سطح زندگی اکثریت مردم امریکا به انجامد به جیب چند نفر محدود ابر سرمایداران افتاد. به گفته برنی ساندرز کاندید مقام ریاست جمهوری چند سال قبل، در سال جاری 2022 دارایی های سه نفر مولتی بلیونر در امریکا بیشتر ازتمام داراییهای نصف پایانی تمام نفوس امریکا یا 160 ملیون نفر میباشد. امروز 45% عواید جدید در امریکا به جیب 1% ثروتمند جامعه در بالای هرم عاید سرازیر میگردد و روسای شرکتهای بزرگ امریکایی 350 برابرعواید کارکنان شان درآمد دارند. عجب آن است که با وجود افزایش موثریت کاردر امریکا، بعد از در نظر گرفتن افزایش قیمتها (انفلاسیون)، امروز میزان مزد و معاش در امریکا کمتر از 50 سال قبل میباشد[1]. در عین زمان عواید عظیم دولت امریکا در 40 سال گذشته به عوض آنکه به بهبود زیربناهای مواصلاتی، مخابراتی، راههای آهن، شاهراهها، شفاخانه ها و غیره برسد به تقویت صنایع نظامی، جنگهای تجاوزکارانه و استخباراتی مصرف شدند. چنانکه دوایت آیزنهاور در بیانیهٔ ختم دورهٔ ریاست جمهوری خود بعد از ختم جنگ جهانی دوم، هشدار داده بود، امروز اقتصاد امریکا درست در همان وضعیت خطرناک در گرو مجموعهٔ صنعتی و نظامی قرار دارد که دموکراسی امریکا را به خطر بزرگی مواجه کرده است.

در عوض، چین در این مدت از یک اقتصاد در حال انکشاف به یک کشور صنعتی عظیم مبدل گردید که از نظر تولید صنعتی امروز مقام اول را در جهان دارد و 17 در صد تمام تجارت دنیا از چین ناشی میشود. همچنان در تضاد کامل با آنچه در امریکا واقع شد، دولت چین در حال ارائه و فراهم کردن رفاه برای مردم خود است. در این مدت عواید مردم چین چندین بار افزایش یافت و چین قادر شد هفتصد ملیون نفر را از سطح فقر نجات دهد. دولت چین با استفاده از عواید هبگفت تجارت جهانی، به بهبود زیربناهای مواصلاتی، مخابراتی، راههای آهن، شاهراهها، شفاخانه ها، مسسات تحصیلی و غیره پرداخت که در نتیجه امروز چین صاحب پیشرفته ترین سیستم خط آهن، درجهان است. همچنان با تمدید هزاران کیلومتر شاهرها دور افتاده ترین دهات به مناطق شهری وصل شدند که در نتیجه دهاقین امروز قادر هستند تولیدات زراعتی و مالداری خودرا به سرعت به بازارها برسانند. بنابر آن طوریکه می بینیم، نظام حکومتی چین در ارائه نتایج به مردم خود در 40 سال گذشته بسیار برتر از نظام های دموکراتیک به سبک غربی بوده است.

در آستانهٔ دههٔ دموکراسی، یعنی ۵۵ سال قبل از امروز، با وجود تکمیل پلانهای پنجسالهٔ اول، دوم و سوم انکشاف اقتصادی-اجتماعی، افغانستان هنوز هم در قطار چند کشورکمترین انکشاف یافته جهان با اقتصاد دهقانی فرسوده و حد اقل زیربناهای ترانسپورتی، مواصلاتی، تولید انرژی برق و خدمات اجتماعی مانند معارف عصری و خدمات صحی اساسی و فاقد صنایع تولیدی قرار داشت. مردم در تمام دهات کشور که تعداد آن به 38 هزار میرسید

با نور اریکین و لمپه شب ها را سپری میکردند و از انرژی دوامدار برق بجز از شهرهای کابل، قندهار، هرات، مزارشریف و جلال آباد در سایر شهرها خبری نبود. در اکثریت علاقه داریها و ولسوالیهای کشور مکاتب ابتدائی، بخصوص برای دختران، موجود نبود و مکاتب ثانوی یا لیسه ها که تعداد مجموعی آنها از شمار انگشتان دو دست بیشتر نبودند صرف در شهرهای بزرگ موجود بودند. بطور مثال در شهر هرات که سومین شهر بزرگ کشور بعد از کابل و قندهار شمرده میشد در سال 1965م تنها دو لیسه عمومی برای پسر ها (لیسهٔ سلطان و لیسهٔ جامی) یک لیسهٔ دخترانه (لیسهٔ مهری) و یک دارالمعلمین و یک مدرسهٔ دینی فخرالمدارس فعال بودند. جای تعجب نبود که در آنزمان تعداد باسوادان در جامعه کمتر از ده فیصد، خدمات صحی عصری بجز از چند شفاخانه و کلینیک در شهرهای بزرگ در سطح ولسوالیها و دهات اصلاً موجود نبودند. در نتیجه با موجودیت میزان بلند وفیات، بخصوص در میان کودکان، و شاخص بلند میزان وفیات نوزادان قبل از رسیدن به یکسالگی به 200 نوزاد در هر هزار تولد، طول متوسط عمر در افغانستان 38 سال و در پایان ترین سطح خود در جهان قرار داشت.

دست‌آورد غم انگیز و فاجعه بار دولت ربانی-مسعود (1992-1996) درهم شکستن ساختمان دولت افغانستان و خلع اردوی مسلح و مسلکی کشور، آغاز جنگ‌های تنظیمی و جنگ ضد قوم هزاره آن‌ها بود که هنوزهم بیاد ملت افغانستان است. شورای نظاریها به دموکراسی و حکومت قانون احترام و پا بندی ندارند. شورای نظاریها و در رأس عبدالله عبدالله، نتایج سه انتخابات پیهم ریاست جمهوری را قبول نکردند، زمزمه اغتشاش، کودتا و ایجاد حکومت موازی را چندبار سر دادند و بعد از انتخابات سال 2019 اجرا کردند.

تأمین حاکمیت دولت مرکزی بالای قدرت‌های محلی، ختم قدرت‌های نیمه مسقل محلی وابسته به جنگ‌سالاران گذشته، جواب‌دهی اداری و مالی ارگان‌های محلی به دولت مرکزی و غیره ابتکارات مورد نیاز ضرورت دارد این ابتکارات در بسیاری موارد با منافع حامیان رییس اجراییه در تناقض واقع شده با مقاومت شدید رییس اجراییه در نطفه کشته می‌شدند. بطور مثال عطا محمد نور سرپرست ولایت بلخ که در طول یازده سال با خود مختاری کامل والی ولایت بلخ بود آشکارا از تقرر شخص دیگری به این مقام جلوگیری کرده و داکتر عبدالله از این موقف تمردی او حمایت کرد. تزلزل ائتلاف سیاسی میان اشرف غنی و عبدالله عبدالله در هردو دور ریاست جمهوری اشرف غنی ناشی از بی موازنگی ساختمان سیاسی دولت ائتلافی آنهاست. در یک قطب داکتر عبدالله رییس اجراییه/رییس شورای عالی مصالحهٔ ملی از حمایت یک سازمان متشکل سیاسی-نظامی در وجود حزب جمعیت و حزب وحدت وحامیان جهادی آن‌ها در داخل ساختمان دولتی، در رسانه‌های وابسته، جامعه مدنی وابسته، در وجود وکلای وابسته در پارلمان و تمام عناصریکه در بیست سال اخیر با استفاده از قدرت دولتی به جاه و منال رسیده اند بر خوردار بود. در قطب دیگر داکتر اشرف غنی بدون برخورداری از حمایت یک سازمان متشکل سیاسی حزبی به حمایت روشنفکران و سازمان‌های خورد و ریزه غیر جهادی و افراد عامهٔ ملت که از استیلای جنگ‌سالاران در 20 سال اخیر به ستوه رسیده اند، دل بسته است.

مضاعف بر آن، امتیاز دهی‌های سخاوت‌مندانه اشرف غنی به داکتر عبدالله در توافقنامه های سیاسی و دادن سهم پنجاه – پنجاه در دولت سبب نارضایتی عمومی پشتون‌ها شد و اشرف غنی را از حمایت مورد نیاز بسیار نزدیک بسیاری از سیاست‌مداران پشتون محروم ساخت. این امتیاز دهی‌ها عملاً حکومت او را فلج نموده و در گروگان داکتر عبدالله قرار داده بود.

اخطار نماینده ملل متحد در جلوگیری از نشر نتایج تفتیش شده انتخابات سال 2014 قبل از توافق سیاسی باید به اشرف غنی از متزلزل بودن موقف حامیان خارجی کشور و نقش سازش‌کارانه آن‌ها هیچ شکی باقی نمی‌گذاشت. در نهایت طوری‌که دیدیم با وجود پیروزی قاطع اشرف غنی که بزرگترین تفتیش انتخاباتی در جهان آن را تأیید نمود، موقف متزلزل و سازشکارانه امریکا سبب تحمیل ائتلاف ۵۰-۵۰ بالای اشرف غنی شد که نتایج نامیمون آن در بی اعتباری و ضعف دولت در کشور مشاهده گردید.

بدین ترتیب تنظیمهای جهادی دوباره در نتیجه کانفرانس بن به کمک امریکا و متحدین آن در افغانستان به قدرت رسیدند. در طول بیست سال متعاقب با سرازیر شدن ملیاردها دالر کمک نظامی، اداری وانکشافی به افغانستان و تطبیق و اجرای آن توسط شرکتهای خصوصی امریکایی-غربی و قراردادیهای داخلی آنها و سازمانهای (تصدیهای) تازه ایجاد شدهٔ غیر دولتی (ان، جی، اوNGOs) ها زمینه های فساد بزرگ در کشور فراهم گردید. در همچو یک فضایی، رهبران تنظیمهای جهادی و تازه به قدرت رسیده های وارداتی امریکاییها به سرعت به غارت ثروتهای کشور پرداخته با سؤ استفاده از قدرت دولتی، تولید و قاچاق مواد مخدر یک اقتصاد مافیایی را درکشور ایجاد کرده یک قشر فوق العاده ثروتمند، بخصوص در محور اتحاد شمال، ایجاد گردید که به انحصار قدرت دولتی دست زده و از پذیرفتن هرگونه شکست انتخاباتی بدست مردم، به کمک امریکا، ابأ ورزیدند. علاوه بر آن این گروه زمینه های گسترش هجوم فرهنگی "ایران بزرگ!" را در کشور فراهم کردند که هدف آن حذف هرگونه اشاره به ملت افغانستان و بی هویت ساختن مردم و دولت افغانستان است.

در کشور ما، به گفتهٔ فرید بهمن "بیشرف ترین نوع اشرافیت سیاسی میراثی" شکل گرفت (از صفحهٔ فیسبوک فرید بهمن، ششم اپریل 2020م). مهره های جنگسالار تنظیمی مسلح به عشق تبار، دین، مذهب و زبان از سال 2001م بدینسو قشر همیشه حاضر در قدرت سیاسی را تشکیل داده که بخاطر حفظ قدرت سیاسی و ثروتهای چپاول شده قارونی خود از هیچگونه زد و بندها و معامله و قرار و مدار دریع نمی ورزند.

متآسفانه از آنجاییکه این اشرافیت سیاسی در محوریت عبدالله عبدالله رنگ قومی ضد پشتون دارد از حمایت کورکورانهٔ و بیدریغ

پشتون-نفرتان تاجک و هزاره در جامعه و در رسانه های متکی به سرمایگذاری ایرانیها، بشمول رسانه های اجتماعی، مستفید بوده به یک زبان همه پشتونها منجمله رهبران پشتون تبار ارگ را فاشیست، طالب و طالب پرست و طالب پرور میدانند. اتفاقآ همین خصلت پشتون-نفرتی اشرافیت-سیاسی-قومی عبدالله محور، سبب یکپارچگی نامرئی انتخاباتی پشتونها در حمایت از روشنفکران پشتون تبار ضد طالبان حاضر در قدرت سیاسی گردیده عامل اصلی شکستهای چشمگیر انتخاباتی اشرافیت-سیاسی-قومی عبدالله محور میباشد.

حیرت انگیز است که سایر بازیگران سیاسی داخلی و خارجی افغانستان از جمله امریکاییان، پاکستانیها، روسها و ایرانیها در مخالفت با این قشر روشنفکر پشتون تبار حاضر در قدرت سیاسی افغانستان و حامیان آنها با اشرافیت-سیاسی-تنظیمی-قومی عبدالله محور همدست میباشند. به دلایل نامعلومی این اشرافیت سیاسی-تنظیمی-قومی با وجود شکستهای چشمگیر انتخاباتی، از کمک و حمایت و تشویق آشکار امریکاییها برخورداربود. شاید با توجه به پشتون محور بودن جنبش طالبان، هدف استراتژیک به باور امریکا ایجاد یک توازن قومی در زعامت آیندهٔ سیاسی افغانستان با جبران اشتباهات کنفرانس بن بهتر حافظ منافع آنها باشد. علاوه بر آن طوریکه قبلاً توضیح شد بی ثبات سازی چین هدف استراتژیک امروزی امریکا و استفاده از موقف اسلام گرایی افراطی طالبان برای کمک به جنبش اسلامی ترکستان شرقی میباشد. برای رسیدن به این مقصد، امریکاییان موقف طالبان را ارتقا داده و در عمل به تضعیف سیاسی موقف دولت افغانستان پرداختند. در این زمان هدف امریکا در افغانستان ایجاد یک دولت اشتراکی به رهبری طالبان و شرکت رهبران سابقه جهادی در کابل بود که با موجودیت دراز مدت یک پایگاه محرمانه سی آی ای در افغانستان موافقه نماید تا برعلاوه ایالت سینکیانگ چین که همسرحد افغانستان است، ناظر فعالیتهای القاعده در جنوب آسیا و افغانستان هم باشد.

این شرایط رقت بار و انحصار قدرت سیاسی توسط مافیای سیاسی-اقتصادی به زعامت رهبران تنظیمهای جهادی و گسترش فساد اداری توسط این گروه زمینه های عینی را برای مداخلهٔ مجدد پاکستان در افغانستان از طریق تنظیم و تجهیز مجدد تحریک طالبان، که اکثریت رهبران و فعالان طراز اول آنها بعد از سال 2001 در پاکستان پناه برده بودند، فراهم نمود. از سال 2005 به این طرف حملات تروریستی تحریک طالبان در افغانستان مجدداً آغاز گردید که امروز قدرت را در افغانستان بدست دارد.

ایجاد بحرانهای مصنوعی سیاسی و مدیریت این بحرانها برای تضعیف دولت اشرف غنی به سیاست رسمی مخالفان شورای نظاری او مبدل گردیده بود. عدم قبولی نتایج سه انتخابات پیهم از جانب عبدالله عبدالله و حامیان شورای نظار او به وضاحت معلوم گردید که نظام سیاسی دولت افغانستان با دو خطر جدی مواجه بود. خطر مافیای جهادی جنگسالاران که با جوهر نظام و حاکمیت قانون در تقابل قرار دارند وبا تضعیف بنیادهای دولت در نتیجه سبب سقوط کشور به امارت اسلامی طالبان شدند. بی جهت نیست که بسیاریها در افغانستان از پیروزی طالبان صرف به آن جهت استقبال میکنند که به انحصار قدرت سیاسی و مافیایی توسط آنچه آنها "لندغران" می نامند پایان داده اند.

امروز امارت اسلامی طالبان دور دوم نیز ناگذیر با همین سرنوشت مقابل است. طالبان اگر نتوانند به مردم خود رفاه اقتصادی و اجتماعی و امنیت را فراهم نماید محکوم به ذوال خواهند بود.

دموکراسی و موضوع تفاوتهای فرهنگی ملتها

موضوع مهم دیگر مباحثه در امر دموکراسی توجه به تفاوتهای فرهنگی ملتها است. غرب همواره الگوی حکمرانی خود را در هر کشور و با هر تاریخ و فرهنگش قابل اجرا دانسته است. یک سایز مناسب همه نمونه کلاسیک آن حمله به عراق در سال 2003 بود. تحمیل یک شکل کاملاً بیگانه از حکومت بر کشوری که از نظر فرهنگی و تاریخی عمیقاً متفاوت بود. اما این ماموریت سقط شده یک امر تصادفی یا یک حادثه منفرد بخود نبوده است. همین فلسفه اساس فکری امپراتوری های استعماری بریتانیا، فرانسه، هالند و دیگر قدرت های اروپایی را در قرن نزده و قبل از آن تشکیل میداد. قدرت های اروپایی به دنبال این بودند که اراده، مذهب، آداب و رسوم و ایمان خود را در هر سرزمینی که تسخیر می کردند، از جمله چین، به نام تمدن تحمیل کنند. تهاجم و مداخله غیرمتمدنانه به نام دموکراسی، آخرین نمونه است. اگر دولتی، از نظر ایالات متحده، دارای شکل غیرمشروع حکومتداری باشد، امریکا معتقد است که حق مداخله برای تحمیل نسخه خود از دموکراسی را دارد.

بنابراین، حق حاکمیت هر کشور و حق انتخاب آن از دید آمریکا مشروط به انتخاب شکل حکومتداری آن است. همچنین به یاد داشته باشیم که تصور غربی از دموکراسی تنها به دولت ملی محدود می شود. به عنوان مثال، در خارج از دولت ملی، به طور اساسی در عرصه بین المللی کاربرد ندارد. به همین دلیل است که غرب هرگز از اصطلاح دموکراسی در چارچوب نظام بین المللی استفاده نمی کند و به همین دلیل است که نظام بین المللی خالی از دموکراسی است. ایالات متحده معمار و حافظ نظام بین المللی موجوده است و معتقد است که این حق را دارد که هر زمان و هر کجا که بخواهد یکجانبه عمل کند.

غرب در حال حاضر کمتر از 15 درصد از جمعیت جهان را تشکیل می دهد، و با این حال، به مراتب بازیگر حاکم در سیستم بین المللی است. هر مفهومی از دموکراسی برای نظام بین‌المللی بی‌ربط و غیرقابل اجرا تلقی می‌شود. اجازه دهید به دولت ملی برگردیم و رویکرد حکومتداری یکسانی که غرب تجویز کرده انتظار دارد کشورها با هنجارهای غربی حاکمیت مطابقت داشته باشند. البته در واقع، جهان دارای تنوع عظیمی از تاریخ‌ها، فرهنگ‌ها و اشکال مختلف حکومتداری است. عدم شناخت و احترام به این امر به بسیاری از کشورها آسیب بزرگی وارد کرده است. حکمرانی موفق به معنای انتقال مجموعه ای انتزاعی از قوانین و رویه ها از یک

کشور و اعمال آن در محیط و مجموعه شرایط کاملاً متفاوت در جای دیگر نیست. دموکراسی یعنی احترام به فرهنگ و سنت های یک کشور، اجازه دادن به دولت ها برای رشد و شکوفایی در شرایط بومی خودمیباشد.

اشکال گوناگون دموکراسی

"دموکراسی همه جانبهٔ مردمی" (whole-process people's democracy[2]) چین به چه معناست؟ چه تفاوتی با دموکراسی در غرب دارد؟ و این مفهوم چگونه عملی می شود؟ چین پروسهٔ سهمگیری مردم را در تصامیم سطوح مختلف خود را "دموکراسی همه جانبهٔ مردمی" می‌نامد که عبارتی مرموز برای غربی‌هایی میباشد که تصور می‌کنند نظام سیاسی چین به هیچ وجه نمی‌تواند دموکراتیک باشد. با این حال، هنگامی که رئیس جمهور شی جین پینگ احیای مجدد بزرگ چین را توضیح می دهد، از شش صفت امیدوارکننده استفاده می کند که یکی از آنها دموکراتیک است. او دموکراسی را ارزش مشترک انسانی و یک اصل کلیدی می‌داند که حزب و مردم چین برای حل مشکلات می‌خواهند از آن استفاده کنند. نظریه پردازان حزب کمونیست چین، "دموکراسی همه جانبهٔ مردمی" را به عنوان یک دموکراسی زنجیره ای همه جانبه و کامل توصیف می کنند که شامل اجزای آتی میباشد:

1. دموکراسی درعملکرد؛
2. دموکراسی در نتایج؛
3. دموکراسی در طرزالعمل؛
4. دموکراسی در ماهیت؛ و
5. دموکراسی مستقیم و غیر مستقیم.

آنها تاکید می کنند که دموکراسی مردمی و اراده دولت باهم در اتحاد قرار دارند. البته که این در تئوری است، اما عمل چیست؟ فراخوان حزب عبارت است از گسترش مشارکت سیاسی منظم مردم، تقویت حمایت از حقوق بشر و حاکمیت قانون و تضمین برخورداری مردم از حقوق و آزادی های گسترده مطابق با قانون. این جریان شامل استفاده از حق رای دادن توسط مردم به منظورانتخاب دموکراتیک نمایندگان برای کنگره‌های (شوراهای) مردمی، و اطمینان از اینکه مردم مطلع باشند، در کار شوراها مشارکت نمایند، نظریات خودرا بیان کنند و بر کار شوراهای مردمی که هنوز تحت رهبری حزب هستند، نظارت نمایند. البته، دموکراسی در سیستمیکه تحت رهبری حزب عمل میکند شامل دانستن افکار عمومی از طریق مکانیسم‌های همه پرسی، مانند نظرسنجی، برای تشخیص اینکه مردم چه فکر می‌کنند میباشد، مثلاً در مورد سیاست‌های پیشنهادی جدید، فرآیندی است که حزب آن را "ادغام خرد مردم" می‌نامد. بنابراین اگرچه در این سیستم انتخابات به معنای غربی آن وجود ندارد، اما تعامل خوبی برای سهم دادن اقشار مختلف مردم در تصامیم و نظارت بر عملکرد ها موجود است.

مثال دیگر عبارت از معرفی نامزدان برای پست های جدید میباشد. این جریان شامل یک دوره زمانی برای دانستن صادقانه و محرمانهٔ نظریات همکاران، زیردستان و همچنین از مافوقان در مورد نامزدان است.

رئیس‌جمهور شی در تقویت دموکراسی همه جانبهٔ مردمی، بر حمایت و بهبود سیستم کنگره خلق تأکید می کند و بر اعمال صحیح و مؤثر قدرت نظارتی کنگرهٔ خلق تأکید می کند. علاوه بر این، گزارش های کاری رهبری حزب در کنگره حزب هر پنج سال یکبار و گزارش های کاری دولت در کنگره ملی خلق هر سال منعکس کننده مقدار زیادی نظرات و پیشنهادات همه مقامات مربوطه، کارشناسان و حوزه های انتخابیه است. این گزارش‌های کاری فقط آن چیزی نیست که رهبری ارشد مطرح می‌کند، این اسناد محوری توسط تیم‌های مختلف، با نظرات مقامات و کارشناسان متعدد تهیه می‌شوند. اسناد به طور مکرر در طی شش تا هشت ماه یا بیشتر بارها در گردش هستند. رئیس جمهور شی بر نقش مهم کنفرانس مشورتی سیاسی خلق چین CPPCC در توسعه آزادی و دموکراسی مشورتی تاکید می کند. اگرچه CPPCC هیچ قدرت رسمی ندارد، اما از قدرت اجتماعی فزاینده ای مانند تخصص، نفوذ و فشار عمومی برخوردار است. سوال در این است که چرا جهان حزب کمونیست چین را اشتباه می‌فهمد؟ این امرتا حدی مشکل معنایی است، زیرا کلمه انگلیسی Party پارتی در سیستم های سیاسی دموکراتیک به یک حزب سیاسی اشاره می کند که در انتخابات آزاد چند حزبی رقابت می کند، اما وقتی یک حزب حاکم در مقابل چند حزب آزاد و باز رقابت نمی کند، آن نظام سیاسی دموکراتیک تلقی نمی شود. به این اساس این پرتره سیستم چین را که بر یک اصل متفاوت استوار است، جایی که حزب سازمان حاکم است، نه یک حزب سیاسی رقیب اشتباهاً غیر دموکراتیک می خواند. در حالیکه حزب در عملکرد چینایی آن مشتمل بر یک نخبه اختصاصی از همه بخش‌های جامعه است که کمتر از 7 درصد جمعیت را تشکیل می‌دهد، اما وظیفه دارد از صد درصد جمعیت نمایندگی کند. بنابراین، حزب به عنوان سازمان حاکم، معادل یک حزب سیاسی حاکم به مفهوم غربی آن نیست. در نظام‌های غربی احزاب سیاسی تنها گروه معینی از رای دهندگان را در دوره‌های معین انتخاباتی نمایندگی می‌کنند. به همین دلیل، حزب کمونیست چین، CPC، تعهد بالاتر و گسترده‌تری برای ارتقای استانداردهای زندگی و رفاه شخصی همه شهروندان چینی دارد. این تعهدات شامل انجام اصلاحات، تحکیم حاکمیت قانون، شفافیت در اعمال دولت، مشارکت عمومی در حکومت، افزایش دموکراسی، و آزادی های مختلف از جمله حق بیان و حقوق بشر است. اینها همه چلنج های واقعی هستند.

آیا چین واقعاً دموکراسی دارد؟

در اولین دیدار و گفتگوی مجازی میان شی جین پینگ رئیس جمهور چین و جو بایدن، رییس جمهور تازه انتخاب شدهٔ ایالات متحده،

رئیس‌جمهور شی درباره دموکراسی در چین صحبت کرد. او به رئیس جمهور بایدن گفت، دموکراسی با یک مدل یا شکل یکسان برای کشورهای سراسر جهان نمیتواند تولید انبوه شود. اینکه یک کشور دموکراتیک است یا نه، باید به مردم آن کشور واگذار شود که تصمیم بگیرند. نادیده گرفتن اشکالی از دموکراسی که با دموکراسی مورد علاقهٔ ما متفاوت است به خودی خود غیردموکراتیک است. اساساً، آنچه رئیس جمهور شی در اینجا می‌گوید این است که چین شکل خاص خود را از دموکراسی دارد، دموکراسی در همه اشکال و اندازه‌ها وجود دارد، و اینکه سایر کشورها، در این مورد ایالات متحده، باید به آن احترام بگذارند و از ادعای اینکه فقط شکل آنها دموکراسی درست است خودداری کنند. برای بسیاریها این موضوع سؤالات بزرگی را ایجاد کرد. آیا چین واقعاً دموکراسی دارد؟ وقتی مردم چین نمی توانند به رئیس جمهور خود رای دهند، پس چگونه می توان ادعا کرد که چین دموکراسی دارد؟ بنابرآن، بهتر است سعی کرد سبک دموکراسی چین و نحوه عملکرد آن به زبان ساده توضیح گردد.

دموکراسی سبک چین

در حالی که دموکراسی چین دارای جنبه های نمایندگی و همچنان جنبه هایی است که مبتنی بر انتخابات میباشد. نوع دموکراسی که در چین اعمال می شود به عنوان دموکراسی همه جانبهٔ مردمی یا دموکراسی مشورتی نامیده می شود. اما اگر آن را فقط دموکراسی سبک چین بنامیم، احتمالا آسان‌تر است. چیزی که بسیاری از مردم متوجه نمی شوند این است که بلافاصله پس از شروع اصلاحات و باز شدن در های چین در سال 1978، این کشور همچنین اصلاحات دموکراتیک را با هدف ایجاد آرام آرام سیستم های دموکراتیک بر اساس خصوصیات منحصر به فرد تاریخی چین، جغرافیه، مشکلات جمعیتی و غیره آغاز کرد. کلید دموکراسی سبک چین این است که مردم مهمترین چیز هستند. به همین دلیل است که به آن جمهوری خلق چین می گویند، واحد پول را پول مردم می گویند، بانک مرکزی را بانک مردم می نامند و غیره. در این جا برای آسانی، چهار بخش اصلی دموکراسی سبک چین را که در آن مردم چین به طور منظم از حقوق دموکراتیک خود استفاده می کنند، برجسته می کنیم. این چهار بخش شامل:

1. کنگره خلق؛
2. همکاری چند حزبی؛
3. خودمختاری قومی منطقه ای؛ و
4. خودگردانی

در سطح جامعه هستند.

کنگره های مردمی جایی است که نمایندگانی از همه اقشار، همه پیشینه های سیاسی و همه بخش ها برای نمایندگی از اقشار خود در روند سیاسی انتخاب می شوند. این کنگره ها در بسیاری از سطوح دولتی در سراسر کشور برگزار می شود که بزرگترین آن کنگره ملی خلق یا NPC است که از اعضای احزاب مختلف سیاسی، نمایندگان سازمان های مختلف، اقلیت های قومی و سایر گروه ها برای یک دوره پنج ساله تشکیل شده است. در اینجا، نمایندگان در مشاوره سیاسی، نظارت دموکراتیک و همچنین اداره امور دولتی شرکت می کنند. از سال 2016 به اینطرف 2.5 میلیون نفر از گروهها و اقلیت‌های مختلف از همه اقشار جامعه به نمایندگی از آن گروه‌ها و اقشار درکنگره‌های مردمی انتخاب شده‌اند. علاوه بر این، از هجدهمین کنگره ملی در سال 2012 به اینطرف بیش از 3 میلیون پیشنهاد عمومی از طرف مردم ارائه شده است.

بسیاری ها نمی دانند که در حال حاضر در مجموع **9 حزب سیاسی** در چین وجود دارد که هشت آن به حزب حاکم کمونیست چین وابسته نیستند، اما در کنار آنها در امور دولتی کار می کنند. بسیاری از اعضای هشت حزب سیاسی دیگر پست‌های مهمی مانند معاونت‌های کنگره ملی خلق را بعهده دارند.

خودمختاری قومی منطقه‌ای یکی دیگر از بخش‌های مهم دموکراسی سبک چینی است، که اساساً به این معنی است که در بخش‌هایی از چین با تمرکز زیاد اقلیت‌های قومی، مانند سین کیانگ، خودمختاری تحت هدایت دولت اعمال می‌شود. این به آنها اجازه می دهد تا از قدرت مستقل استفاده کنند و به امور خود رسیدگی کنند. چین دارای پنج منطقه خودمختار است که خودمختاری قومی منطقه‌ای را ارائه می‌دهند که عبارتند از سین کیانگ، تبت، مغولستان داخلی، مغولستان، گوانگشی و مینگسا.

در نهایت، **خودگردانی** در سطح جامعه جایی است که چین بیشتر سیستم های انتخاباتی عمومی خود را در سطح مردمی به کار می گیرد. این بدان معناست که میلیون‌ها شهروند شهری و روستایی می‌توانند مستقیماً به نمایندگانی که زندگی روزمره آنها را اداره می‌کنند، رأی دهند. اصل خودگردانی به مردم دربنیادی‌ترین سطح جامعه چین اجازه می‌دهد در تصمیم‌گیریها، بحث در مورد سیاستها و مشارکت در نظارت دموکراتیک، سهم گرفته تا به بهترین شکل منعکس‌کننده نیازها و خواسته های مردم باشد. در انتخابات روستاها و محلات که در سراسر چین انجام می شود بیش از 90 درصد مردم مشارکت نموده از حق رای خود استفاده میکنند که بسیار بیشتر از اکثر دموکراسی های غربی است.

بنابراین، به طور خلاصه، واقعاً هیچ راه درست یا نادرستی برای مشارکت در دموکراسی وجود ندارد، تا زمانی که این دموکراسی توسط مردم و برای آنها طراحی شده باشد که بر اساس شرایط منحصر به فردی که آن مردم با آن مواجه هستند، خدمت می کند. شکل دموکراسی امروز چین بر اساس تغییرات و اصلاحات مداوم از دهه 1980 به اینطرف ادامه دارد و با سرعتی که برای چین مناسب است به تکامل خود ادامه خواهد داد. یک ضرب‌المثل قدیمی چینی وجود دارد که می‌گوید «از رودخانه با احساس سنگ‌ها عبور کن». این یک راه عالی برای توصیف رویکرد چین به دموکراسی‌سازی است که همچنان در حال گسترش و رشد است.

ویجی پراساد[3] در مورد بحث های فکری که در چین در جریان است صحبت می کند. او می‌گوید: «فکر می‌کنم این سؤال مطرح است که آیا چین سرمایه‌داری را احیا کرده است؟ آیا چین سوسیالیست است؟ به نظر من این سوالات اشتباه آمیز اند. ما معتقدیم تاریخ بشر از طریق یک سری از تضادهای دشوار بین آرزوهای مردم، روابط اجتماعی آنها، نیروهای تولیدی که آنها به ارث می برند، اتفاق می افتد. این چیزها در تنش خاصی هستند. همچنان سنت های موروثی وجود دارد که بر اساس ماتریالیسم تاریخی، اندوختهٔ بسیار غنی از درک چگونگی تغییر است. فقط به این دلیل که یک انقلاب به وقوع پیوسطه به این معنی نیست که روز بعد آن کمونیسم ایجاد شده است. تغییرات اجتماعی-اقتصادی اینطوری کار نمی کنند. همه این عوامل درتقلا اند. چگونه روند ساخت سوسیالیسم را آغاز کنیم؟ این یک فرآیند یا پروسه است، این یک رویداد نیست. انقلاب هم یک رویداد و همچنان یک فرایند یا پروسه یا جریان است. اما ساختن سوسیالیسم یک فرآیند یا پروسه طولانی است، و این یک روند بحث است زیرا شما نهادهای گذشته را به ارث می برید که باید آنها را تغییر دهید. شما محدودیت های خود را به ارث می برید. منظورم این است که چرا این همه انقلاب در کشورهای به اصطلاح عقب مانده اقتصادی اتفاق می افتد؟ روسیه، چین، ویتنام، کیوبا. انسان باید مقداری صبر داشته باشد. در چین، یک سری بحث‌ها در طول زمان، نه تنها در درون جنبش کمونیستی، بلکه در جامعه گسترده‌تر چین، وجود داشته است. بیایید در مورد بحث کنیم که راه پیش رو چیست؟ اگر به تجربه چین و شوروی در دهه 90 نگاه کنید، آنها تجربیات بسیار متفاوتی هستند. بحثی در داخل چین وجود داشت. برخی معتقدند بیایید نیروهای مولد را پیش ببریم تا در نهایت به سوسیالیسم منتقل شویم. این یک راه مشروع برای فکر کردن در مورد مسائل است. شاید من با هر کاری که انجام می شود موافق نباشم، اما می دانم که استدلال ها واقعی اند و در واقع، مثال چین یک بحث پایدار در مورد اینکه تا کجا پیش می رویم است؟ طوریکه می بینید زیر رهبری شی جین پینگ هر لحظه تغییر و تنظیم (کالیبراسیون) مجدد وجود دارد. اکنون شاهد افزایش بیش از حد نابرابریها هستیم، بنابراین باید به فقرا توجه بیشتری شود. شما نباید به این واقعیت که مردم چین هم متفکر و هم سیاسی هستند بی علاقه باشید. در حزب کمونیست چین مباحّثه جریان دارد. این یک حزب بسیار بزرگ است. میلیون‌ها نفر در آنجا حضور دارند و جناح‌ها و گروه‌هایی مختلفی در آن موجود است که با هم بحث می‌کنند. چنین فو (Chenin Foo) یک مقاله ای عالی در مورد مکاتب فکری مختلف در چین نوشت. او یک محقق ارشد در آکادمی علوم اجتماعی چین است، مؤسسه ای را در شانگهای اداره می کرد، مقاله ای درخشان نوشت و گفت که مکاتب فکری زیادی وجود دارد. حتی لیبرالهای جفرسونی هستند که با آنها موافقت ندارد. اما لیبرال های جفرسونی چه کسانی هستند؟ نیو لیبرال ها نیزوجود دارند. او می گوید، در چین، بله، همه این افراد وجود دارند. مائوئیست ها وجود دارند، زیرا مباحثهٔ عمومی درمیان است. و نکته طنز اینجاست که روشنفکران چینی به شما می گویند که ما بحث هایی داریم و طیفی از نظرات مختلف وجود دارد. اما بازهم گفته میشود در چین آزادی بیان وجود ندارد. من متوجه نشدم بچه ها منظورم این است که یا آزادی بیان وجود ندارد یا وقتی چیناییها در نشریات خود مناظره می کنند آزادی بیان محسوب نمیگردد؟"

جدال ترقی و ارتجاع در افغانستان

نزدیک به نیم قرن است که افغانستان در نتیجهٔ بی ثباتی سیاسی در تراژیدی حوادث بس ناگوار میسوزد. آنچه در محراق این تراژیدی ملی قرار دارد عقب ماندگی اقتصادی و اجتماعی افغانستان از تمدن و صنعت معاصر است. در شرایطیکه نزدیک به هفتاد فیصد نفوس افغانستان در دهات زندگی نموده متکی به اقتصاد زراعتی و مناسبات روستائی اند، نیم قرن بی ثباتی سیاسی، جنگ، بیسوادی و کم سوادی، و استیلای مرتجعین بدوی بالای نفوس دهاتی، این خلای تمدنی را عمیقتر ساخته زمینه رشد عناصر افراطی مذهبی ضد ترقی و حاکمیت آنها را در دهات فراهم نموده است. قربانیان ادامهٔ این تراژیدی نیم قرنه، مردم تمام اقوام و زبانهای افغانستان و بخصوص ده نشینان مناطق پشتون نشین کشور در همسایگی پاکستان بوده اند. با به قدرت رسیدن مجدد افراطیون بدوی و متحجر طالبان، این حقیقت برای همه آشکار شد که در مجموع مضمون اصلی این کشمکش نیم قرنه در افغانستان مبارزه ایدیولوژیک میان ترقی و ارتجاع بوده است.

تقلیل موضوع محوری بی ثباتی سیاسی افغانستان از عامل اصلی مبارزه میان ترقی و ارتجاع به کشمکش مغرضانهٔ نادرست تاریخی قومی پشتون و تاجیک توسط عناصر ضد ملی افغانستان یک حامی با نفوذ و قدرتمندی در وجود پاکستان یافت و این برداشت نادرست و ضد ملی را به عنوان دلیل اصلی قیام طالبان در میان حامیان بین المللی دولت جمهوری اسلامی اشاعه نمود که در نتیجهٔ آن پروسهٔ انکشاف سالم دولت سازی، دموکراسی و مطبوعات ملی مسول در کشور صدمه دیده به تضعیف دولت منجر شده یکی از عوامل سقوط دولت جمهوری را فراهم ساخت. متاسفانه این نوع برداشت هنوزهم در میان طیفی از فعالان گروه مقاومت ضد طالبان اشاعه داشته مانع عمده در جهت ایجاد یک اتحاد ملی مترقی ضد افراطیت و بدویت طالبانی محسوب میگردد. باید دانست که امر نجات افغانستان از هیولای افراطیت مذهبی و بدویت طالبانی را نمیتوان همزمان با مخالفت با ارزشهای ناموسی ملت افغانستان بشمول نام کشور و ملیت شناخته شدهٔ جهانی "افغان" ادامه داد.

طوریکه میدانیم بعد از بیست سال اقتدار دولت جمهوری اسلامی افغانستان به تاریخ 15 اگست سال 2021 سقوط کرد و تحریک طالبان افغانستان برای بار دوم دولت امارت اسلامی خودرا بر قرار کردند. باوجود مشکلات و نارساییهای زیادی که در ادارهٔ دولت جمهوری موجود بود، مردم افغانستان امیدهای زیادی به یک آیندهٔ درخشان،

و یک افغانستان پیشرفته، دموکرات و متمدن در چوکات دولت جمهوری اسلامی و قانون اساسی سال 2004 داشتند.
همچنان با وجود فساد گسترده، و ایجاد شگافهای اجتماعی در نتیجهٔ اعمال سیاستهای قومپرستانه توسط یکتعداد فعالین سیاسی، دست، آوردهای بیست سالهٔ دولت جمهوری اسلامی در زمینه های تضمین حقوق اساسی مردم، تضمین آزادیهای اجتماعی و سیاسی، تعلیم و تربیه، بهبود صحت عامه، تحصیلات عالی، ایجاد بنیادهای دولتی، خطوط مواصلاتی، تسهیلات مخابراتی، اطلاعات و فرهنگ، انکشاف سیستم بانکداری، انکشاف تجارت خارجی، افزایش عواید داخلی، قانونگذاری، ترانسپورت هوایی، تبارز جامعهٔ مدنی و غیره زمینه ها قابل ملاحظه اند.
اما پیروزی طالبان با تکیه بر انفاذ شریعت مطابق تفسیر متحجر و بدوی و انفاذ عنعنات نابرابر و عقب ماندهٔ روستایی بر جوامع شهری امروزی این امید ها را به خاک یکسان نمود.
بعد از به قدرت رسیدن طالبان در 12 ماه گذشته اوضاع اقتصادی کشور بشدت و به سرعت رو به وخامت گذاشته است. با بسته شدن سرحدات، بسته شدن بانکها، عدم موجودیت پول نقد در بانکها، منجمد شدن ذخایر پولی د افغانستان بانک در بانکهای خارجی و بخصوص امریکا، وضع تعذیرات بین المللی در مقابل دولت امارت اسلامی، منجمد شدن کمکهای ملیارد دالری شامل صندوق اعمار مجدد افغانستان توسط بانک جهانی، توقف صادرات وواردات کشور و در نتیجه تقلیل عواید گمرکی، مسدود شدن ادارات و دستگاههای تولیدی و خدماتی و جلوگیری از کار زنان در خارج از منزل، خشکسالی، ماشین اقتصادی کشور از چرخش باز مانده است. بلند رفتن میزان انفلاسیون سبب افزایش قیمتها و بخصوص قیمتهای مواد ارتزاقی شده خطر فقر سراسری نیمی از مردم کشور را تهدید مینماید. بر اساس گزارش سازمان ملل، 10 میلیون کودک در خطر گرسنگی هستند و 14 میلیون نفر دارای مشکلات جدی در زمینه امنیت غذایی هستند که این معادل یک سوم نفوس افغانستان است.
در این شرایط که مردم در تلاش زنده ماندن و نجات خانواده های خود از خطر فقر قرار دارند، بی اعتنائی و تعرض طالبان بالای حقوق اساسی بشری مردم، حقوق زنان، حقوق مدنی، تعلیم و تربیه و شیوهٔ حکومتداری انحصارگرانهٔ وخامت اوضاع کشور را بیشتر نموده است.
متاسفانه مقامات امارت اسلامی طالبان مشکلات اقتصادی و رفع مشکلات زندگی مردم را وابسته به مشیت الهی دانسته امارت اسلامی را در این مورد از مسولیت مبرا میدانند! این نوع برداشت در امر بهبود اوضاع امیدوار کننده نبوده است.
تجربهٔ دوازده ماه گذشته نشان داد که طالبان از مواضع و افکار افراطی بیست سال قبل خود هرگز عدول نکرده اند. توجه به حقوق زنان و حقوق جامعه در ابعاد مختلف زندگی یکی از مطالبی است که در نزد گروه طالبان تنها در محدودهٔ شریعت مطابق تفسیر اسلاف اسلام مطرح است. عنصر عقلانیت و شرایط تغییر یافته زمان را طالبان قبول ندارند. مطابق تفکر طالبانی مردم باید مطابق به اصول حاکم در جوامع اسلاف اسلام زندگی کنند. قراردادهای اجتماعی مانند قانون اساسی و سائر قوانین مدنی که متضمن حقوق اساسی و مساویانهٔ مردم، مسولیتهای دولت در ضمانت این حقوق، نقش مردم به عنوان بستر و شریک دولت، از بنیاد، نزد طالبان منتفی است. به همین اساس طالبان به موجودیت یک قانون اساسی برای ادارهٔ دولت اهمیتی قائل نیستند.
طالبان "اختلاط زن و مرد" را در جامعه جایز ندانسته به اصل جدایی زنان از مردان (اپارتاید جنسیتی) معتقد اند. بر همین اساس در دوازده ماه گذشته طالبان به تجرید کامل زنان از زندگی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی افغانستان اقدام کرده اند. این جدایی را در مکاتب ثانوی، پوهنتونها و موسسات تعلیمات عالی، ادارات و مراکز کار عملی کرده مطابق فیصله های طالبان زنان و مردان در اوقات متفاوت به تحصیل و کار می پردازند.
طالبان دختران و زنان کشور را از حق تعلیم و کار محروم کرده اند. دختران کشور برای یکسال از نعمت تعلیمات ثانوی محروم شدند. این بزرگترین جنایت در مقابل آینده ملت افغانستان محسوب میگردد و به تنهایی هرگونه مشروعیت حکومت کردن رااز طالبان سلب میکند.
با گذشت زمان خطرآن موجود است که محدودیت های وضع شده بالای حقوق انسانی و مدنی مردم وبخصوص بالای اناث بیشتر و شدید تر گردیده اصل جدایی زنان از مردان، یا به عبارهٔ اپرتاید جنسیتی، در زیر حاکمیت طالبان در افغانستان به روش زندگی روزمره مبدل گردد.
این برداشت طالبان نه ریشه در احکام شریعت اسلامی دارد و نه با ارزشهای فرهنگی عنعنوی افغانی سازگاراست بلکه ناشی از اثرات مخرب تعلیمات مدارس بدوی پاکستانی و بخصوص نقش مدارس حقانیهٔ پاکستانی به مثابه مرجع باورهای ایدیولوژیک طالبان میباشد.
در زیر حاکمیت دوازده ماهٔ طالبان، در حالیکه مردم از خلع مفسدین، جنگسالاران و تیکه داران قومی از قدرت استقبال میکنند، اما اقدامات لازم از جانب طالبان برای ایجاد یک حکومت فراگیر متشکل از افراد متعلق به اقوام و گروههای مذهبی و زبانی مختلف بعمل نه آمده است. جدائی و نفاق میان اقوام کشور که در طول چهل سال گذشته توسط سیاستهای قومگرایانه تبلیغ شده بود زخمهای عمیقی در کشور بجا گذاشته است اما طالبان برای ملت سازی و تحکیم وحدت ملی هیچ اقدامی نکرده اند.
شیوه های حکومتداری طالبان نیز با نیازمندیهای عصر ما و شیوه های سائر کشورهای اسلامی مطابقت ندارد. دولتها در عصر امروز شامل سه قوهٔ مستقل اجرائیه، مقننه و قضائیه میباشند. موجودیت این سه قوه بطور مستقل سبب ایجاد زمینه های سهمگیری مردم در دولت شده و عدالت اجتماعی را برقرار نموده از دیکتاتوری جلوگیری میکند. طالبان به موجودیت سه قوهٔ متشکله مستقل

دولتی عقیده ندارند بلکه بشکل دیکتاتوری حکومت میکنند و خواهند کرد.

طالبان حق حکومتداری و سیاست را منحصر به گروه خود دانسته هیچگونه گروه سیاسی و حزب مخالف را برسمیت نشناخته و اجازهٔ فعالیت نداده اند و در آینده هم اجازهٔ فعالیت نخواهند داد و به انتخابات، پارلمان و حق مردم در تعیین رهبران دولت عقیده ندارند.

تجربهٔ یکساله حکومتداری طالبان تایید میکند که روش حکومتداری آنها بر اساس تعبیر تحت اللفظی احکام شریعت، کاملاً مخالف ارزشهای مدنی و اجتماعی زندگی شهری در قرن بیست و یکم میباشد. در سالهای اخیر حتی عربستان سعودی تطبیق تحت اللفظی احکام شریعت را کنار گذاشته به ارزشهای مدنی و اجتماعی زندگی شهری در قرن بیست و یکم و قوانین مدنی رو آورده است.

طالبان منبع مشروعیت خودرا بیعت علمای دینی میدانند در حالیکه مطابق عنعنات افغانی منبع مشروعیت دولتها تصامیم شورای ملی و فیصله های لویه جرگه میباشد.

طالبان نه از قوانین گذشته پیروی کرده و نه قوانین جدیدی ساخته‌اند. در حالی که حکومت طالبان شریعت را مبنای قانونی اعمال خود تعریف کرده اند توضیح و تفسیر مورد نظر طالبان از شریعت مشخص نیست.

برداشت از احکام قرآن مجید و سنت محمدی به مثابه منابع اصلی شریعت اسلامی توسط مجتهدین و اِمامان دارای صلاحیت اجتهاد در موارد مشخص متفاوت است. تا حال در این زمینه اجماع واحد مدون موجود نیست که بدون موجودیت یک چنین اجماع برای تدوین قوانین اسلامی در حاکمیت طالب، مرجع مشروع متداول وجود ندارد و نه گروه طالبان به آن متعهد است. ساختار های موجود حاکمیت طالب نه مشروع و نه تعریف شده أند. در نتیجه در حال حاضر طالبان قانون اساسی دولت جمهوری اسلامی را قبول ندارند در حالیکه سایر قوانین نافذه در کشور از همین قانون اساسی سرچشمه گرفته و در گرو این قانون قرار داشته و بی‌سرنوشت مانده‌اند.

با تعیینات روز افزون ملاها به عنوان قاضیها در محاکم، سیستم مسلکی مستقل قضایی کشور که با مشکلات زیادی در بیست سال گذشته، با حاکمیت قوانین مدنی مصوبهٔ پارلمان تنظیم شده بود، در خطر سقوط به یک نظام حقوقی غیر مسلکی و نابرابر قرون وسطایی قرار دارد.

قابل یادآوری است که در طول بیست سال گذشته طالبان هیچ سندی، اعلامیه و مانیفستی از خط مشی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خود منتشر نکرده بودند. اکنون بعد از دوازده ماه حاکمیت مجدد دولت امارت اسلامی باز هم طالبان هیچ سندی، اعلامیه و مانیفستی از خط مشی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خود منتشر نکرده اند.

مولوی هیبت الله، امیرالمومنین طالبان، در بیانیهٔ خود کدام خط مشی سیاسی-اقتصادی و اجتماعی را اعلام نکرد و از تدوین هیچگونه قانون اساسی در آینده نیز وعده نداد. او گفت که که قوانین الهی (طبق تفسیر طالبان) بالای قوانین مدنی ارجحیت دارند. طالبان به حاکمیت قوانین مدنی تدوین شده توسط ملت هُیچ تعهدی ندارند.

طالبان مشروعیت حکومتداری خودرا از بیعت علمای دین کسب میکنند و هیچ تعهدی برای کسب مشروعیت از ملت افغانستان از طریق یک لویه جرگهٔ عنعنوی ملت و یا انتخابات و همه پرسی مطابق تعامل کشورهای غربی ندارند.

با گذشت بیش از یکسال از ایجاد مجدد امارت اسلامی، حکومت طالبان هنوز مشروعیت ملی و بین المللی کسب نکرده است. دوازده ماه میشود جنگ در کشور ختم شده است اما طالبان با مردم افغانستان به کدام توافق صلح نرسیده اند. مردم افغانستان در زیر سایهٔ تفنگ طالبان زیرعنوان دولت "امارت اسلامی افغانستان" در صلح زندگی نمیکنند زیرا شرط اساسی استقرار صلح پایدار رسیدن به یک توافق ملی بالای شکل، ترکیب و ارزشهای دولت آیندهٔ افغانستان در چوکات یک قانون اساسی است که باید توسط یک لویه جرگهٔ قانون اساسی توسط ملت افغانستان تصویب گردد. طالبان تاکنون در این مورد هیچ اقدامی نکرده اند و هیچ نشانهٔ هم موجود نیست که در مورد کسب مشروعیت ملی برای ادامهٔ دولت خود کدام طرحی داشته باشند.

بعد از دوازده ماه حکومتداری هیچ کشوری، بشمول هیچ کشور اسلامی، دولت طالبان را برسمیت نشناخته اند. همچنان که بیست سال قبل "حقوق زنان" مانع برسمیت شناختن رژیم آنها از جانب جامعهٔ جهانی بود، امروز همچنان "حقوق زنان" مانع اصلی شناخت رسمی رژیم آنها از طرف جامعهٔ جهانی است. علاوه بر رعایت حقوق اساسی مردم و بخصوص حقوق زنان برای تحصیل و کار؛ ایجاد یک دولت همه شمول و جلوگیری از گروههای تروریستی در استفاده از خاک افغانستان برای حمله و نفوذ به سایر کشورها شرایطی اند که جامعهٔ جهانی برای شناخت رسمی در مقابل طالبان قرار داده اند.

کشته شدن ایمان الظواهری در کابل توسط امریکاییان ثابت نمود که افغانستان هنوزهم لانهٔ تروریستان بین المللی است و خطر تروریزم از افغانستان برای منطقه و جهان منتفی نشده است.

با توجه به این حقایق اوضاع جاری کشور که در واقع حاکمیت دوبارهٔ افراطیت مذهبی و بدویت و سرکوب مظاهر تمدن امروزی و ترقی خواهی در کشور است موجب نگرانی عمیق بوده تداوم وضع موجود برای آیندهٔ ملت و کشور افغانستان غیر قابل پذیرش میباشد.

[1] The US has rulling class, Burnie Sanders, The Guardian, Sep 2, 2022.

[2] Dr. Robert Lawrence Kuhn, CGTN 25 Nov 2021

[3] Vijay Prasad, Tricontinental.

له پوهې سره سليقوي چلند

قدرت الله هيوادپال، کابل

د پوهې يوه ستره ننگونه دا ده چې ناپوهه يې پر ارزښت نه پوهيږي، او هغوی چې پوهيږي هغوی ته ټوله پوهه يوازې خپله ښکاري، ډير ځان په خپل چوکاټ کې پوه گڼي، خو دې ته نه گوري چې دا بايد دا درک کړي چې پر هر څه هيڅوک نه پوهيږي، او پوهه دوامداره پروسه ده.

انسان ډير پيچلی مخلوق دی، مذهب، اخلاق، سلوک، تربيه، پوهه، جنس، کورنۍ، قوم، او داسې نور يوازې د دې د شخصيت يوه برخه ده، که يو څوک ښه مذهبي شخص وي، دا په دې معنا نه ده چې په هر څه کې دې ښه وي، يا دې ښه مسلکي او پوه هم وي، که څوک په دنياوي چارو کې ښه بريالی وي، پيسه داره وي، مشهور وي، ضرور نه ده چې په هر څه کې دې ښه وي، موږ ټول د زده کړې ساحې لرو او هغه بايد وپيژنو.

له تير يو کال راهيسې چارواکو د نجونو پر وړاندې ښوونځي قصداً تړلي دي، ښوونې او روزنې ارزښت ته پر کتلو هيڅ دليل توجيه کوونکی نه دی، خو که له سياسي او د چارواکو د نجونو پر وړاندې د عقدوي سلوک او د دوی که نااهلۍ له بحثه تير هم شو او يوازې د ادارو د چارواکو په توگه ورته فکر وکړو، نو بيا هم د مسؤلينو په توگه دوی د خدمت ارزښت پر درکولو د هغې وړاندې کولو مسؤل دي، نه دا چې هغه وړاندې کيدونکی خدمت وارزوي او د خپلې نااهلۍ لپاره دلايل ولټوي.

او که چيرې د دې خدمت له وړاندې کولو سره ستونزه لري، نو چا په زوره دغې چوکۍ او مسؤليت ته نه دي راوستي، په مخه يې ښه، بل چا ته دې دا چوکۍ مسؤليت پريږدي.

نااهلي د مهارت او اړونده سلوک نشتوالی دی، هر کله چې يو چا ته مسؤليت سپارل کيږي، نو هلته د دندې اړونده چارو کې د رزونې بحث راځي، يعنې دا شخص بايد دې مسؤليت اړونده مهارتونه او سلوکونه زده کړي، يوازې خان ته پر غوړه مالۍ، ځان يا يو بل ته د سترو لقبونو پر ورکولو او د ژمن او متقي پر ټاپو نه کيږي.

خلک زده کړه له تربيې سره تړي يا د ښوونکي او زده کوونکي اړخ ورکوي، يا د يوه ورکړه ده او د بل اخيستل، خو دې ته نه گوري چې مشوره ورکول پخپله روزنه ده، يوه چا ته ښه لار ښودل روزنه ده، له يو چا سره پر يوه موضوع بحث کول روزنه ده.

د گوگل زده کړه د مسلکي زده کړې مترادفه نه ده، له ډيرو خلکو سره چې بحث وکړې څرگنده پرې پوهيږې چې يو څو اصطلاحات يې گوگل کړي او په هره جمله کې يې بادوي، د ټولو بحث له فيسبوک څخه راخيستل شوی وي، يو څوک د مسلکي شخص فيسبوک پوسټ راواخلي شريک يې کړي، بيا له هغه شخص زيات دا ورته خوشحاله وي چې زه هم همدومره پوه يم.

زموږ هيواد له ستونزمنو حالاتو تيريږي، دلته بايد له همفکرۍ، غوړه مالۍ، جامو، ژبې، سيمه ييزې پيژندنې او انډيوالۍ زيات لياقت او ظرفيت ته ارزښت ورکړل شي، مهمه نه ده چې تاسې څومره تکړه ټيټ رتبه چارواکي ولرئ که چيرې مشر پر کار پوه نه وي يا ورته واياست چې خير دی زده به يې کړي، نو تر څو چې يې زده کوي داسې ډيرې پريکړې به يې کړي چې د ټولو خانه به يې ورخرابه کړې وي.

دا چارواکي به ښوونځي پرانيزي يا به يې ولس پرانيزي يا پر خيرات روان نظام د نور خيرات او مرستو جذبولو لپاره به سياسي پريکړې وکړي او هله به يې پرانيزي، خو که دا سبا يې

هم پرانیزي، دا زموږ د اولادونو چې دومره وخت راضایع کړ، د دې ځواب به څوک وايي.

پوه وګړی د هېواد وياړ وي، هغه له ځان سره نور هم رسوي، تاريخ او نن له بېشميره بېلګو ډک دی چیرې چې هېوادونو له پرديو پوهو غوښتي چې راشي او د هېواد په ابادۍ کې ورسره برخه واخلي، همدا پرون عربي اماراتو تکړه کاري ځواک لپاره د ويزو او اقامې اخيستلو نوي آسانه اصول معرفي کړل.

زموږ پوهو هيوادوالو ته د ګاونډيانو بد رد، شکنځل او تحقير منل له اوسنيو چارواکو سره له ګوزاري ښه ښکاري.

د کډوالۍ او سفر ستونزې مني خو پدې هېواد کې ورته ګوزاره ستونزمنه ښکاري، دا هغه هیوادوال دي چې پر کار پوه دي او فکر کوي چې په نوره نړۍ کې ځان ته کار موندلی شي، ماهره کاري ځواک د ميوه داري ونې په توګه وګورئ، چې د هغې کرل، سترول، پالل او ساتل څومره وخت او ستونزمن کار دی، خو د تبر له يو ګوزار سره څو کلنه ونه له منځه تللی شي.

د حاکمو طبقو ستره ستونزه دا وي، چې دوی مفکورې او مهارت تر منځ پر فرق ځان نه پوهوي. مبارزې پر زنده باد او مرده باد ښې ښکاري، خو بس همدومره يې ګټه ده چې خلک راشي د زنده باد او مرده باد چيغې ووهي، د زړه کوفت وباسي او نوره خبره خلاصه شي، که چیرې دا مبارزین له ځان سره ښه متخصصین او ماهره مشران ونه لري، چې د خلکو دا کوفت يو لوري ته رهنمايي کړي نو کله چې خبره خرابه شي بيا به ټول يو بل ته ګوري او نه به پوهيږي چې څه وکړي، خو لکه چې هغه متل کا د «د غوايانو په جنګ کې تاوان د کانو بوټو وي» غرق به نور کړي، نو به بيا هم خپل جهل او سرزورۍ ته دلايل لټوي.

هېوادونه، ټولنې، کورنۍ، اشخاص پر مهارتونو آباديږي، زنده باد او مرده باد نه غواړي، ډير نظامونه چې دا مهارتونه ولري، خپله د مرده باد ښکار شي.

زه يې دلته اسلامي او کلتوري دلايل نه يادوم، ځکه هغه بې ځايه دي، او ډيرو پوهو او عالمو خلکو يې دغه دلايل ننګولي دي، يوازې دومره ده چې د عامه خدمتونو مسؤلينو په توګه به دوی سبا ځواب وايي، دا چوکۍ او واک چا ته نه پاتيږي، هغې لور او خور، او د هغوی ميندو او پلرونو ته دوی څه ځواب لري، چې خپل رب ته يې لاس اوچت کړی او سترګې يې له اوښکو ډکې دي.

بس دی، له ځانه فرعونان مه جوړوئ، چې خلک بيلچه په لاس شي.

د دعوت رسنیز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستي همدا وخت دی. هره مرسته، که لړه وي یا ډیره، زموږ رسنیز کارونه او هڅې پیاوړې کوي، زموږ راتلونکی ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنیز مرکز سره د لږ تر لږه $/10 ډالر یا په ډیري مرستي کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکی پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروی بهر د نړیوالو تادیاتو حساب:NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month.

Thank you
DNB Bank AC # 0530 2294668
Account for international payments: NO15 0530 2294 668
Vipps: #557320

د طالبانو د امارت د حتمي سقوط عوامل

محمد سلیم

د تېرو څه باندې څلورو لسیزو راهیسې، په افغان ولس بې رحمه جګړه روانه ده، دې ولس لا ډېر پخوا د جګړو او ناکراریو تحمل له لاسه ورکړی ؤ خو بیا هم جګړه روانه ده. د تېر کال (۲۰۲۱) تحول ته یو څه خلک په دې خوشاله وو چې نور به د جګړې لمن ټوله شي، کېدای شي چې روانه جګړه چې د اسلام په نامه روانه ده او تر شا یې پردي استخباراتي دي د طالبانو د اسلامي تحریک پر وراندې ممکن د اسلام په نامه بله ډله را پورته نه شي. او ښایي چې د ګاونډیو استخباراتو نور له جګړې لاس په سر شي او خپلې ګټې د افغانستان په سوله کې ولټوي. همدارنګه دا اټکل هم ؤ، چې طالبانو نړۍ ولیده، ممکن داسې نور د افغان ولس په پټیو ملهم کېږدي او داسې کارونه وکړي، چې په خپلو کړو سره د افغان ولس زړه خپل کړي خو تېر یو کال ته په کتو داسې داسې نښې او نښانې ډېرې دي، چې دا جګړه ممکن ختمه نه شي او ژر ده چې طالبان هم په یو جنګ واوړي او بالآخره له منځه لاړ شي. ممکن د طالبانو د له منځه تلل ډېر داخلي او پټ عوامل ولري، خو ددیني ارشاداتو، تاریخي شواهدو او طبیعي قوانینو په رڼا کې لاندې عوامل له ورایه څرګندوي چې طالبانو حتما ژر تلونکي دي:

د مشر اطاعت: طالبان د ملاعمر په څېر د ملا هیبت الله اطاعت نه کوي. د بېلګې په توګه، ملاصاحب امر وکړ چې ځنې کمې، ډېر ودونه مه کوئ او لغړزني له صفه وباسئ. خو ټول وینو چې طالبان لا ځنور دي، د طالب چاروکو ودونه په درز روان دي او صفونه خو لا څه کوي بلکې د قوماندانونو او وزیرانو ګاردان هم لغړزني او اطفال دي. حال دا چې دیني نصوص (قرآن کریم) څو ځایه صریحا فرمایي، چې د امیر په بې اطاعتۍ سره ناکامي حتمي رامنځ ته کېږي.

ژمنه: طالبانو په تېرو شلو کلونو کې په مراتو او کراتو دا [ژمنه او وعده] کوله، چې موږ په حکومت کې ټول خلک شریکوو، د ښځو حقوق ورکوو، د تعلیم حقوق ورکوو او کار به اهل کار ته سپارو. خو چې د ریښتیا میدان راغی. میم زورما ټول د ملا شول. په دې سره طالبانو له ولس او له مسلمانانو سره وعده خلافي وکړه او وعده خلافي د منافق کار دی. نبوي ارشا دی چې "آیة المنافق ثلاث، اِذا وعدَ اخلف" او منافق د الله له نصرت څخه هرو مرو محروم دی.

امانت اهلو کسانو ته سپارل: طالبانو د الله امر او قرآني ارشاد (اِن الله یأمرکم أن تؤدی الأماناتِ اِلی أهلِها). په تحقیق سره الله تاسې ته امر کوي چې امانتونه خپل اهل ته وسپارئ. مګر طالبانو مسؤولیتونه اهل کسانو ته نه بلکې خپلو ملګرو ته وسپارل. آیا دا کوم منطق مني چې د روغتون مشر دې ملا وي، د برق مشر دې ملا وي. د نبي کریم ص حدیث دی چې کله مسؤولیتونه نا اهلو ته وسپارل شول، نو د قیامت انتظار کوئ. نو د طالبانو د حکومت قیامت به خامخا او ژر قایمېږي.

مسلکیتوب: طبیعي قانون وایي چې که یو موټر داسې چا ته په لاس ورکړې چې موټروان نه وي. هغه به یې یا ښخې نه چالانوي اویا به یې کندې ته غورځوي، هم به ځان او هم به نور متضرر کوي. طالبانو همداسې وکړل. د حکومت چارې یې غیر مسلکي خلکو ته وسپارلې. دوی به په دې سره هم ځان او هم افغان ولس د غم په تغر کښېنوي.

طالبان او نړۍ: نړۍ اوس یو کلی او یو تغر دی او دا هېوادونه د کورونو حیثیت دي. څوک چې په کلي کې اوسېږي نو کلیوالي به کوي، له کلیوالو سره به غاړه وړي، مګر که کلي ته یوه داسې نوې کېږه راشي او په کلي کې واړوي، چې د کلي خبره نه مني،

نه هم د کليوالۍ اصول مراعاتوي، نو آيا کليوال به داسې کډه په کلي کې پرېږدي؟ هېڅکله نه! طالبان هم همداسې دي. يا به کليوالي کوې يا به له کلي شړل کېږې.

له طالبانو د ولس تمه: تاسې به ليدلي وي چې په کورنيو کې ځينې نوی زلمکيان او نوجوانان بې مسؤوليته او سرشاره وي او کورنۍ يې هم تحمل کوي. وايي خير دی. ښه به شي... لږ يا ډېر جيب خرڅ هم ورکوي. خو چې کله واده ورته وکړي بيا اجازه نه ورکوي، چې بې مسؤوليته وګرځي. بيا بايد د کور مسؤوليتونه ادا کړي، ګټه وټه راوړي. که داسې و نه کړي، نصيحت ورته کوي، ګواښ ورته کوي او که نه شي نو له کوره يې پسې اخلي. طالبان هم کټ مټ همداسې خلک دي. له حکومت نيولو مخکې خلکو بې مسؤوليته خلک بلل، خلکو ساتل، ګيله يې نه ترې کوله. مګر اوس ولس له دوی څخه کارګوارې، ډوډۍ ترې غواړي، هوښياری ترې غواړي، د هېواد ښه مديريت ترې غواړي. خو متاسفانه چې طالبانو لا خپل مسؤوليت نه دی درک کړی. د خلکو ساندې، چيغې او ويرونه نه اوري. دا لا پسې وايي چې (چيشئ غواړئ!!). لکه څنګه چې بې مسؤوليته شخص له کوره شړل کېږي همداسې به طالبان د افغان ولس له کوره شړل کيږي. لوږه له پيشو زمری جوړوي. په تنګه آمدي به جنګ آمدي. ولس به له دې حالت څخه پتنګ کېږي او په جنګ کېږي به.

د خلکو پر وړاندې د طالبانو ذهنيت: طالبان ځان فاتح ګڼي، داسې فاتح لکه سلطان محمود غزنوي چې ډيلی فتح کړی وي. طالبانو ته له طالب، ږيرور او لونګۍ واله پرته نور ټول خلک پردي (بېګانه) ښکاري، نه په حکومت کې ځای ورکوي، نه يې مشوره مني او نه هم د خپل ولس په خېر چلند ورسره کوي. که هره ملي موضوع وي، په پته تېرېږي، [يوازې طالبان، د طالبانو کورنۍ او د طالبانو خپلوان خبر وي]، نور ولس په تپه تياره کې ساتل شوی. ايران ته اوبه ورپرېږده، پاکستان ته زغال په کلدارو ورکړه....ظواهري په هوايي حمله کې مړ شو... د افغانستان په حريم بې پيلوټه ګرځي... هر څه د پردې تر شا روان او ولس ته سپيناوی نه ورکول کېږي. ولس په دې نه پوهېږي چې دا ولس کومې خوا ته روان دی، څه به کېږي آخر دا څلويښت ميلونه نفوس حق نه لري چې په ملي مسايلو کې وپوښتل شي. خبر شي، نظر ورکړي او نظر يې ومنل شي.!!!

طالبان او مخالفين: طالبان له خپلو مخالفينو (په ځانګړې ډول له اهل حديثو سره) سره داسې ستوغ، سپور او بې رحمه چلند کوي لکه امريکايانو چې له دوی يا هم ددوی په تور له بېګناه خلکو سره کاوه. د امريکايانو بمباريو، وژنو، چاپو طالبان کم نه بلکې زيات کړل، په بې مسؤوليته وژنو يې ولس خفه کړ، همداسې به د طالبانو دا بې رحمه چلند، بې محکمې وژنې او حلالول د هغوی مخالفين لا ډېر کړي، کرکه او نفرت به لا ډېر شي. وينه په وينه نه مينځل کېږي، په زور کلي نه کيږي. خو طالبان همدا کار کوي. چې پايله به يې کټ مټ د تېر حکومت په څېر وي. الله فرمايي: (و اِن کنتَ فظاً غلظ القلبِ لانفضُوا مِن حَوْلِکَ) که ته سخت ژبی، سخت زړی وی نو دوی به له تا لرې شي. چې د ولس همدا حال دی. تاسې يوه سروې وکړئ چې خلک له طالبان له خلکو څومره خفه او مايوسه دي.

طالبان پرون او نن (خلک څه وايي): هغه ورځ چې طالبانو پنجشير سقوط کړ، زه د واده د مراسمو لپاره کلي ته تللی وم. د کلي خلکو ويل: طالبانو خو حکومت ونيو نو الله دې مرسته ورسره وکړي او الله يې دې هوښيار کړي چې سم حکومت وکړي! څو ورځې مخکې ياني د طالبانو له راتلو لس مياشتې وروسته بيا همغه کلي ته د بل واده د مراسمو لپاره لاړم. ټولو خلکو طالبانو ته ښېراوې کولې. ګيلې يې کولې او مايوسي يې څرګندوله. دا حالت همداسې نه پاتې کېږي ژر ده چې همدا خلک د تېر حکومت په څېر د طالبانو مخالفينو ته ځای هم ورکړي. مرسته ورسره وکړي او بالآخره له طالبانو ځان خلاص کړي.

خلک څومره هيله من دي: په ۲۰۰۱ کال کې چې کله تېر حکومت راغی له نړۍ او افغانانو سره د نوي ژوند هيلې را وټوکېدې، مليونونه کډوال را ستانه شول، پانګونې پيل شوې، له نړۍ سره پراخ راشه درشه پيل شول، تر دريو څلورو کلونو پورې نه ټک ؤ او نه فير. خو له دومره جوش او هيلو سره د مخالفتونو او جګړو له کبله د افغانستان نظام سقوط شو. اوس چې طالبانو نوی حکومت جوړ کړی، له لويه سره د خلکو هيلې مړې دي، نه پانګونه شته، نه هم ګډونوال راتلو ته زړه ښه کوي، هر مسلکي او لوستی افغان د تښتې لار لټوي، ټول خلک په تېښته دي. لا يو کال نه دی تېر شوی چې د حکومت مخالفينو د جګړې عملي جبهې پرانېستې او جګړه روانه ده. اوس چې نه ولس خوشاله دی او نه نړۍ، نو دا حکومت به څنګه دوام کوي؟ الله ج خو لا ډېر پخوا خفه ؤ.

رسنۍ سانسورول: بله هغه ستونزه ده چې د طالبانو لپاره ستر ګواښ پېښولی شي. په تېر حکومت کې رسنۍ آزادې او خلکو [لومړی لاس] معلومات ترلاسه کول. که به کوم معلومات سم نه وو، ډېرو نورو به يې سپيناوی وکړ. اوس طالبانو په راډيو ګانو،

تلویزونونه او چاپي رسنیو کلک سانسور لګولی، ټولنیزې رسنۍ ګواښل کېږي، دې کار ډېرو منفي چینلونو ته لار هواره کړې. اوس خلک له غیر مستقیمو لارو معلومات ترلاسه کوي چې ډېر په کې له ځانه جوړ شوي، له خپتې جوړ شوي او ناسم معلومات هم وي. د بېلګې په توګه انفجار وشي، طالبان یې مړي ۲تنه وښیي، حقیقي ۱۰ تنه وي خو خلکو ته د غیر مستقیمو لارو د مړو شمیر ۲۰ تنو ورسېږی(راپور ورکوونکی قسم پسې وخوري چې ما خپله وشمېرل). په دې سره پر طالبانو د خلکو اعتماد ته شدیده ضربه وارېدونکې ده.

دروغ ویل: دروغجن د الله دښمن دی او وعده خلافي د منافق صفت دی. له کومې ورځې چې طالبان د واک په ګدۍ ناست دي، متاسفانه سخت دروغ وایي. په دې دروغو سره هم الله سخت خفه کېږي او هم ولس. د یو حدیث شریف له مخې دروغ هغه وخت لا ډېره ګناه ده چې د مشر او زورور لخوا وویل شي. ناوې به الوتکه کې خوست ته وړل کېږي د لوګر او خوست خلک یې په سترګو ویني، خو طالب ویاند له کابله وایي: خدای او قرآن. داسې پېښه نه ده شوې. په حضوري چمن کې په کرکټ چاودنه کېږي ۱۹ تنه مړه کېږي، خلک جنازې پورته کوي. طالب ویاند وایي: نه نه، یوازې دوه تنه مړه شوي. د پنجشیر له جګړې د هلمند نوزاد، موسی کلا یا بلې ولسوالۍ ته په لسګونو وژل شوي طالبان وړل کېږي، خلک یې جنازه کوي، خو طالب ویاند قسم خوري چې هېڅ جګړه نه ده شوې. ایمن ظواهري وژل کېږي، طالب وایي شی لا نشته. بل طرف ته طالب مشران وایي: ټاپي پروژه په دوو میاشتو کې شروع کېږي، خو کال وځي درک یې نشته، د کندهار برق په راتلونکي اونۍ کې ۲۴ ساعته کېږي-میاشتې وځي درک یې نشته. د نجونو زده کړې په حمل کې شروع کېږي- کال وځي دوی طرح نه شي ورته جوړولی...

پاکستان: طالبانو دغه نزاکت نه درک کوي چې افغان ولس له پاکستان څخه سخت نفرت لري. افغانان په دې باور، عقیده او یقین دي چې د پاکستان آی ایس آی په طالبانو نفوذ لري خو طالبان بیا هم پاکستانیانو ته سر ځړولی وي، چې دا د افغان ولس په غرور سخت ګوزار دی. افغانان ډېر د شرم احساس کوي چې مشران یې پاکستانیانو ته سر کښته نیولی وي. یا پاکستانی سفیر او یا یې چارواکي د افغانستان په استازیتوب ملاقاتونه کوي او یا ویناوې کوي. د ولس له لاسه ورکول د حکومت د لاسه ورکولو په مانا دي.

غرور او تکبر: د انسان تباهي ده. متاسفانه طالب چارواکی، چې کله په ضد زرې موټر کې سپور شي او یا چې کله د قوماندانۍ، وزارت، ریاست... په چوکۍ کېښني سخت د غرور احساس کوي حال دا چې الله ج فرمایي: (اِن اللهَ لایُحبُ منْ کانَ مُخْتالاً فَخوراً)، بېشکه چې الله کبرجن او مغرور نه خوښوي. له طالب چارواکی سره په اداره کې یوه خبره نه دوې کېږي. په سړک مو که د طالب د موټر مراعات و نه کړ ښکنځل درته کوي. چې کله په یو ځای کې (شفاخانه، هوایي میدان، د کومې اداري دروازه کې) نوبت او کتار ولاړ وي، طالب والله که پکې و دروي. ټول خلک ورته انسانان نه ښکاري تر نوبت او کتار تېر شي او خپل کار وکړي. چې دا د خلکو لپاره سخته ځورونکې ده. شل کاله دې د قانون لپاره جګړه وکړه او په اخر کې یې په خپله پایماله وې او قانون ته احترام نه لري...

له ولس سره توپیري چلند: که مو لونګۍ او وېره وه او قواره مو طالب ماډله وه نور نو که غل، سارق، فاسق او فاجر هم وي د طالب په اداره کې له پیره داره تر وزیره ستا احترام شته او که دا نور خلک که هرڅو باعزته، درانه او لوړ شخصیتونه لرونکي وو بیا هم تر تا ښه نه دي. طالبانو ته د لیاقت پر ځای شناخت او قومیت مهم دی.

له استخباراتي لوبو ناخبرتیا: طالبان پاکستان ته دومره په احترام قایل دي چې ځوک به مور ته هم دومره درناوی و نه کړي. حال دا چې پاکستان یو ځل پخوا طالبان خرڅ کړل. بیا یې همدا طالبان د افغانستان د پرمختګ د مخنیوي او نظام او اردو د ړنګولو لپاره وکارول. اوس یې په پټه په خپلو طالبانو پسې را اخیستې، د داعش او یا نورو تخریباتو لپاره په همدومره پیمانه کار کوي لکه د تېر حکومت د راپرځولو لپاره یې چې د طالبانو په لاس کاوه. دا څنګه داعش دی، چې دهندونستان د سفارت د پرانېستو له اعلان سره سم په کابل کې په هندوانو انتحاري حمله کوي؟!. دا څنګه داعش دی، چې د کرکټ په میدان کې انتحاري کوي!! دا څنګه داعش دی چې د پنچشیریانو په جومات حمله کوي؟ دا کار ددې لپاره کېږي چې د طالب پر وړاندې قومي کرکه زیاته کړي. یا نه غواړي چې افغانستان هند ته نږدې شي. په بدل کې متاسفانه طالبان د خپل ولس او خپل ملت د [خوښی، رضایت او ملاتړ] په قیمت پاکستانیانو ته سر کښته اچولی وي. طالبان چې هر څومره پاکستان ته ځان پاک او صادق وښیي، پاکستان به افغانستان منظم کېدو ته پرېنږدي. همدا پاکستان دی، چې د پاکستان د افغانستان خارجي سیاست

کنټرولوي، د نجونو د زده کړې مخه يې نيولې، په مخابراتي سکتور کې دخيل دی، په استخباراتي دستګاه کې دخيل دي. لنډه دا چې د امارت د کنټرول لپاره يې اسټبلشمېنټ را منځ ته کړی او هرڅه دوی کنټرولوي.

د ولس اعتماد: طالبان عقيده لري چې ولس يې تر شا ولاړ دی. خو دا پوښتنه نه کوي چې دي ولس ته دوی څه ورکړي چې تر شا يې و دربېږي! امريکا لاړه پاکستان راغی. د ښار او کلي اکثره بې بندوباره او بې مسؤوليته خلک ددوی ليکو ته ورغلل. کاری فرصتونه نشته، د آبادی او رغونې کارونه د قوشتېپې له کانال پرته نور هر څه په ټپه ولاړ دي. خلوېښت مليونه نفوس چې پخوا يې له نړۍ سره راشه درشه لرل ، تلل او راتلل، اوس د افغانستان په جغرافيه کې بند پاتې دي. نه يې څوک په رسميت پېژني، نه څوک ويزه ورکوي او نه هم آزادانه چېرې تګ راتګ کولی شي. حتی پاکستان هم ويزې پرې بندې کړې دي... دا ټول د ولس اعتماد په تبر سره وهي. د ولس اعتماد د يو حکومت د ملا تير او د بدن ساه ده، چې ولسي ملاتړ نه وي، چې ټوله نړۍ درسره وي، سقوط مو حتمي دی.

امر بالمعروف او نهی عن المنکر : د طالبانو د معروف او منکر چارواکي ډېر غير مسلکي چلند کوي. قصدا داسې چلند کوي چې هم نړۍ او هم افغاني ذهنيت او خاطر زخمي کړي، او طالبان د نړۍ او د افغانانو په سترګو کې منفور کړي. افغان ولس له محدوديتونو په تنګ کړي. أدعُ اِلی سبيلِ ربکَ بالحکمة والموعظة الحسنةِ. دا آيت کريمه د دعوت ترټولو خونددوره او جامعه پاليسي په ګوته کوي خو طالبان سل په سل ددې تګلارې په ضد روان دي. دا وزارت چې هر فرمان صادروي نو د ښځو په اړه ضرور يو ترخه څه وراچوي او هغو ته ښه رسنيزه هوا هم ورکوي ترڅو طالبان د نړۍ او د خلکو په سترګو کې منفور کړي. طالبان چې د خلکو له زړو ولوېږي له حکومت څخه به هرو مرو لوېږي.

د طالبانو داخلي اختلافات: طالبانو کې يو د حقاني شبکه او بل هم کندهاريانو يا د برادر ډله ده. دوی له خلکو خبره پټوي خو سخت اختلافات لري. په تېره د ايمن ظواهري په مړينه کې حقانيانو (چې اکثره نظاميان دی) د کندهاريانو (چې اکثره يې سياسيون دي- د قطر ډله هم ده) ټولې سياسي هڅې په اوبو لاهو کړې. د تاشکند په کانفرانس کې طالبانو يو څه اعتماد ترلاسه کړی ؤ خو پاکستان د حقانيانو په شعوري يا لا شعوري کار سره هرڅه صفر ته کښته کړل. د دوی د اختلاف يو مثال: په کندهار کې د اسد په ۲۸مه لويه غونډه وه. يو حقاني طالب هم ورته را نغی. حال دا چې اختلاف ديوې ډلې د له منځه تلو اصلي عامل دی. الله فرمايي: (ولاتنازعوا فتفشلوا) يعني اختلاف مه کوئ او که نه ناکام به شئ. نو چې طالبان اختلافات لري ناکامي يې حتمي ده.

د نړۍ دوه بلاکه او طالبان: اوس نړۍ دوه بلاکه شوې، يو د امريکا بلاک دی او بل د روسيې او چين. طالبان هېڅکله دومره مهارت نه لري، چې له دواړو بلاکونو سره لوبه وکړي. او دواړه بلاکه خوشاله وساتي. ښکاري چې په تېر يو کال کې طالبانو دا توازن ونه شو ساتلی. نو ژر ده چې ددوی وسله وال مخالفين بهرنی مالي او تسليحاتي ملاتړ ترلاسه کړي او ددوی پر وړاندې جنګېږي او بالآخره يې را وپرځوي. **لنډه دا چې زما په غالب ګومان طالبان ډېر په چټکۍ سره د خپل سقوط په لور روان دي که دا سرعت کابو نه کړي نو ژر ده چې افغان ولس په يو بل ناورين واوړي.**

شکسپير وايي :

- زه تل خوشاله يم، پوهېږئ ولې؟
- ځکه چې له هيچا څخه د هيڅ تمه نلرم، ژوند لنډ دی، له ژوند سره مينه پکار ده، خوشاله اوسه او موسيږه ... خاص د ځان لپاره ژوند وکړه او مخکې له دې چې خبرې کوې، غوږ ونيسه.
- مخکې له دې چې ليکل وکړې، فکر وکړه.
- مخکې له دې چې خرچه کوې عايد ولره.

احساس ولره، ژوند وکړه او خوند ترې واخله.

- مخکې له دې چې دعا کوې، ببښنه کوه.
- مخکې له دې چې په چا ګوزار کوې، په ځان کې يې احساس کړه.
- مخکې له دې چې نفرت وکړې، مينه وکړه.
- ژوند همدا دی...

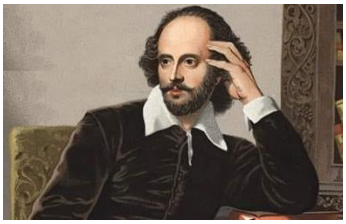

پـوهـاوي

استاد عمر پاځون

د پوهاوي تر عنوان لاندي ډاکتر محمد فريد بزګر صيب ډيره شايسته، په زړه پوري او ګټوره ليکنه کړي وه.

د ډاکتر صيب د (پوهاوي) ليکنه دوه دري کرښي وه. خو کتابونه خبري پري کيداى شي.

ډاکتر صيب ليکلى و چي اوس موسم د تازه ميوو دى زردالو، شفتالو، هندوانه، خربوزه....

څه وخت چي دا تازه ميوي نوشجان کوئ مندکي (زړي) يي ساتى د خپل کور په حويلي، په پټو کي هر ځاى چي وي ښخوى يي. دا په راتلونکي نيالګي او د ميوو باغونه دي.

بزګر صيب وړاندي ليکلى دي چي دا تجربه په ماليزيا او اندونيزيا کي روانه ده چي ډيره ښه پايله يي ورکړي ده.

زه به پري دا زياته کړم دي کار کي هم خرما هم ثواب دى. رسول الله (ص) په بيلابيلو ځايونو کي ځو ځلي فرمايلي دي. چي وني لګول، کرل، اينښودل او ساتنه يي صدقه يي چاريه ده. دي ونو څخه چي الوتونکي (مرغان)، حيوانات، انسانان چي په کل کي ټول مخلوقات څه خوري په صدقه جاريه کي حسابيږي حتى چي د دي نيالګيو ايښودونکى او ساتونکى ته پس له مرګه هم ثواب رسيږي.

ما مخکي وويل چي ډاکتر بزګر صيب د پوهاوي په ليکنه کي کتابونه خبري دي.

ما چي د ډاکتر محمد فريد بزګر صيب (پوهاوي) ليکنه لوستله، فکر مي ډير شاته لاړ. خپل کلى او خپل هېواد مي مخ ته ودرېد.

د ظاهر شاه وختونه وو.

زه د خپل هېواد د يو داسي کلي اوسېدونکى يم چي موږ په توتانو ماړه نه وو د انځر د يوي وني څخه به دوه دري کورنيو انځران خوړل. دومره تنبله قوم يو چي د بيلابيلو ميوو نيالګي ايښودل هم راته ګران وو. الله (ج) په قران شريف کي فرمايي: (څنګه يي ملتونه همداسي يي حکومتونه) حکومتونه مو ناراسته او ملت مو هم ناراسته.

افغانستان يو کرنيز هېواد دى٪۸۵ خلک مو په کرهڼه کي مشغول دى مګر زموږ په تعليمي نصاب کي په ليسو کي يو کرهنيز مضمون نه تدريس کيده.

يو انډيوال مي قصه کوي کلى ته په رخصتۍ لاړم. ورور به سبزي ترکاري سهار وختي له بازاره راوړله. ورور مي بزګر هم وو. ورور ته مي وويل چي ورروه باغچه جوړه کړه بانجيان، روميان، پياز، نانا، ګندنه کره. خپله به يي هم خوري نورو ته به دي هم خير رسيږي. ورور مي راته وويل: اوس رانه باغوان جوړوي. بلا ورځ څه خبره راغله. ورور ته مي وويل: يوه غوا ساتي. دوه غواګاني واخله پنير جوړوه، غوړي باسه خپله يي هم خوره، خرڅوه يي هم.

په تريو وچولى يي راته وويل چي ما چوپان کوي. راته وايي چي ماته دا وايه چي زه ډالري ليږم ته يي خوره څکه او ملکي کوه.

انډيوال راته زياته کړه چي موږ داسي قوم يو وروړ ته ښه لار ښايو نه يي مني.

يو ورور يي عربو ته لاړ شي. دلته يي ورووڼه د لونګيو شملي جګي کړي هر چا ته به وايي ورورو مي په عربو کي دى. په عربو کي به يي ورورو د سمنټو بوري په اوږو څلورم پوړ ته خېژوي.

پخپل کلتور کي ځومره منفي متل لرو: (يو يي ګټي او سل يي ښتي). کاشکي ټول ورووڼه کار وکړي.

د لوستونکو حوصله غواړم خبره لږه اوږده شوه. مخکي مي وويل چي موږ په توتانو ماړه نه وو.

موږ په کلي کي دوه قسمه توتان لرو يوه ته قلمي او بل ته خڅک وايو قلمي توتان په شوق سره خورو خو قلمي توتان پوره نه لرو او زموږ ناراسته ولس دا خڅک توتان به نه قلمول.

خڅک توتان د قلمي توتانو څخه خواږه دي خو په کلي کي خلک د خڅک توتانو خوړل شرم بولي. بيا يو قسم تور توتان دى د تورو توتانو خوراک شرم د پاسه شرم بولي.

موږ شرم نه پیژنو چې شرم څه ته وایي
په پور پیسې اخلو خو کار نه کوو.
لیکنه مې اوږدیږي څه وکړم زړه مې ډک
نه بلکه شین دی.
تاریخ کې مې لوسته چې انګریزانو سره په
لومړی او دوهمه جګړه کې زموږ ټټارانو
د جزائیل په نامه ټوپکونه جوړول چې د
انګلیسي ټوپک څخه به زموږ ټوپک ښه
رسا او لیرې ویشتلی شوه.
انګریزان زموږ د ټټارانو په لاس جوړ شوی
ټوپکو څخه ډیر په تنګ راغلل (یو انګریز
ویلی چې د جزائیل ټوپک اواز رابانديې
لکه د توپ دز لګیږي).
انګلیسیان په دې فکر کې شول چې ادا
ټوپک څنګه ورک کړي. نو یو پروپاګند
یې پیل کړ چې جزائیل ټوپک چې څوک
جوړوي ادا ډیر سپک خلک دي چې ټټاري
د ډیر شرم کار او کسب دی. ادا
پروپاګند دومره پراخ شو او دومره لوی
کار یې وکړ چې زموږ ټټارانو د خپل ټوپک
جوړولو څخه بېزاره شول. همدا د شرم
پروپاګند دومره پراخه شو چې بیا عام
هنر باندې خلک شرمېدل لکه کولالي،
جولاګري، زرګري، اهنګري.... چې تر
ننه ادا کلتور عام دی.
زموږ لیکوالانو ته په کار دي چې د دې
منفي کلتور په ضد لیکنې وکړي تر څو
دې منفي کلتور ته د پای ټکی کیښودلی
شي چې هنر نه باید شرم بلکه خلک پرې
وویاړي لکه په لویدیځ کې د یو سړي
څخه د نوم پوښتنه وکړی نوم به یې
زرګر وي، نجار، ټټار، اهنګر.... وي چې
ورڅخه بیا وپوښتنې چې زرګر یې؟ وایي
نه پلار مې زرګر وو.. همداسې د نورو
کسبونو نومونه به د ځان ویاړ بولي.
حمزه بابا وایي:
چې د سیال لاپې وهي وایه هنر دې څه
دی؟
د روسانو او امریکایانو یرغل سره چې
افغانان مهاجر شول په هجرت کې تعلیم
یافته افغانان په شاقه کارونو بوخت وو
ولې چا چې یو لږ و ډیر هنر یاد وو ولو که
نالی توب هم وو یا په همدې کسبونو چې
پورته یاد شول څه پوهېدل. ډیر ښایسته
کارونه یې پیدا کړل چې ډیر ارامه خپل
ژوند یې په هجرت کې پیل کړ.
درنو لوستونکو خبره به لنډه کړم!
هغه ولسونه او ملتونه رسېدلی دی چې
کار ته یې کار ویلی دی پخپله لاس په
کار شوي دی. خپل هېواد یې پخپلو
لاسو، پخپلو کمو امکاناتو اباد کړی دی.
لوی الله تعالی دې ادا توفیق موږ ټولو ته
راکړي چې خپل هېواد خپله اباد او خپل
ملت ښاد کړو . امین

د دعوت رسنیز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي یا ډیره، زموږ رسنیز کارونه او هڅې پیاوړی کوي، زموږ راتلونکی ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنیز مرکز سره د لږ تر لږه 10/$ ډالر یا په ډیرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. ادا ستاسو یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړیوالو تادیاتو حساب: NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668
Account for international payments: NO15 0530 2294 668
Vipps: #557320

د خرافات ختموني له وسيلي يي ببرته د پنځوني هڅي

زبير افغان

د قران کريم او عربي تاريخ له مطالعې معلومېږي چې عربي ټولنه تر اسلام وړاندې په خرافاتو کې غرقه وه، اصلن دا خبره ډېره پر ځای ده چې «هر ځای علم نه وي، هلته به يې خرافات او اوهام پرستي ځای نيسي»، عربي ټولنه د ساينس په برخه کې بيخي د عهد طفوليت له دورې تېرېده او له دينه تفسير يې مکمل پر خرافاتي ذهنيت ولاړ و، له علمه او عقلانيته خالي ټولنې په يوه وخت کې جالب متناقض باورونه سره لرې، د هغوی يو لور ته دا باور و چې که خدای هر څه کول، هغه کېږي(الانعام: ۱۴۸، النحل: ۳۵) او بل لور ته يې پر فال هم باور در لود، کله چې به يې سفر کاوه، نو يوځل به يې په غشو خپل فال کتی، يا که به يې له مرغانو يا حيوانو د يوه جنس حيوان يا مرغه په مخه ورغی، بس پر ښه فال يا بد فال به يې نيوی، بيا يې يا هغه کار کاوه يا يې پر بدشگون نيوی، ځان يې ځنې ساته.

هره ټولنه چې پر خپلو اوهامو پرستيو د بيا نظر کولو لپاره تياره نه وي، د علم په تله کې خپل باورونه نه تلي، هغه به په يوه وخت کې دغسې په خرافاتي متناقضو باورونو کې ډوبه وي.

قران کريم د هر شي د تقدير او په وړاندې يې د انسان د بې اختياره کېدو ادعا مشرکينو ته منسوبه کړه، د انسان دا وينا چې زما ګټلې دنيا زما د وړتيا نتيجه وه او کله چې مسکين شي، بيا وايي خدای زه په مسکينولو ذليل او سپک کړم، قران کريم يې داسې ځواب کړی دی:

{كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ (17) وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ (18) وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا (19) وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا} [الفجر: 17 – 20].

دغسې هيڅکله نه ده، تاسو د بې سرپرستانو درناوی نه کوئ، نه بې وزلانو ته د خوراک لپاره خلک هڅوئ، او په ميراث درته پاته هر څه مو د ځان حق وبلل او د مال (له ډېرولو يوځای کولو سره) مو لېونی مينه ده(هيڅ ډول اصول په نظر کې نه ساتئ).

وګورئ قران کريم د هغه تاوان د هغه اعمالو ته منسوب کړ، دا د تقدير مسلې نه دي چې تاته در کړې دنيا دې هم ستا د اهليت له امله خدای در کړې وي او که در څخه واخيستل شي، بيا هم خدای در څخه اخيستې ده او ستا پکې توهين شوی دی، دا شرکي ذهنيت دی، قران کريم ورته وايي ستاسو د غير منصفانه ټولنيزو اعمالو نتيجه وه چې په دې برخليک يې اخته کړې. هر عمل د خدای له خوا مقدر نه وي، بلکې د اعمالو نتيجه مقدره وي، نو ستاسو عمل پر دې منتج شو چې له دغسې پنبېمانه کوونکي وضعيت سره مخ شوې.

تر دې وروسته قران کريم په ګنو ځايونو کې له اسلاف پرستی منعه کړې ده، په مقابل کې يې انسان له خپله فکر او عقله کار اخيستلو ته هڅولی دی، مګر انسان تر دې هر څه وروسته بيا هماغه پخواني خرافاتي ذهنيت ته وګرځېدی او د تعقل لارې ته يې د الوداع په ويلو، پخوانۍ ناسمه تګلاره د ځان لپاره غوره کړه، قران کريم وايي:

{أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ} [البقرة: 170].

که څه هم د هغوی اسلاف نه په يوه شي پوه شوي وي او نه پر سمه لار وي.

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ } [لقمان: 21].

او کله چې دوی ته وویل شي: د الهي نازل کړي قانون پیروي وکړئ، دوی وایي: بلکې موږ د هغه څه پیروي کوو چې خپل اسلاف مو پرې موندلي دي، نو که څه هم شیطان یې سوځونکي عذاب ته ور غواړي(بیا هم د دوی تګلاره همدغه ده، بدلولو ته یې تیار نه دي)

د قران کریم پر دې الفاظو فکر وکړئ، د رسول د زماني خلک په اسلاف پرستۍ کې تر کومه ځایه غرق ول؟ اوسنی حالت هم له هغو څخه ډېر بدل نه دی، یوازې دا توپیر دی چې هغوی ته د الهي قوانینو د تابعدارۍ خبره د رسول په خوله کېده، اوس رسول نه شته یو امتي ورته هماغه د رسول خبره تکراروي، د دوی ځواب بیا هم دغه دی چې تر موږ پخواني ښه پوهېدل، ځکه یې پر موږ تابعداري لازمه ده او همدا راته کفایت کوي.

تر پوهاوي وروسته که د رسول په زمانه کې دا تګلاره ګنا ده، نو رسول له زمانې پرته هم تر پوهاوي وروسته دا تګلاره خپلول او نه ځنې اوښتل ستره ګنا ده، د خدای د کتاب قانون د رسول په زمانه کې هم قاطع و او له هغې زمانې پرته هم پر خپل قاطعیت پاته دی.

د عربو جاهلي خرافات یو په یو قران کریم رد کړل، احبار او رهبانو ته د دین واک ور کول، حلال و حرام د هغوی په خوله کول، مرض او روغتیا د هغوی په اختیار کې ور کول، خدای ته څوک نژدې کول یا دهغه په دربار کې یې شفاعت غوښتل یا هم ردول، دوی ته سپارل، د زیارتونو، بزرګانو او نورو خرافاتي عقایدو له مخې حیوانات ورته نذرانه کول، ذبح کول او بې ګټې خوشې کول، پر قبرونو منجوران کېنول، کاهن، فالبین، ساحر، عراف او داسې نور اوهام پرستان د الله کتاب ورټل، دا کړنې یې شیطاني معرفي کړې، خو تر دې وروسته خلک بېرته هماغه خرافاتو ته وګرځېدل، نه یوازې تر پخوا په ډېر شدت ور تاو شول، بلکې دا ځل یې د دې ټولو خرافاتو لپاره د قران کریم یا رسول الله ص ته د منسوبو احادیثو په مټ دیني توجیهات هم ورته وموندل او په دې توګه یې د خدای مخلوق یوځل بیا د کعبې پر ځای ترکستان ته روان کړل.

د قران کریم له الفاظو او اصطلاحاتو یې داسې ناسمې معناوې را وایستې چې نه په عربي ژبه کې پخوا پېژندلې شوې وې او نه د قران کریم په تفسیر کې چا کړې وې، د شریعت او طریقت په نوم دوې لارې ورته ایستل، د شریعت پیروان د هغه په تابعدارۍ مکلف بلل او د طریقت پیروان له دې مبرا کول، یا دا طریقتوالو دا ادعا چې دوی هم علم له هغه ځایه اخلي لکه کومه چې رسول اخیستی و، د یوه طریقتوال دغه لاندې کرښې ولولئ:

ابن عربي په فصوص الحکم کې لیکي:

"له کوم ځای څخه چې نبي علم تر لاسه کاوه، هغه ځای د کامل انسان، صاحب الزمان، غوث او قطب سرچینه هم ده... شریعت پوهان هغه دي چې له قران او حدیث څخه احکام ورکوي، که هلته صریح نه وي، قیاس پر کوي، اجتهاد کوي، خو د اجتهاد اصل هم منقول قران او حدیث وي، ددې برخلاف موږ داسې خلک لرو چې همدغه احکام د کشف او الهام په ذریعه ډاریک له الله څخه تر لاسه کوي. لهذا په دې شرعي حکم کې خلیفة الله دي. نو پر یوه طور د کشف و الهام او د وحې و رسول ماده یو شی دي. صاحب کشف له الله څخه د حکم د طریقې د زده کولو له امله د رسول سره موافق دی، له الله تعالی څخه د علم په اخیستلو کې عیني د رسول په شان دي."

موږ ځکه له دې حالت سره مخ یو، چې پر هغه شریعت مو بسنه ونه کړه چې الله تعالی نازل کړی دی، انسان ته یې په دې د عمل کولو امر کړی دی، له دې پرته یې په دیني چارو کې د نورو شیانو له پیروي منعه کړې دی حتا که له ځانه جوړه طریقه هم وي، یا له بل غیر الهي سرچینې تر لاسه شوې طریقه وي، قران کریم وایي: {اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ} [الأعراف: ۳] ستاسو د رب له لوري د نازل شوي قانون پیروي وکړئ، له دې پرته د بل هیچا د قانون پیروي (په دیني چارو کې) مه کوئ، تاسو ډېر کم په دې خبره پوهېږئ.

د کرامتونو په نوم دین کې نوې اضافې همدا نتیجه لري، اوس نو څوک د رسول په شان له خدای د ډاریک احکامو دعوه کوي، څوک د بل نبوت دعوه کوي، څوک په کرامت زنا او فحاشیو ته

لاره جوړوي، څوک د خدای په نوم ډېرو حرامو ته د حلت مقدس(اصلن غیر مقدس او شیطاني) جواز لیکونه جوړوي، نور یې بیا حلالو د حرمت فتواوې ور کوي او انسانیت ته د خدای پیدا کړي زینتونه د حرمت په ټاپه د خلکو له استعماله باسي، دا چې خلکو د خدای پر ور کړي نعمت بسنه ونه کړه، اوس به یې ناسمې پایلې په خپله زغمي او دا لړۍ به تر هغو روانه وي چې خلک په دې راز پوه شوي نه وي.

هغه څوک چې د قران کریم رد کړي خرافات یې بېرته د روایت او لدني علم په مټ ژوندي کړل، هغه دي اوس د نبوت له درواغجنو مدعیانو سره د حق و باطل معرکه وکړي، څوک چې د مهدي منتظر لارې څاري، څوک چې په دې پلمه لاس تر زنې ناست وي چې یو غیبي مدد یې د خلاصون لپاره را روان دی، هغه به د ذلت په دغسې کنده کې د تل لپاره غوټې وهي او د ایستلو هیڅ لار به نه مومي.

قران کریم د عزت او ذلت لارې په خورا روښانه کرښو بیان کړې دي، دومره واضحې دي چې د انساني ژبې په قاموس کې تر دې نور وضاحت یې امکان نه لري، خو له دې وضاحت سره بې همته، مفت خوره، خرافاتي او د هر څه تر شا د یوه پټ لطیف راز لیدونکي ذهنیت خاوند، دغه روښانه لار پرېښوده، یوه بله لار یې ځان ته جوړه کړه، د خدایي لارې نوم یې پر کېښود، له ځانه یې بې بنسټه تعبیرونه ورته وتراشل او د خرافاتي روایاتو په نوم یې د خدای په رسول پسې روایات غوټه کړل، په دې سره یې د خدای په روښانه دین کې داسې لار وایسته چې د خدایي دین اصل او څېره یې ورسره مسخه کړه، په دې سره نه یوازې دوی د دین اصل له انسانانو ورک کړ، خلک یې د خدای په پیدا کولو کې سرګردانه کړل، بلکې خپل ځانونه یې هم د هغو بني اسرائیلو په شان ورسره مسخه کړل چې قران کریم د خنزیر او بېزوګیانو په نوم یاد کړي دي(البقره: ٦٥، المائده: ٦٠)، څوک چې د خدایي دین روښانه او پراخه لار پرېږدي، په مقابل کې یې له ځانه جوړه لار واخلي، نو حتمن یې ذهنیت مسخ شوی او د بشریت ورتیاوې یې په خپل ځان کې کوټلې دي، ځکه قران کریم یې پخواني سرلاري یې په خنازیرو، بېزوګیانو او عبد الطاغوت یاد کړي دي.

د پیرانو، ملنګانو، منجورانو، زیارتونو، کاهنانو، ساحرانو او دې ته ورته نور ټولو خرافاتیانو اصلیت قران کریم د خپلو هدایاتو په څلا او پرق کې ټولنې ته ښودلی و، خو کله چې هم خلکو د قران کریم هدایاتو ته شا کړه، د خدای خبرې یې د هغه د کتاب پر ځای د خلکو له خولې اخیستل شروع کړل، نو د خرافاتو په یوه ګرداب کې ډوب شول، ذهنیت یې د سمې خبرې پر ځای کږې او وهمي خبرې ته جوړ شو، د خدای پر ځای د یوه انسان لور ته تګ یې خوښ کړ، د الهي عظمت پر ځای به خلک هر ځای ولاړ وي، انساني عظمتونه به بیانوي او د دې لپاره به د خپلو سلفو له خبرې او کتاب پرته بل هیڅ دلیل نه لري، دوی به په خپلو دې ښکرورو درواغو نه شرمېږي، خو که څوک د الهي کتاب هدایات ټولنې ته وړاندې کړي، هغه به په همدې جرم دومره بدنام کړي چې حتا خلک به یې له نوم اخیستلو ډډه کوي.

جالبه ده د دې خرافاتو په تاثر کې یوه اسلامي ټولنه دومره له سمې لارې لرې ولاړه چې د الهي کتاب پر ځای اوس ټولو خلکو د انسانانو کتابونه په لاسو کې نیولي وي، هغه ورته مقدس ښکاري، ان دومره مقدس چې سم یې د خدای د کتاب مقام ته رسولي دي، قران د منحرفو په اړه ویلي دي:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾[البقرة:165].

او ځینې داسې خلک هم شته چې له الله ماسیوا یې هغه ته سیالان جوړ کړي وي، نو عیني د خدای په شان مینه ورسره کوي.

مینه یې چیش ده؟ او سیالان څه معنا لري؟ مینه یې همدا ده چې خبره یې له هر ډول حجت پرته مني او حتا د حجت ځای ور کوي، دا خو پرېږده چې د هغه د خبرې لپاره حجت و برهان ولټوي، بلکې د هغه خبره برهان بولي، سیالي یې داده چې څنګه د خدای په کلام د یوه شي حرمت او حلت ورته مهم دی او دواړه په ثابتوي، په همدغه کچه د یوه سیال په خبره حرمت او حلت ثابتوي او په عیني سطحه عمل هم په کوي، سیال دې ته نه وایي، نو څه سیال ډول وهي او که خپله نارې وهي چې زه د خدای سیال یم؟!

الحمدلله د علم له پرمختګ سره هیڅ ډول خرافات د هغه په وړاندې د درېدا توان نه لري، دنګې خیالي ماڼۍ یې هره ورځ را نړېږي، د خدای کتاب د یوه عادل فاتح په موډ کې تک تنها هسکه غاړه پر میدان ولاړ دی او د علم له کاروان سره خوله په خوله یې هدایات د انسانیت د لارې مشال دي، هغه ورځ لرې نه ده چې خلک ټول هغه خرافات رد کړي چې د علم په لار کې یې خنډونه ایجاد کړي حتا که د مقدسو کتابونو نومونه پر پراته وي. له دې امله خرافاتیان په ټول زور هڅه کوي چې د علم د راتلو لارې بندې کړي، په یوه او بل نوم یې مرکزونه بدنام کړي، خلک ترې متنفر کړي، د بې دینۍ او الحاد په نوم یې ځنې را وګرځي او دې ته ورته نورې ډېرې حربې کاروي چې د علم د کاروان دلته له راتلو منعه کړي، ځوک چې له دې کاروان سره ملتیا غواړي هغه تر ګنو نومو لاندې بدنام کړي او له خپلې سیمه و وطنه یې ایستلو ته مجبور کړي، ځو دلته د علم رڼا خپره نه کړي او هغه د علمي کاروان مل کس وشړي، دلته یې علمي جلوې خپرې نه شي او دوی ته ټولنه هم داسې بې نوره او بې علمه په لاس ور شي، ځو یې بشري توان په غلطو لارو کې مصرف کړي، د علم په مخ کې خنډونه په جوړ کړي، خرافات یې په ذهنیت کې ور پیچکاري کړي، د خدای په نوم داسې مسلک پر وتپې چې نه یې دنیا په ودانه شي او نه اخرت، هم یې له ځان سره په جنګ کړي هم یې له نړۍ سره، نه ځان په وپېژني او نه نور، نه دین ورته معرفي کړي نه یې د دنیا عشقونو ته ایله کړي، نه دلته ښه ورځ ځنې ووینې او نه هلته د ښې ورځې توښه ور ایله کړي، نه خدای ځنې راضي شي ځکه تر اخیره یې سم ونه پېژني او نه انسانان ترې راضي شي ځکه هیڅ وخت یې د هغوی له کاروان سره د ملتیا تکل ونه کړ او هر وخت د بشریت په لار کې خنډ ول.

که په دومره تېزې د علم پلوشې خپرېدلې، ډېره لرې نه ده چې د دوی تیارې به ټولې شي، ځکه د رڼا را تګ په هغه دم د تیارې د مرګ پیغام راوړي، لامل یې دادی چې تیاره وجود نه لري، بلکې د رڼا له عدم وجود څخه را پیدا شوې وه او د رڼا بېرته راتګ سمدستي د تیارې ځای نیسي، زما په نظر د علم په وړاندې دغه غورځې پرځې د تیارې د له منځه تلو وروستۍ شپېې ښیې او دا هم لرې نه ده چې د علم په ګېڼه سمبال بشري کاروان به د خدای له کتاب څخه د خرافاتو او وهمیاتو ګردونه ایسته کړي او د علم و الهي کتاب سره مختلطې جلوې و ځلا کې به انساني کاروان مخ په وړاندې د خپل رب لور ته ګړندی سفر وکړي. وما ذلک علی الله بعزیز!!! ۵/۹/۲۰۲۲

د دعوت رسنیز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي یا ډېره، زموږ رسنیز کارونه او هڅې پیاوړې کوي، زموږ راتلونکی ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنیز مرکز سره د لږ تر لږه 10/$ ډالر یا په ډېرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړیوالو تادیاتو حساب: NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668
Account for international payments: NO15 0530 2294 668
Vipps: #557320

نیوکه Criticism

ژباړه: شفیق الله عمران

دا چې ستا په اند تا یو ډېر لوی کار وکړ، او اوس مشر دی درته د هغو ټکو لیست جوړ کړي چې ته یې باید په پام کې ونیسې ته چې کارونه دې ښه شي، نو زړه مه ماتوه، رغنده نیوکه د کار او دندې یوه مهمه او کلیدي برخه ده. د دې مقالې پر مټ به وکولای شئ چې د نیکۍ، ښې او رغنیزې نیوکې قبلول زده او خپله دنده په ډېره ښه توګه ترسره کړئ.

1- دا ومنه چې ته کامل او پوره نه یې: که ته هر کار او دنده پدې نیت پیلوې چې هیڅ تېروتنه به درڅخه نه کیږي نو ته ځان غولوې، ته به تېروتنه کوې. اړینه داده چې د تېروتنې څخه باید زده کړه وکړې.

2- کار مو بیا ځلې وګورئ: دا چې درکړل شوی کار مو خلاص کړو، مخکې لدې چې خپل مشر ته یې واستوئ یو ځل بیا یې دقیق وګورئ او ځان ډاډه کړئ چې ټول مو بیا ځلې دقیق کتلي دي، دا له تاسې سره مرسته کوې چې هیڅ یوه وړوکې ستونزه هم نده پاتې چې مشر مو بیا په تکلیف کړې او د پوښتنې سره مو مخامخ کړې.

3- کارۍ نیوکه شخصي ژوند لور ته مه بیایه: که یو همکار/همکاره دربانديې نیوکه کوې نو پدې فکر کې مه اوسه چې ته وربانديې بد لګیږي او یا دا چې ته ددې دندې لپاره وړ کس نه یې. ستا همکار/ همکاره صرف همدومره کوښښ کوې چې تا ډاډه کړې چې ته لدې هم ښه کار کولای شې او باید دقیق شې چې ښه کار ترسره کړې.

4- په غور سره یې واوره: که دې نیوکې ته غوږ کینښود نو د غلطۍ کولو بیا ځلې هوډ دې وکړو. ځان سره یادداشت واخله او بیا بیا ځلې ځان ته په یاد کړه چې څنګه باید دا ستونزه حل کړې. دا پراو تر ټولو ستونزمن پړاو دی ځکه چې دا پدې معنې چې څوک د یو چا په چارو کې مداخله وکړې او د هغه د کارونو ستونزې په ګوته کړې او بیا یې ورته واوروې نو دا په حقیقت کې د ځینو له لورې د بل چا په چارو کې ګوتې وهل ګڼل کیږي.

5- له ځان څخه وپوښته چې لدې نیوکې څخه څه زده کولی شې: که د نیوکې په اوریدو سره درته دا فکر پیدا کیږي چې څنګه یادې نیوکې ته دفاعیه تیاره کړم او یا هم په غصه شم نو سمدستي دا پوښتنه له ځان سره بیا بیا تکرار کړه چې، لدې نیوکې څخه څه زده کولی شم؟ د غصې پر ځای پر دې فکر وکړه چې له نیوکې څخه باید څه زده کړم ځکه هره نیوکه یو رغنیز اړخ لرلای شي.

6- د نیوکې له یوې برخې سره موافق: ځینې خلک چې له نیوکې سره مخ شي نو سمدستې یې فکر د نیوکې هماغه منفي ټکې ته شي او د نیوکې پاتې برخه له نظره وغورځوي چې دا کار ګټور ندی او ستونزه نشي حل کولای، او همداشان نشي کولای چې څه ترې زده کړي. نو کوښښ وکړئ چې د نیوکې منفي ټکې هم په مثبت واړوئ او دا چې د نیوکې اورئ او قبلوئ یې نو د کارۍ چاپېریال رامنځته کولو لپاره مو لاره خلاصه کړه او ورپسې قدم او کوښښ به مو دا وي چې څنګه وکولای شئ چې په شریکه توګه ستونزې ته د حل لار پیدا کړئ، دا کارونه به مو هغه احساس چې پر تاسې د نیوکې په شکل برید کیږي را کم کړې او مثبت فکر کوونکې به شئ.

7- دا چې څه مو واوریدل تحلیل او وارزوئ: تاسې وخت ته اړتیا لرئ تر څو هغه معلومات و ارزوئ او ځان پوه کړئ چې آیا دا نیوکه پر ځای او سمه ده که نه او پر دې تصمیم ونیسئ چې د ستونزې / تېروتنې د حل لپاره باید څه وکړئ تر څو بیرته یې سمه کړئ. که دا هغه شکایت وي چې په څو څو واري دی اوریدلی دی نو ته باید پدې فکر وکړې چې دداسې وضعیت څخه باید څه زده کړم تر څو د بیا لپاره داسې ونشي.

8- په زړه کې نفرت او کینه مه ساته: خفه کیدل او په زړه کې کینه ساتل مو راتلونکې چارې او دندې زیانمنوي، نو د یوې نیوکې په خاطر له چاسره کینه او نفرت په زړه کې مه ساته، بلکه پر ځای یې ټولې تېروتنې له ذهنه وباسه او بیرون یې وغورځوه، د راتلونکو چارو او دندو لپاره دې له دقت څخه کار واخله تر څو وکولای شې تر ټولو ښه کار وکړې.

9- په یاد وساته، هر هغه څه سره چې مخ کیږې یو حکمت پکې نغښتې دی: که همکاران دې له تا سره ډېر نېژدې او ښې اړیکې نلرې او یا هم مشر دې تاته د میاشتې تر ټولو کمزورې او

لټ کارکوونکي نوم درکړی دی نو منفي ذهنيت دی له سره ليرې کړه او پدې فکر اوسه چې يو ښه هدف او لاسته راوړنه درته په تمه ده، ښه کار په زيار او دقت سره کار وکړه چې خلک درسره مينه وکړي او تر ټولو دی قدر زيات وی. هيڅکله هم بی زحمته راحت نشته او هيڅکله زيار بی ثمری نه پاتی کيږی او حتماً يې ميوه در رسيږی.

10- ذهنيت سازی وکړی: که د خپل همکار په نيوکه خفه شوی ياست نو آزادانه ورته وواياست چې څنګه او ولی يې نيوکې تاسی خفه کړي ياست، او تر څنګ يې ورته وواياست چې څنګه درسره مرسته وکړي تر څو کمزوری ټکي مو په قوی ټکو بدل شي او نور هم پياوړی شی نو دا چاره به مو خوا بدی له منځه يوسی او يو بل ته د نيژديوالي تر څنګ به مو د پياوړی کيدو سبب شی.

11- دا حقيقت ومنی ، هغه څه چې نور يې ليدلای شی کيدای شی تاسی يې ونشی ليدلای: که چيری ته د نيوکې او تيروتنی سره موافق هم نه اوسی خو نور کيدای شی داسی و انګيری چې ګواکی تاسی پری خبر نه یاست، هغه څه چې تاسی يې د نيوکې په توګه نه منئ خو نور يې ستاسی په نسبت ښه ليدلای شی نو دا هغه وخت دی چې دا ويل کيږی "خپل عيب د ولو منځ دی" نو د خپلو ولو منځ نشی ليدلای، په داسی وخت کې ومنه چې د نورو پر وينا فکر وکړي او هغه تيروتنه چې تاته نه ښکاری او نور يې درته وايي پيدا کړی. او پدی سره دا نوم هم له ځان څخه ليرې کړه چې ګويا ته يو منفی ليدلوری لرې.

12- دا چې د هر ډول نيوکې سره مخ کيږی نو خوښ اوسی او په مينه خپل کار تر سره کړی او مه پريږدی چې يوه نيوکه مو په خپلو چارو او دندو کې له ناکامی سره مخ کړي.

زيار وباسئ، مينه وکړئ او مينه ورکړئ.

****

بوډا او د درد شکايتونه!

محمدالله آرين

يو بوډا به هره شپه شکايت کاوو چې نن مي کار ډير وو له ستړيا مې ټول بدن درد کوي، يو ځوان چې تل د بوډا دا شکايتونه اوريدل نوموړي ته وويل چې ته څه کوي چې دومره ستړی يی او په يوه ساه لګيا يی چې له ستړيا خوب نه راځی؟

بوډا وويل: دوه ښکاري بازان لرم بايد روزنه ورکړم چې رام يا عادت شی.

دوه داني سويان لرم دوی ته مې هم بايد پام وي چې د بانديې ونه وزي .

دوه داني بابښی لرم بايد دوی ته هم روزنه ورکړم.

مار هم لرم چې بند کړی مې دی.

زمری هم لرم چې تل بايد په اوسپنبزه پنجره کی بند وي.

ناروغ لرم د هغه خدمت هم بايد وکړم.

ځوان ورته وويل بابا لکه چی په ما ملنډې وهی؟ څنګه يو انسان کولای شی دومره حيوانات او الوتونکی مرغان په تنها صورت وساتی؟

بوډا وويل: ټوکی نکوم حقيقت تريخ او دردونکی ده:

دوه بازان مې دواړه سترګی دي چی په سخته يی ساتنه کوم!

دوه سويان مې غبرګی پښی دي هڅه کوم پام پرې وکړم چی د ګناه لورې ته لاړې نشی!

دوه بابښی مې دواړه لاسونه دي دوی ته بايد د کار کولو روزنه ورکړم څو زما او د کورنۍ نفقه پرې وګټم!

مار زما ژبه ده تل بايد بنده وي څو بده خبره ترې ونه شی!

زمری مې زړه دی تل ورسره په جنګ يم چی داسی نه بد کارونه ترې وشی!

او....ناروغ مې ځان ده چی زما پوهی او ځيرکتيا ته اړتيا لري.

نو بچيه دا زما د هرې ورځې کار ده چې دومره مې ستړی کوي او دې بوختيا رانه سکون او آرام اخيستی.

یادی از بروس ریچاردسن، افغانستان دوست، ژورنالست، محقق و نویسندهٔ خبره

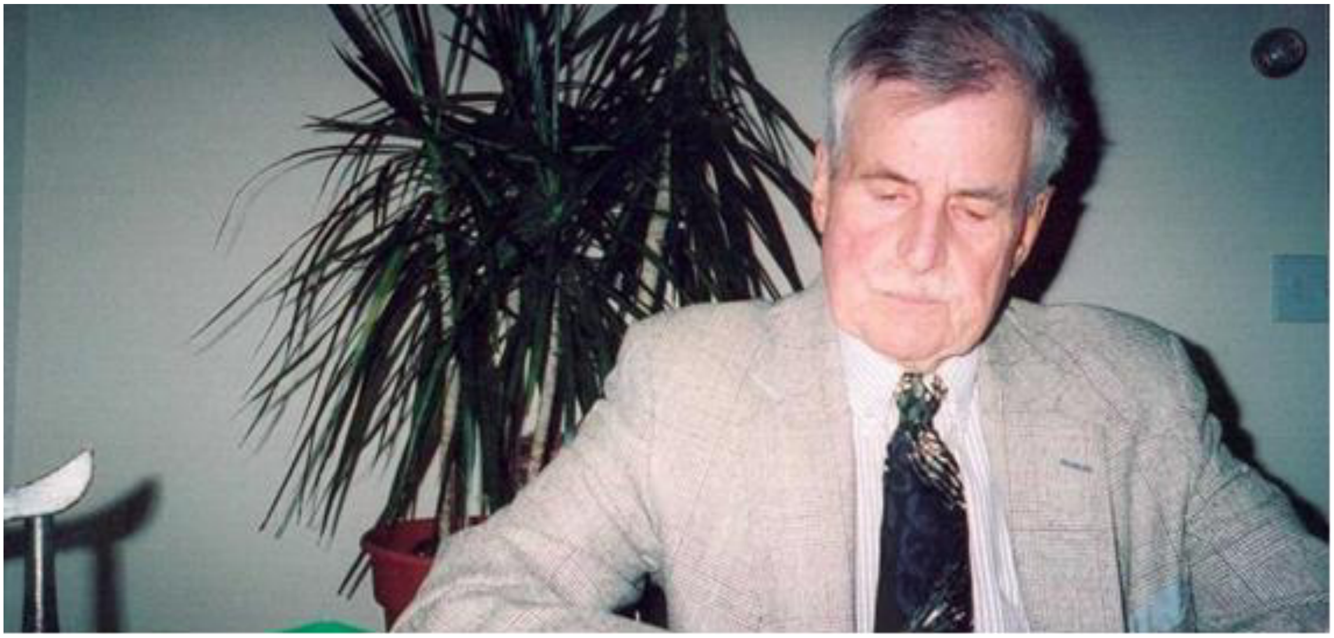

ملالی موسی نظام

۲۰۲۲/۰۹/۲۰

یاد داشت استقلال خپلواکی:

(بازهم نظر به وعده ایکه به دوست محترم، داود ملکیار همکار مطبوعاتی در مورد پیشکش حقایق مستدل و مستندی که درین بیشتر از چهار دهه در مورد یکی از جنگ سالاران نهایت مطرح نیمهٔ قرن بیستم میلادی افغانستان، «احمد شاه مسعود» منتشر گردیده است، به سراغ تحقیق و مطالعاتی میرویم که اکثراً در مطبوعات منتشر گردیده اند. مخصوصاً آن مطالبی که یا با نشر آن هیچ تردید و رد منطقی و مستندی ارائه نگردیده است، ویا اینکه با دشنام و افترأت بی زمینه، بیشتر بر استحکامات مطالب منتشره افزوده گردیده و امکانات تحقیقات و مطالعات وسیعتری را سبب گردیده است.

با تبصرهٔ مختصری از دوست فرهنگی ما محترم داود ملکیار که در دریچه های وبسایت های آریانا افغانستان و افغان جرمن منتشر گردیده است، برای تحقیق و نشر حقایق و مطالب بیشتری در شناخت، فعالیت های سیاسی و وابستگی های«احمد شاه مسعود» با منابع استخباراتی ممالک مختلفه و علل آن، زمینه هایی مساعد میگردد و البته خدمتی هم برای آگاهی هرچه بیشتر نسل های ما در مورد قسمتی از اوراق تاریخ معاصر افغانستان صورت خواهد گرفت، اینهم مطلبی منتشرهٔ مطبوعات از سال 2016 میلادی. ختم).

با تأثر و تأسف زیاد، بروز ۸ اپریل ذریعهٔ ایمیل مضمون محترم داکتر رحمت ربی زیرکیار اطلاع یافتم که نویسندهٔ خبره، ژورنالست صادق، دوست واقعی افغان ها و افغانستان، نویسنده، مترجم و محقق جدی و راستکار سه و نیم دههٔ جنگ های خانمان سوز و بربادی کشور ما، «بروس جی. ریچاردسن» گویا بتاریخ ٦ اپریل داعی اجل را لبیک گفته است. در بین هموطنان واقع بین و صاحب مطالعه و علاقمند به مقدرات و تاریخ واقعی افغانستان، تعداد زیادی از هموطنان ما در پهلوی بیشمار مردمی که

به انگلیسی دسترسی دارند، این نویسنده و خبرنگار راستکار و شایق به افغان و افغانستان را برای تلاش های صادقانه ای که برای افشاء و تثبیت رویداد های واقعی سرزمین ما مجدانه و متواتر انجام داده است، با احترام و باورمندی می شناسند.

بروس که بعد از کودتای خانمان بر انداز ثور منحیث یکی از ژورنالستانی بود که برای دریافت واقعیت های آن جریان منحوس که اتحاد شوروی و عمال خیانت پیشهٔ دست نشاندهٔ آن در افغانستان، همه را یک کودتای سادهٔ جابجا شدن قدرت در ساحهٔ داخلی، تبلیغ می نمودند، مدت ها قبل از اشغال افغانستان به پشاور مسافرت نمود. نامبرده برای

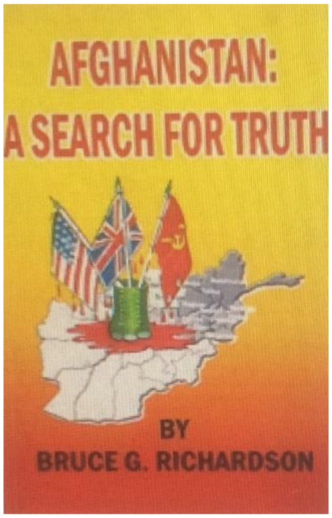

تهیهٔ راپور های مستند در مورد چگونگی اوضاع در منطقه، بیشتر با لباس افغانی با تقبل خطراتی که البته همواره برایش موجود بود، با گروپ های مجاهدین واقعی سالها بداخل سرزمین جنگزدهٔ ما در رفت و آمد می بود.

علاقمندی بروس به مقدرات افغانستان و مردم آن تا حدی بود که همه حیات باقی ماندهٔ وی را تحت تأثیر قرار دارد.

«بروس ریچاردسن» از نگاه افشاء تاریخ آنعصر و ادامهٔ آن، حق بزرگی بر مردم افغانستان دارد، هم او بود که در بین تنظیم های جهادی آن گروپ ها و رهبرانی را که ظاهراً در جهاد مقدس افغانستان بر علیه ابر قدرت و قوای عظیم شوروی وقت، سهم گرفته ولی در خفا، با دشمن همگام و همراه بودند، بیباکانه رسوا و استناد می نمود. در پهلوی آثار مختلفه، اثر آموزنده، جاودانی و با ارزش وی که بنام «افغانستان: در جستجوی حقیقت – Afghanistan: A search for truth» است، جریانات و افشای حقایق در مورد حوادث و دست اندرکاران جنگ های افغانستان را دقیق و بصورت مستدل، افشاء و جستجو مینماید .

این قلم بعد از مطالعه و دسترسی به آن اثر مهم و مستند، در پهلوی ارتباطات قلمی از طریق ایمیل ها که نهایت آموزنده و مهم بوده اند، گاهی تیلفونی از احوال و فعالیت های قلمی هم دیگر آگاه می شدیم.

همانطوریکه در چهار دههٔ اخیر بربادی مملکت و ملت سرزمین ما، در پهلوی پلان های مخرب ابر قدرت ها و دشمنان قسم خوردهٔ سرزمین ما، آشکارا مشاهده نمودیم که به همین صورت کجروانی که نوامیس ملی و عشق به خاک و وطن را فدای پیوستن به دشمن و خیانت و جنایت در حق مردم مظلوم آن نموده اند، در حقیقت مظالم و اوضاع خونین و رقت بار سرزمین مقدسی به نام افغانستان را سبب و باعث گردیده اند.

باید تصریح نمود که آنانی که با داشتن فهم و درایت و شاهد بودن در قضایای چهار دههٔ اخیر، آفتاب را با دو انگشت پوشانیده و بر حقایق مبرهن تاریخ کشور خاک می پاشند، لاجرم با همان گروه و گروپ خیانتگارانی هم دست اند که ملت افغانستان را تا امروز به خاک سیاه نشانیده و سرزمین مقدس شانرا ویران نموده اند.

بهر حال بعد ازینکه کتاب بروس بنام «افغانستان: در جستجوی حقیقت» منتشر شد و ارتباطات «احمد شاه مسعود» با اتحاد شوروی یکبار دیگر مورد استناد و تحقیق قرار گرفت، تبلیغات سوء و مسخره و البته غیر قابل باور در مورد کتاب مذکور و شخص «بروس ریچاردسن»، بیشتر سبب افشاء حقایق مبرهن گردید.

بیاد داریم که در مصاحبهٔ دقیقاً پلان شده ای که آقای «فرید یونس» در تلویزیون «نور» چند سال قبل با داکتر «روان فرهادی» داشت، از وی پرسید که در مورد آوازه هایی که در مورد ارتباط و همکاری «احمد شاه مسعود» با اتحاد شوروی وقت، موجود است وی چه نظری دارد؟ داکتر«روان فرهادی» جواب داد که هرگز چنین چیزی موجود نبوده است، وگر نه حتماً تا بحال نشرات و کتاب هایی در این مورد به نشر میرسید. آقای «فرید یونس» پرسید هیچ کتاب، مدرک و راپور و اثری برای تصدیق رابطهٔ مسعود با اتحاد شوروی در دست نیست؟ بلی از

باور بدور است، ولی این هم وطن مجرب، دانشمند، دیپلومات و مأمور عالیرتبهٔ حکومات گوناگون، جواب داد که: نخیر، موجود نیست!!

دیده میشود که دانشمند سابقه داری که به گفتهٔ خودش در همان مصاحبه، افتخار شاگردی شخصیتی مثل «برهان الدین ربانی» را داشته است، چگونه خط بطلان بر حقایقی که اظهر من الشمس بوده، مصلحتاً خط بطلان می کشد و در پهلوی آن «بروس ریچردسن» امریکایی ای که نه تنها حقایق اشغال افغانستان را توسط شوروی و همکاری شخصیت های از افغانیت برگشته در جریان آن روزگاران خون و آتش را افشاء می نماید، بلکه آنچه را تاریخ در مورد اشغال افغانستان ذریعهٔ ایالات متحدهٔ امریکا«مملکت خودش» در خود مضمر داشته است، بیان و برملا میسازد.

بیاد دارم که روزی «بروس ریچاردسن» درحالیکه بلند میخندید، در تیلفون اظهار داشت که: "فرید یونس«معلوم بود که با تبلیغات چپ و راست وی آشنا بوده»، در شو خود اظهار داشته است که:" بلی شخص بنام «بروس ریچاردسن» زمانی حیات داشته و نویسنده هم بوده است، ولی در سال ۱۹۳۹ م. مرده است؛! بعد شروع به خندیدن نمود و گفت: که "به اساس ادعای «فرید یونس»، در حقیقت من وفات نموده و حتی جریان جنگ عمومی دوم را هم ندیده ام".

کتب و آثار ارزشمند زیادی از «بروس ریچاردسن» در مورد تاریخ دهه های اخیر کشور ما بصورت مستند و مستدل موجود هستند که باید به اختیار مردم شریف افغانستان که خوشبختانه تعداد وافری به لسان انگلیسی دسترسی دارند، قرار گیرد و همانطور محترمان داکتر زیرکیار و داکتر میرکی فرموده اند، باید برای خدمات صادقانه و نشرات آموزندهٔ نویسنده و ژورنالست فقید و علاقهٔ وافر وی به افغانستان و ملت شریف آن، دیپارتمنت ژورنالیزم پوهنتون کابل را به اسم «بروس ریچاردسن» و دسترسی به آثار او مفتخر بنمایند. بعد از از اظهار تأثر عمیق برای از دست دادن یکی از صادق ترین دانشمند افغانستان دوست و ژورنالست خبرهٔ معاصر. اینک یکی از مضامینی که اینجانب در سال ۲۰۰۹ تحریر نموده ام، با تغییراتی در متن تقدیم میگردد:

احمد شاه مسعود، حسن شرق و بروس ریچاردسن
نگاهی به گزارشات و تحقیقات در مورد یکی از قوماندان های جهادی

یکی از مشکلاتی که جامعهٔ امروز افغانی چه در داخل مملکت و چه بیرون سرحدات آن روبرو میباشد، تحریف و تغیر وقایع وحوادثی است که درین سه دهه جنگ، بربادی بنیادی مملکت و اوضاع رقت بار مردم ما رونما گردیده است. واقعیت امر اینست که هر حادثه و رویدادی که در یك جامعه رخ میدهد به شمول جریانات اجتماعی مملکت بهر شکلی که واقع گردد، در مجموع تاریخ همان سرزمین را میسازد. بنابر آن، بدون هیچ تردید و شکی چه بخواهیم و چه نخواهیم، تاریخ همیشه عبارت است از بیان حقایقی که در یك محدودهٔ جغرافیایی که دارای یك تشکیل سیاسی است، رخ داده و به وقوع پیوسته است.

یکی از معضلات سر در گمی که برای ملت افغان سوال تاریخ و جریانات واقعی مملکت از دوران اشغال افغانستان، یعنی عصر منحوس حکومات وطن فروشان خلق و پرچم تا به امروز موجود میباشد، همانا شخصیت چند بعدی یکی از قوماندان های جهادی بنام «احمد شاه مسعود» است. اینکه چرا دربین رهبران تنظیمی این شخصیت تاریخی از یك سو پر آوازه ترین و غوغا بر انگیز ترین و مطرح ترین آنان بوده است و از جانب دیگر، با روابطی که با ممالك و تشکیلات استخباراتی مهم آنان، منجمله شوروی وقت و قوای اشغالگر آن بر قرار نمود، تحقیقات، مطالعات، چشم دید ها، خاطرات مامورین خارجی ذیعلاقه و اوراق قرار داد ها و پروتوکول ها، نامبرده را به داشتن یک شخصیت قابل سوال، پیوند داده است.

انکشافات تکنالوژی عصری و حیرت آور، بدون شک روش ها و طرز حیات سیاسی مسعود را از همان عصر «سردار محمد داود» و وابستگی وی به دستگاه جهنمی «آی اس آی» تا ختم حیات پر ماجری وی، نام برده را به مرد هزار

چهره ای مبدل نموده است که هر روز کتابی و رساله ای و مضمونی به السنۀ مختلفه در مورد او و روابطش با دستگاهای استخباراتی گوناگون، به نشر میرسد.

یکی از اشتباهات بزرگی که در قسمت شناخت و کار روایی های «احمد شاه مسعود» ازجانب هواخواهان سر به هوا و اغماض گر وی صورت میگیرد، هماﻧا مبالغه در مورد شخصیت و تحریف کارنامه های جهادی وی است که کاملاً نقیض آنچه را اسناد تاریخی، شاهدان عینی، راپور های آرشیف های معتبر بین المللی وقلم بدستان داخلی و خارجی ارائه مینمایند، عرضه میکنند. در حقیقت همین هوا خواهان غیر مسئول «مسعود» هستند که بی دریغ و بی جهت وی را به غیر آنچه بوده، مطرح میسازند و به دهن ها انداخته و موجب کنجکاوی و مطالعات بیشمار در احوال وی میگردند. ازآن جمله مدیر جریدۀ «امید» بارها باذ کرالقاب اولیا و پیغمبران، مقام های مذهبی محیر العقولی را به قوماندان مذکور نسبت داده و بروی قالیچه ای ویرا در حال پرواز به جانب بهشت تمثیل نموده است. همچنانکه آقای«حامد علمی» در رویا به بهشت مسافرت نموده و قوماندان مذکور را درطبقۀ بالاترین فردوس برروی تختی از زمرد «!» ملاقات می نماید.

مبالغه و اغراقی که درین زمینه ارائه میگردد، باعث تتبع، تحقیق و مطالعات بیشتر در کشف و انتشار اسناد، مدارك و آثار بیشمار محققین و نویسندگان داخلی و خارجی در زمینه میگردد واین بیت پر معنی را به وضاحت در اذهان زنده میسازد:

دشمن دانا بلـــندت میـــکند

برزمینت میزند نادان دوست

دیده می شود که حتی قضیۀ قتل «احمد شاه مسعود» را که قراین بر چگونگی آن وضاحت دارد، می بینیم که بعد از سپری سال ها، شب گذشته نطاق تلوزیون آریانای کابل دراخبار پشتو ضمن یاد آوری از هفتمین سال کشته شدن نامبرده، یاد آور گردید که وی در اثر انفجار«!» کمرۀ عکاس عرب به قتل رسید. وقتی یك تلویزیون با سویه با اینهمه بیننده و با داشتن عدۀ زیادی خبر نگار و دسترسی به مطبوعات وسیع جهانی از ویدیوی مستند «مسعود خلیلی»، یکی از نزدیک ترین شخصیت ها به وی مصاحبۀ واضح و روشن مذکور با خبر نگار فرانسوی در نحوه و چگونگی مرگ یك شخصیت تاریخی مثل «احمد شاه مسعود» از اغماض کار بگیرد، باید طرفداران وی دائم با کتمان بر چشم حقایق خاك پاشی نمایند!!

ولی و اما چه دلیلی موجود خواهد بود که هوا خواهان وی و طرفداران سر سپردۀ مسعود حتی همان سایت های انترنتی و جرائد و مجلات فراونی که متعلق به شورای نظار و پرچم میباشد، هرگز و هیچگاهی قلم در دست نگرفته اند و با استناد و شواهد از قوماندان و قهرمان خویش به دفاع منطقی و رد گزارشات مستند، به شمول قرار داد ها و راپور های معتبر از منابع داخلی و خارجی برنخواسته اند. آیا چنین سکوتی در حقیقت علامۀ رضاء نیست؟ آیا هیچ قلمی نتوانسته آنچه را مثلاَ «بروس ریچاردسن»، خبر نگار خبره و مجرب و افغانستان شناس ورزیدۀ امریکایی که از ابتداء تجاوز شوروی تا الان مشغول تحقیق وسیع و تتبع و نشر مقالات و کتب فراوان در اوضاع افغانستان میباشد، منتشر نموده با دلیل و برهان رد نماید؟

«بروس ریچاردسن» در صفحۀ ۱۰۳ کتاب جدید خود بنام Afghanistan a Search forTruth) - افغانستان، در جستجوی حقیقت) چنین مینویسد:

(به تعقیب موافقت نامۀ ۱۹۸۲ با شوروی، احمد شاه مسعود یك مکتوب صادر نموده و به تمام زیر دستان خود دستور داد که خبر قوماندان هایی را که از داخل گروه شان به طبق مرام وی نبوده و آرزو داشتند که به دشمن حمله نمایند، غرض مجازات به اطلاع روس ها برسانند. این مکتوب به دست حزب اسلامی افتاده و دراخبار های پشاور به نشر رسید).

گزارشات و خاطرات «ستیو کول» امریکایی را که مدت درازی در منطقه مشغول کار و فعالیت بود بنام «جنگ های ارواح – Ghost Wars» بدسترس همگان میتواند قرار

گیرد که شرح فعالیت و وابستگی های «احمد شاه مسعود» را با عسکر اشغال گر نمبر«۴۰» اتحاد شوروی، نهایت واضح و مستند بیان می دارد. ولی این کتاب هم از جانب هواخواهان مسعود مورد رد و استناد و بررسی منطقی قرار نگرفته، بلکه با یك نوع تحریف ناقص و تجاوزات غیر مجاز که در آن اخلاق وامانت داری ترجمه کاملاَ پامال گردیده، در کابل انتشار یافته که بیشتر خوانند گان تشنهٔ حقایق را به متون اصل کتاب مائل ومتوجه میسازد.

چندی قبل مضمونی تحت عنوان «آغاز و انجام حکومت انتقالی در افغانستان» در یك تعداد از نشرات خارجی افغانی به قلم «داکتر حسن شرق»، عضو برجسته و مهرهٔ فوق العاده مهم در حیات سیاسی مرحوم «محمد داود خان» و یکی از عاملین وابسته به کودتای منحوس ثور در دورهٔ سیاه و خون باران وطن فروشان خلق و پرچم، به نشر رسید. درین مضمون که جزئی از خاطرات نامبرده میباشد، به قسمتی از حوادث تاریخی و تصمیم گیری های پشت پرده اشاره میگردد که سرنوشت سازی و تغییرات زندگی مردم مظلوم افغانستان را با بازی های خطر ناکی تا سرحد تجزیه خاك پاك ما، به وضاحت تشریح مینماید.

«داکتر حسن شرق» در قسمتی از یاد داشت های خویش مینویسد که در دوران «داکتر نجیب»، آخرین گماشتهٔ رژیم اشغالگر اتحاد شوروی سابق که وی آنرا دورهٔ «انتقالی» مینامد، پوست صدارت را متقبل گردید. نامبرده بعد از تشریحاتی در بارهٔ اوضاع و تصمیمات پشت پردهٔ شوروی و مقامات افغانی به اینجا میرسد که روس ها گویا با تجزیهٔ افغانستان میخواهند ولایاتی را از پیکر مادر وطن جدا نموده و با نصب «احمد شاه مسعود» یکی از قوماندانان شمال ازجبههٔ پنجشیر با تحت الحمایگی شوروی، ایالت جدیدی را بمیان آورند.حتی قسمتی از طلا های پشتوانهٔ بانك مرکزی «معروف به خزانهٔ باختر از صر

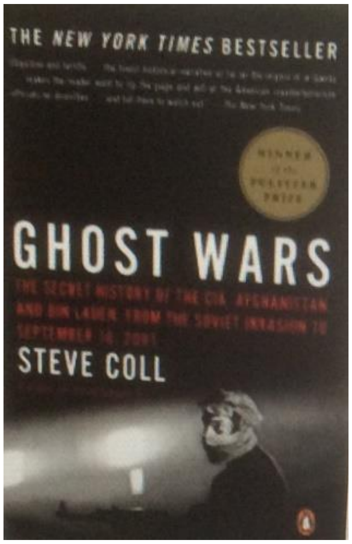

مدنیت بودائیان و یونانیان در افغانستان – ازین قلم» را برای ایالت جدا شده اختصاص داده و آثار تاریخی ای را که قدامت آن بیشتر از دو هزار سال میباشد و همین الان اعجاز و تحسین صد ها هزار بیننده را در موزیم های ممالک مختلفه منجمله واشنگتن بر انگیخته است، طور تحفه پیش کش اتحاد شوروی نمایند. .داکتر حسن شرق چنین مینویسد:

....."از گفته های خلاف انتظار سفیر شوروی بر می آید که هنوز شوروی ها از حکومت انتقالی جهت باقی ماندن به قدرت توقع دارند تا زعامت «احمد شاه مسعود» را در قسمتی از ولایات شمال هندوکش به رسمیت بشناسند. چنانچه «ورانیکوف» مارشال قوای شوروی در کابل در یك گفتگوی رسمی در صدارت گفت «احمد شاه مسعود» در بارهٔ آشتی ملی و ختم جنگ میخواهد در پنجشیر با شما «منظور داکتر شرق است - توضیح ازین قلم» ملاقات و مذاکره کند.

تنظیم ملاقات با «احمد شاه مسعود» از جانب «ورانیکوف» آنهم در پنجشیر، بیگمان جز تحمیل خواستهٔ «گوربا چف» به واگزاری قسمتی از شمال هندو کش به مسعود، معنی و مفهوم دیگری در بر نداشت. بناً از تن دادن به چنین سفری هرچه بادا باد طفره رفتم.

نتیجهٔ گفتگو با مارشال آن شد تا معاونین رئیس جمهور برخلاف قانون اساسی و بدون اینکه صدارت را بجریان بگذارند، به وزارت خانه ها هدایت صادر کنند و ملیشه های تحت فرمان خاد امنیت نسبی راه های مواصلاتی و حمل و نقل مواد خوراکه را برهم زنند و مارشال «ورانیکوف» هم با استفاده از رهبران ستمی جناح پرچم مذاکره را در پنجشیر با«احمد شاه مسعود» جهت بر آورده کردن خواهشات وی ادامه میدهد.

متاسفانه هنوز دو هفته از استعفای شفایی منظور ناشده نگذشته بود که با استفاده از تعلیق حکومت انتقالی، جنرال «گروموف» قوماندان اردوی نمبر چهل شوروی با

جنرال «شهنواز تنی»، وزیر دفاع با داشتن فرمان «داکتر نجیب الله» جهت تعمیل هدایت «گورباچف» در بر آوردن خواسته های «احمد شاه مسعود» عازم پنجشیر می شوند.

آنچه که بعد ها افشاء گردید نشان میدهد که در پنجشیر

بعد از ملاقات و مذاکره به رسمی شدن «معاهدۀ خنجان» موافقه میشود که ولایت بدخشان، تخار، کندز، سالنگ شمالی و جنوبی در جمع پنجشیر، به حیث ایالت خود مختار تاجیکان تحت ادارۀ «احمد شاه مسعود» گذاشته شود.

متقابلا «احمد شاه مسعود» متضمن امنیت شاهراه سالنگ و حراست از قوای شوروی و سرکوبی مخالفین حکومت کابل در منطقۀ تحت فرمان خویش میشوند.

معاهده را«جنرال گروموف» بحیث قوماندان اردوی شوروی در افغانستان و «احمد شاه مسعود» به صفت قهرمان جبهۀ پنجشیر به حضور داشت «جنرال شهنواز تنی» فرستاده و نمایندۀ خاص رئیس جمهور امضاء و تبادله میکنند.

اما رسمی شدن و پیاده کردن معاهده ایجاب سقوط حکومت انتقالی و احیاء حکومتی را مینمود تا به اجرای این طرح آمادگی و سابقه داشته باشد. بناً «کشتمند» را بحیث رئیس کمیتۀ اجرائیۀ شورای وزیران مقرر می کنند و جنابشان قبل ازینکه از شورای ملی رای اعتماد بگیرد، خود مختاری ولایات شمال هندوکش را دوباره تصویب میکنند که خوشبختانه وکلای ولسی جرگه به تعبیر و تفصیر اینکه «کشتمند» رئیس کمیتۀ اجراییۀ شورای وزیران مقرر شده اند، نه صدر اعظم، از حضورشان در ولسی جرگه جهت اخذ رأی اعتماد معذرت میخواهند.

بناً قانونی شدن ولایت تاجیکان و ولایات شمال هندوکش و حکومت «کشتمند» پا در هوا می ماند و ازقضاء حکومت انتقالی، از یك در داخل و بدون اینکه در انتقال قدرت موقع یافته باشد، از در دیگر خارج میشود."

حال دیده میشود که هر سال خاطرات و مطالعات جدیدی در مورد حیات سیاسی و اجتماعی قوماندان «احمد شاه مسعود» به نشر میرسد که اکثراً نقاط مشترك آنها رابهم پیوند میدهد. اما باموجودیت تشکیلی بنام «بنیاد مسعود» و پروگرام هایی بنام مسعود شناسی«؟!» و اجتماعات وابستۀ داخلی و بیرونی که علی الرغم قحطی و گرسنگی و بیخانمانی در مملکت مبالغ هنگفتی را سالانه با برپا نمودن جشن های باشکوه برای یاد بود قوماندان متذکره به مصرف میرسانند، هیچ یك ازین تشکیلات و اجتماعات در مقام دفاع منطقی و ارائۀ اسناد و مدارکی که بتواند شمۀ ازین تحقیقات، راپور ها و چشم دید ها را رد و نفی نماید، موجود نمیباشد. پایان

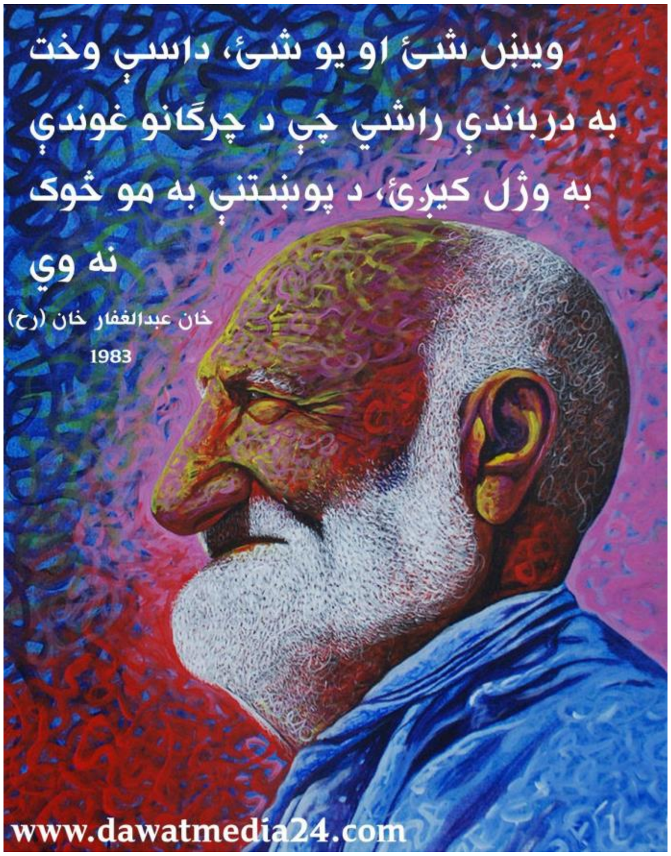

د وړېښمو کاروان

چلوونکې او مسئوله: شېبه ګهیځ

د وړېښمو کاروان د دعوت مجلې ادبي برخه ده. په دې برخې کې د شاعرانو او لیکوالانو له پیژاند نیولې تر طنزونو، لنډو کیسو، ادبي ټوټو، ادبي څېړنو او نور بیلابیل ادبي او غیر سیاسي لیکنې د هنري ذوق خړوبولو او معلوماتو ورکولو په موخه خپرېږي. د دې برخې د لا پراختیا او غوړیدا په موخه مو د نیک نظر او د قلم خاوندانو د قلم چلولو په هیله یو.

dawatafghanmedia@gmail.com

د دعوت د دې ګڼې شاعر

ذبیح الله احساس

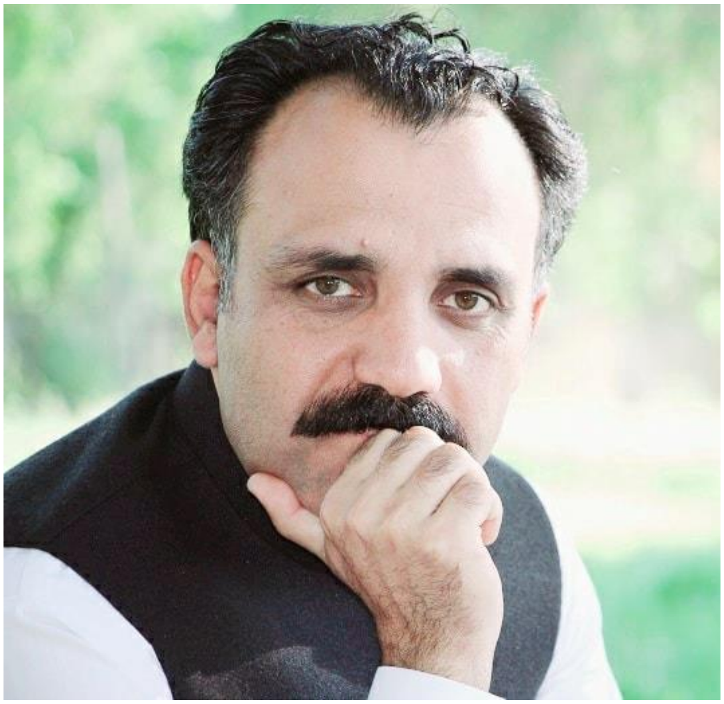

شاعر، لیکوال، ژورنالیست او انجینیر ذبیح الله احساس په 1985ز، د بغلان ولایت په کیله ګي سیمه کې زېږېدلی دی.

د احساس کورنۍ د ده له زېږېدو سره سم د جګړو له امله د خپلې سیمې پرېښودو او د ښتونخوا جلاله سیمې ته په کډه مجبور شول.

احساس، لومړنۍ زده‌کړې د ښتونخوا په جلاله او جلوزو کې کړې دي.

لوړې زدکړې یې لومړی په انجنیري او بیا په ښتو ادبیاتو کې کړې دي. په 2008ز، کې یې له بلخ پوهنتون څخه د معادنو د انجنیري په برخه کې دیپلوم تر لاسه کړ او بیا یې په 2020ز، کې په افغان شیرزي خصوصي پوهنتون کې په ښتو ادبیاتو کې لیسانس وکړ.

احساس د ښوونځي له یوولسم ټولګي په شاعري پیل کړی او د شاعري له لارې یې ښتو ادبیاتو سره د لا اشنا کېدو ور موندلی دی.

له همدې وره د پېښور د جلوزو له نورو لیکوالو او شاعرانو سره بلد شوی، چې بیا د فرهنګي ملګرو د یوې ښې کړۍ برخه ګرځي او په ګډه د پښتو ادب د پراختیا لپاره په مدني فعالیت پیل کوي.

احساس چې په پېښور کې یې د ادبي فعالیتونو لړه ډېره تجربه درلوده، په 2002ز، بلخ ته د لوړو زده کړو په موخه له راتګ سره سم په خپله سیمه کې د پښتو ادب او ژبې د پراختیا سوچ ورځي.

ده ته د بلخ پوهنتون د محصلینو او استادانو لخوا په شمال کې د لومړۍ پښتو خپرونې"پرخه" د چلولو چارې ورسپارل کېږي او له دې سره ورو ورو د ادبي فعالیت لپاره د لارو ګودرو په پیدا کېدو فکر کوي.

په 2005ز، په مزارشریف ښار کې د وزیر محمد ګل خان مومند بابا په نامه د ادبي بهیر په جوړېدو په دغه ولایت کې د پښتو ادب د پراختیا په برخه کې د مدني فعالیت لومړنۍ دریځه پرانیزي. دا کړۍ ورو ورو فعالیږي، د سیمې نور ځوانان ورسره ملګرتیا کوي او د مشرانو ملاتړ تر لاسه کوي.

همدارز د پسرلی په نامه پښتو سیاسي او ادبي مجله پیلوي او ورو ورو یې فعالیتونه رنګ اخلي. احساس د پرخې او پسرلي مجلو تر څنګ د هېواد له بیلابیلو رسنیو سره له بلخه د خبریال په توګه هم ډېر کلونه دندې ترسره کړې دي.

د بلخ مېرمن بهیر په نامه د نجونو د اونیزو ناستو لړۍ پیلوي.

دغه ټولې هڅې د بلخ ادبي خوځښت په نامه فرهنګي مرکز کې راټولوي، چې د پښتو ژبې د ودې او پراختیا لپاره فرهنګي او رسنیز بېلا بېل فعالیتونه کوي.

د همدې هڅو په لړ کې په 2012 ز د خوشال بابا په نوم، په مزار شریف کې د پښتو عامه کتابتون په جوړېدو بریالی کېږي.

د جمهوریت له سقوط سره سم د بلخ ادبي خوځښت هڅې کم رنګه شوې؛ خو لا هم احساس توانېدلی، چې د دغه مرکز د نورو ځوانانو او مشرانو په مرسته دا خوځښت د مومند بابا ادبي بهیر اونیزې ناستې له څو میاشتنې ځنډ وروسته بیا پیل کړي.

د افغان کلتوري ټولنو جرګې لخوا ورته د هېواد په کچه د فرهنګي هڅو له امله په 2008ز، د غوره فرهنګیالي په نامه د خوشال بابا د سروزرو مډال ورکړل شوی دی.

د شمشاد تلویزون لخوا د فرهنګي خدمتونو په پار په ایوارډ نازول شوی او همدارز په کابل کې یې په شمال کې د پښتو ادبي خدمتونو په درناوي غونډه جوړه شوې ده.

د ادبي هڅو تر څنګ احساس قلم هم چلولی. لنډې کیسې لیکي، کتابونه ژباړي او شعرونه وایي، چې تر دې دمه یې یوولس بېلا بېل کتابونه چاپ شوي دي.

چاپ شوي اثار

١- یوه نجلۍ (لنډې کیسې)
٢- دوه ښارونه
٣- هغه (شعري ټولګه)
٤- حمزه پېژندنه
٥- زما له غرونو پناه یاره
٦- زما پوښتنې-ادبي مرکې
٧- زما پوښتنې-سیاسي مرکې
٨- افغانستان د بهرني او کورني کړکېچ تر منځ
٩- زه او هغه (شعري غونډ)
١٠- شمال او د شمال پښتانه
١١- ډیورنډ؟

دلته مو د احساس صاحب سره د هغوی د همده لاسته راوړنو او هڅو په هلکه مرکه کړې چې تاسو یې لوستلو ته رابولو.

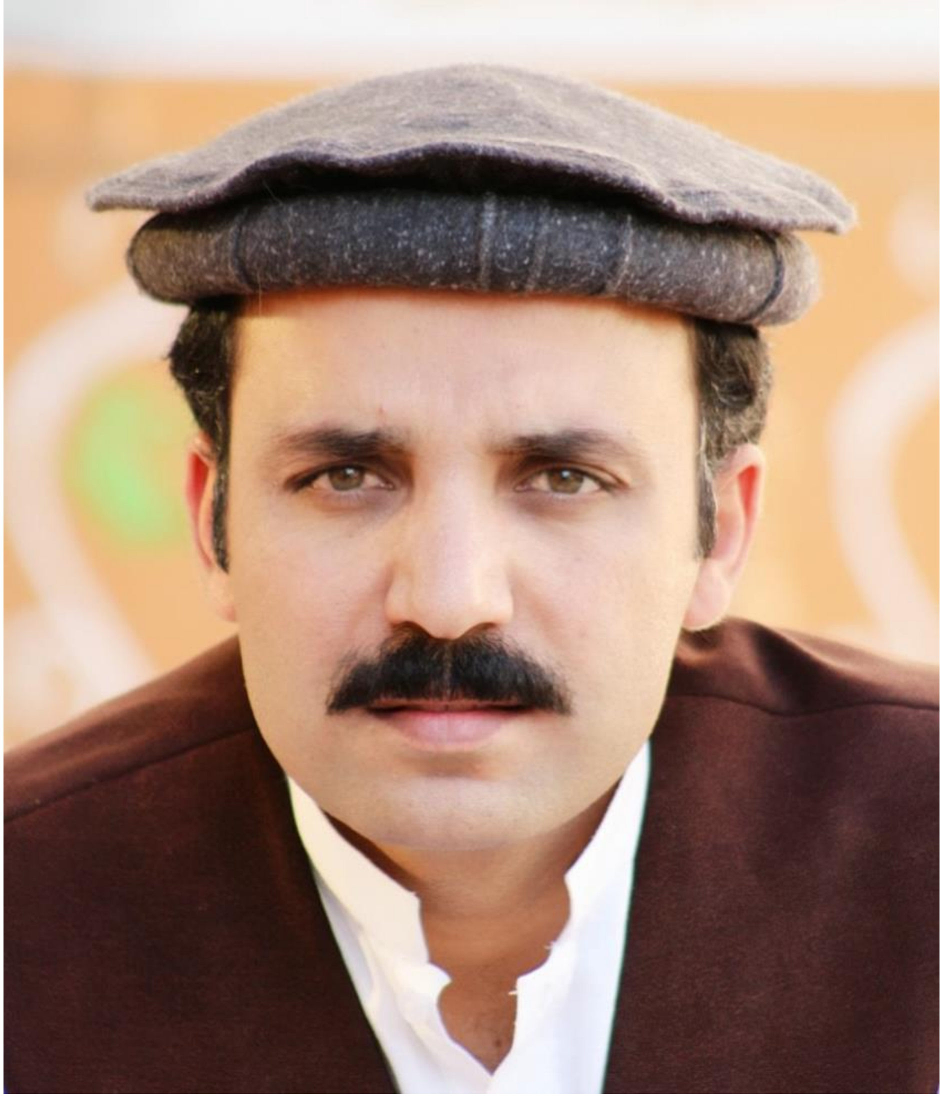

شپبه: ژورنالیست، انجینیر، شاعر او لیکوال ذبیح الله احساس څنګه د شاعرۍ نړۍ ته مخه کړه؟

احساس صاحب: تقریباً شل کاله کېږي چې شاعرۍ ته مې مخه کړې، د هغه وخت حالت او احساسات نه شم ویلی، چې ولې مې شاعرۍ ته مخه کړه، څه علت و چې زه شاعر شوم؛ خو بس داسې فکر کوم چې زه به شاعر کېدم. دا چې شاعر یم خوشحال یم او د خوشحالۍ لامل مې دا ده، چې ژوند کې یو ځوک لرم خپل راز ورته وایم. ژوند پرته له احساساتو، یا هم پرته له دې چې څوک د زړه خبرې وکړي ستونزمن دی او ما ته شاعران په همده نېکمرغه ښکاري، چې دوی یو څوک لري هغه ته خپل د زړه رازونه وایي؛ په همده هیله او سکون مخ ته ځي او یو ډول حرکت کوي؛ خو دا منم تر ننه نه پوهېږم چې زه ولې شاعر شوم.

شپبه: تاسو خپله شاعري د څه زېږنده بولئ او په شعرونو کې څه ویل غواړئ؟

احساس صاحب: زما د شاعرۍ د پیدا کېدو لامل به څه وي، زما په اند بیرته زه خپله یم؛ زما زړه، احساسات او زما هیلې دي. زه هم له نورو انسانانو بیل نه یم. له شاعر مخکې زه یو انسان یم؛ کله کله داسې وایم چې انسان یم نو ځکه شعر لیکم.

شعر کې ټولې هغه خبرې دي چې فکر کوم بل چا ته یې نه شم ویلی. یا هم خلکو ته هغه څه په عادي ژبه نه شم ویلی کوم چې شعر کې وایم. په شعرونو کې یو خو عام تاثر وي، ټولنیز تاثر وي، ځینې تجربې او ځینې نور مسایل وي؛ زه ددې دعوه نه کوم چې زما شعر به د شعریت هغه لوړه پوړۍ کې وي؛ خو دا دعوه کوی شم چې د یو انسان زړه یې پاللی؛ یو څوک یې د ژوند په لاره ځان سره روان کړی او لږ تر لږه چې کومه ګټه یې ما ته رسولې همدا ده. د شعر لیکلو لامل مې هم همدا دی. هر ډول حالت کې شاعري له ما سره ملګرتیا کړې؛ یعنې داسې ووایم شاعري مې مجسم شوې، ما ته راغلې، زه یې غړولی یم، ما ته ډاډ راکړی؛ داسې وخت هم شوی چې ما ته یې نا مریې سکون راکړی، لاره یې راته ښودلې او د ژوند په لوړو ژورو کې پاتې نه یم راغلی. دا هغه څه دي چې زما دوه د شعرونو ټولګو کې راغلي.

شېبه: د شعري ټولګې يادونه مو وکړه؛ د(هغه) شعري ټولګې په هلکه مو ووايئ، د شعر کوم فورمونه پکې راغلي او هم د شعرونو سکالو يې تر ډېره څه ده؟

احساس صاحب: (هغه) زما لومړۍ شعري ټولګه ده، چې زما د لومړيو تقريباً پنځه يا شپږو کلونو د شعرونو غورچاڼ او هغه شعرونه دي کوم چې زما خوښېده. ډېرى پکې غزلې، ازاد نظمونه، يو نيم رباعي او څلوريزې راغلي دي. موضوعات يې شخصي تجربې، زما د زړه خبرې، ممکن ټوله شاعري پر ما وڅرخي او ټولنيز مسايل پکې ډېر کم وي.

دويمه شعري ټولګه مې چې تقريباً له هغه وروسته(زه او هغه) په ۱۳۹۷-۱۳۹۸هـ.ش کلونو تر منځ چاپ دی. ډېرى زما د وروستي کلونو د مبارزې، کوښښونو، عملي چارو او د ژوند ټولنيز مسايل پکې شته. د انساني اندرون غوښتنې، شخصي تجربې، له هغه پرته ټولنيز مسايل چې ما درک کړي، زما خوشحالي، خپګان او درد ټول هغه موضوعات دي، چې زما په دويمه شعري ټولګې کې موندل کېږي. تل مې دا کوښښ کړی، چې ګيلې ونه کړم؛ بلکې ژوند د پرمختګ په لوري روان او نور هم وهڅوم.

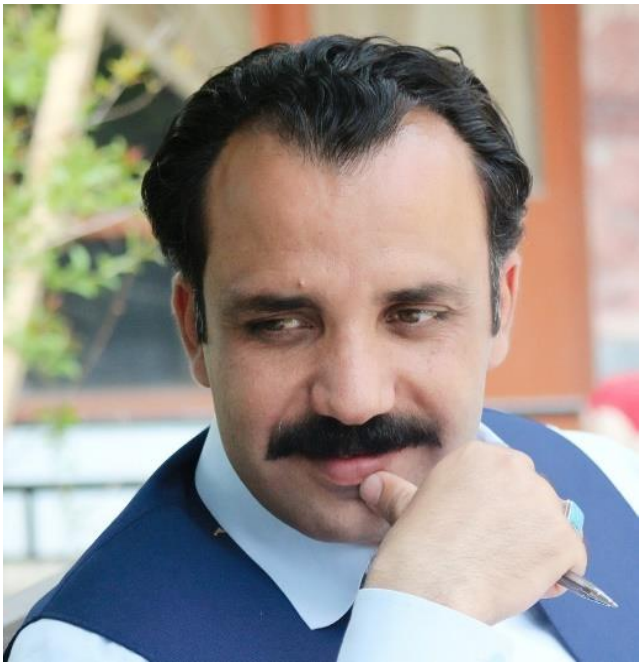

شېبه: له يادو چاپي اثارو پرته ايا بل اثر هم لرئ؟

احساس صاحب: تقريباً يوولس اثار مې چاپ شوي، چې په هغه کې دوې شعري ټولګې، دوې مرکې(سياسي مرکه بل ادبي مرکه)، ژباړې او ناولونه دي. يو بل ناول مې تر اوسه ناچاپ دی او په همدومره موده کې مې چې نور څومره شاعري کړې يو ناچاپ ټولګه ده. ان شاءالله که ژوند او خير و چاپ او لوستونکو ته به ورسېږي.

شېبه: تر کومه چې خبر يوو، تاسو د هېواد په شمال کې د پښتو ژبې لپاره ډېر څه کړي؛ ايا خپلې ټاکلې موخې ته رسيدلي ياست او په دې لارې کې له څه ډول ستونزو سره مخ شوئ؟

احساس صاحب: په ټول شمال کې ځوانان د خپلو ولايتونو لپاره هڅې وکړې، زه په بلخ کې او ددغه کاروان يوه برخه وم. که پښتو ته کار کول پښتو ته کتاب چاپول يوه لاسته راوړنه وي؛ هو داسې يو څه شوي دي. د بهير لخوا په پښتو ژبه (پرخه او پسرلی) مجلې يې چاپ کړي. هېواد کې د نظام بدلېدو له کړکېچن حالت څخه وروسته زموږ مرکز(بلخ ادبي خوځښت) اونيزې ناستې کړې او لا به هم دوام کوي مخکې به ځي. په څېرو د بحث پلوی نه يم؛ خو هغه کار چې بايد شوی وای هغه وشو، کومو موخو ته چې بايد رسېدلي وای ورسېدو.

دلته ډېر ځوانان راغلل، تعليم يې وکړ او بنه ځايونه ته ورسېدل. دغه لړۍ به لا هم دوام لري. لوړې ژورې مو پکې وليدې لا به يې ګورو؛ خو مهمه دا ده چې هوډ د روان ساتلو به يې لرو.

شېبه: د کتابتونو او بهيرونو د جوړولو موخه مو څه وه، ايا هغه موخې ته ورسيدئ که نه؟

احساس صاحب: د بهيرونو د جوړېدو کوم انقلاب چې زموږ سيمه بلخ کې و د هغه موخه بل څه نه ؛ بلکې ټولنيز ژوند ته د کتاب د خلکو رابلل، يوځای کيناستل او د ټول د انساني ژوند اړتيا دو. موږ پخپله سيمه کې هم دغسې يو حرکت ته اړتيا لېدله. دا تشه داسې وه لکه يو انسان چې کور جوړوي هغه کور کې ځاه نه وي، اوبه ژوند ده او دغه کور کې اوبه ته اړتيا وي دغسې موږ هم خپلې سيمې کې يو مدني حرکت او فرهنګ ته اړ و؛ تر څو وکولی شوو د يو چت لاندې د کتاب او قلم خاوندان راټول کو. داسې يوه لړۍ مو پيل کړه، کامیابه شوه؛ زموږ د غوښتنو، هيلو، ارمانونو او لاسته راوړنو د پوره کېدو تر تمې مو ډېر څه لاسته راوړه. د دغه بهير د يو غړی په توګه دا برياللی کوښښ زما په ژوند کې د ارامي حس دی او دا مې د ژوند تر ټولو هغه ښه کار و.

کتابتونونه هم همداسې يوه مسله وه؛ دلته داسې کېده چې کتابونه به د ګردونو لاندې شو، کتاب ته به لاسرسی ډېر کم و؛ تر ټولو مهم کتاب د ژوند له روان بهير ډېر لرې ګڼل کېده؛ خو دا يوه ضروري مسله ده، چې کتاب بايد د ګردونو له لاندې ايستل شوی، لاسرسی ورته

اسانه، او د هر يو انسان د ژوند مل او ملګرى شوى واى. کتابونه زموږ تاريخ ساتي. انساني ژوند، يوبل ته غاړه وتل، يو بل پېژندل او د افکارو شريکول دا هر څه موږ ته کتاب ښيي. کتابتون هم لکه ښوونځى او پوهنتون مهم ځاى دى. موږ هم همدغه اړتياوو ته په کتو د کتابتون جوړولو اراده وکړه. کومې ورې هيلې چې موږ غوښتل هغې ته ورسېدو. دلته به انسانان بدل شي؛ خو دا بنسټ به نه بدلېږي او د ژوند لپاره به کار کوي.

شبېه: د خپلو فرهنګي هڅو او لاسته راوړنو په هلکه ووايئ؟

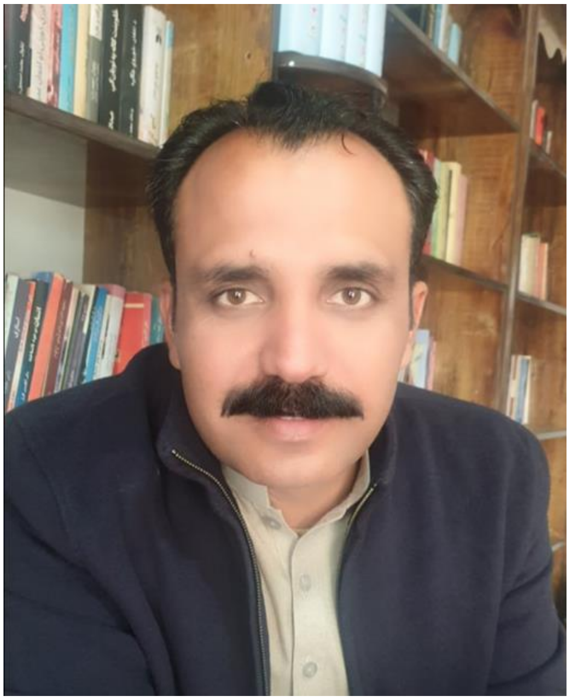

احساس صاحب: د خپلو فرهنګي هڅو او لاسته راوړنو په هکله ډېر څه نه شم ويلى؛ ځکه لاسته راوړني خو ورته نه شم ويلى هڅې هم په دې مانا چې مثال دا يو داسې کار نه دى، چې ما د کوم معاش په بدل کړى وي زه دې د چا سره مامور وم، رسميات ولرم؛ نو ځکه زه څه ويلى هم نه شم. دده په اړه به خلک څه وايي. دومره پوهېږم چې دا زما ژوند و. داسې يو ځاى چې په لاره تګ، تولنيز دريځ، اخلاق، له نورو سره څنګه غړېدل دا يې راته وښودو او دا لاسته راوړنه نه؛ بلکې زما د ژوند ضرورت و. کله چې زه سا اخلم څنګه ويلى شم، چې تېرو شلو کلونو کې ما دومره ځله سا اخيستې؛ يا هم دومره وخت کې زه دومره پلې ګرځېدلى يم. دا کار ما خپل د زړه لپاره وکړ. زما زړه غوښت داسې يو بهير دې وي، چې ادبيان پکې راټول شي. ما شعر ليکه او دا شعر ما بايد تر نورو رسولى واى، زه شاعر وم ما بايد د نورو هم اورېدلى واى او دا زما ليوالتيا وه.

دلته بهيرونه وشول، ځوانان ورزول شو. د شمال په کچه په تاريخي لحاظ د لومړي ځل لپاره پښتو مجلې ته د چاپ زمينه برابره شوه. د هېواد پالنې حس رامنځته شو؛ تمه دا ده دوې لسيزې تېرې شوي بله او پسې بله لسيزه دې هم تېره شي؛ نوي ځوانان راشي بنسټونه روانه او لرې ونه شلېږي. له شعر شاعرى، کتاب او ادبياتو سره چې د ځوانانو کوم پېژاند شوى نسل په نسل، کور په کور او کورنۍ په کورنۍ ولېږدول شي.

زموږ ستره لاسته راوړنه به دا وي، چې موږ وکولى شو قلم د ټوپک ځايناستى کړو. د طبيعت، انسان او هېواد ځورونې پر ځاى مينه، عاطفه، احساسات په زړونو کې ځاى کړو او په ټوله کې داسې نسل ټولنې ته وښنو چې هوساينه مو په برخه شي.

شبېه: په عمومي ډول له هېواد څخه د يو شمېر فرهنګي څېرو د وتلو اغېز به په د ادبي او فرهنګي فعاليتونو څه وي؟

احساس صاحب: د انديښنې ځاى دى دلته هغه ځوانان ووتل، چې د تېر شل کلونو لاسته راوړنه وه. د علم، ژوند او هنر په برخې کې يې ډېر څه زده کړي وو؛ خو متاسفانه اوس وخت او ژوند يې وتل او مسافر کېدو ته اړ کړ. دغه منفي اغېز دې خداى زور نه کړي؛ هيله ده ژر تر ژر يې مخه ونيول شي او مدني حرکتونه دې لا ګړندى شي.

شبېه:په هېواد کې له سياسي بدلون وروسته زيات شمېر افغانان له هېواد ووتل، ايا تاسو کاري ملګري هم دې ډلې کې راځي او حالات مو فرهنګي چارې څومره اغېزمن کړې؟

احساس صاحب: ښکاره خبره ده د څېرو او مغزونو وتل خامخا اغېزه لري. کله چې يو ډاکټر له خپل هېواد وځي ناروغان يې د هغه تشه احساسوي، اديبان هم همداسې دي تشه يې په ټولنې کې احساسېږي. بلکل ډېر ځوانان له هېواد وتلي او تللي دي. ځينې پکې زموږ د مرکز تکړه، پاک، په وطن او خلکو يې مېين ځوانان و. هغوى دلته ډېر څه زده کړ، چې بايد بيرته ترې ګټه اخيستل شوى واى. دعا به کوو چې خداى دې دا وضعيت سم، د وطن او د باورونو بيا جوړېدو او د کډرونه بيرته راتګ شاهدان واوسوو.

شبېه: د هېواد سياسي حالت لا ټکنى دى وړاندوينه هم ستونزمنه ده؛ نو تاسو او ملګري مو راتلونکي ته څه کول غواړئ او څه پلان لرئ؟

احساس صاحب: د هېواد سیاسي حالت ابهام او ګونګ دی؛ خو خدای دې وکړي چې دا حالات ښه شي. پلان دلته د ژوند دی، ژوند کوو، اونیزې ناستې، ادبیات او ژبه به غني او دغه د مظلوم وګړي ژبې ته به خدمت کوو.

شبېه: خپلې تېرې شل کلنې تجربې ته په کتو ځوان نسل یا شاعرانو ته مو پیغام څه دی او ایا راتلونکې کې ادبي پرمختګونو ته خوشبیني شته که نه؟

احساس صاحب: د یو شاعر په توګه به شاعرانو ته دا پیغام ولرم، چې ځان ټولنې ته نږدې کړئ.شاعري د عاطفې نوم، خوږوالی او مینه ده، چې باید وپالل شي. مطالعه وشي، عالمان واوسي؛ ځکه شعر یوازې خیال نه دی شعر له فکرونو راځي، له معلوماتو راځي. راشئ یو بل ولولو، له فکرونو خبر او بهیرونو کې ګډون وکړو. که چېرته موږ شاعران نه یو او دغسې یو تړاو نه لرو؛ نو اړتیا نشته چې موږ دې شعر ولیکو. یوازې شعر ته کیناستل او دغه پیغامونه ژوند نه دی. که په دغه وهم کې ژوند تېر شي؛ نو له مثبت اغېز به یې منفي اغېز لا زیات وي.

ادبي پرمختګ او په ټوله کې ژوند ته نا خوشبینه کېدل دا مانا چې موږ د ژوند هغه حد ته رسېدلي یو، چې نور هیلې نشته او له ژوند ناهیلي شوي یوو؛ خو داسې نه ده په کومه جغرافیه کې چې حتا یو انسان هم ژوندی وی هلته هر ډول پرمختګ ته خوشبیني شته.

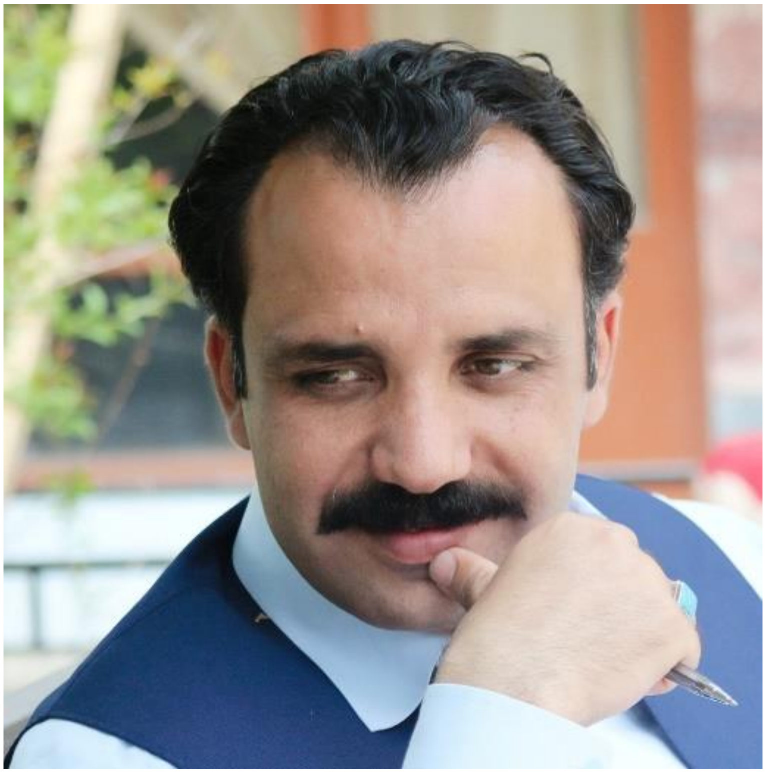

شبېه: سیاست که ادبیات؛ ژوند په کومه برخه کې خوندور دی؟

احساس صاحب: د یو شاعر په توګه مې چې څنګه ژوند کړی، ژوند په چوکاټ کې ښه وي. بله خبره دا هر چېرته چې انسان خوشحاله وي هلته ژوند ښه دی. زموږ ژوند کې ستونزه دا ده، چې د انسانانو غوښتنې نه شو پیژندلې؛ که د کورنی غړي دي یا د یوې ټولنې خلک موږ داسې فکر کړی هغه څوک چې موږ پرې غږ کولی شو باید زموږ په خوښه ژوند وکړي؛ خو داسې نه ده انسان باید پخپله خوښه ژوند وکړي، دا مهمه نه ده چې ادب دی که سیاست؛ طب دی که انجینیري، مهمه دا ده چې انسان راحت وي؛ کله چې انسان راحت شو پرمختګ ته لاره هوارېږي.

شبېه: تاسو له نظره د شعر او شاعرۍ له لارې څه ډول افکار خپرېدی شي، چې راتلونکي نسلونو ته پیغام لرونکی وي؟

احساس صاحب: انسان یو ټولنیز موجود دی، چې له نورو انسانانو پرته ژوند نه شي کولی، اندروني خپل عواطف، د نورو انسانانو عواطف هغه څه دي چې ورسره مخامخ کېدای شي. پیغام له نورو لارو هم رسولی شو؛ ټولنې پیغام، لارې او قانون ته اړتیا لري. شعر یو له ټولو هغه ښه، خوږه او مینه ناکه لاره ده. د شعر پیغام د مینې پیغام دی. دلته چې د مینې خبره کېږي؛ نو هر هغه انساني غلط افکار، چې ورسره وحشت، درد، او ګواښ مل دی له منځه ځي. شعر د ټولنې د سمون لپاره ښه پیغام ورکونکی لاره ده. شعر زموږ تېر ژوند د تاریخ په توګه ساتي او تر ټولو ښه ساتي؛ سروکې او د ملالې ټپه یې ښې بیلګې دي؛ نو شعر د پیغام رسونې روښانه لاره ده او هر هغه شعر چې مینه او ورورولي یې خپره، او نورې ټولې غلطې لارې یې محوې کړې نوی نسل ته یې پیغام لرونکی بللی شو.

شبېه: د اخري پوښتنې په توګه د دعوت رسنیز مرکز په اړه څه نظر لرئ، دغه مرکز باید نور څه وکړي تر څو افغان ولس او هېواد د خدمت جوګه شي؟

احساس صاحب: دعوت رسنیز مرکز سره اشنا یم، مجلې لولم او د نېکمرغي ځای دا ده، چې دا مجله تر ما رارسېږي. ویبسایټ ګورم کله نا کله مې شعرونه او مقالې هم خپرېږي. زه دا وایم چې دغه مرکز کې هیڅ بدلون ته اړتیا نشته؛ بلکې د دغه مرکز غړي او لاره تر ډېره خوندوره ده او دا باید همداسې وساتل شي، دا زما مشوره نه؛ بلکې هیله او غوښتنه.

له شاعر او ليکوال ذبيح الله احساس صاحب ښخه نړۍ مننه چې خپل ارزښتمن وخت يې موږ ته راکړ. له خبرو تجربو يې برخمن شولو. احساس صاحب ته د ژوند، بهيرونو او کتابتونو په چارو کې برياوې ژوند يې لکه د شعر لفظونو له رنګينو ډکه شه.

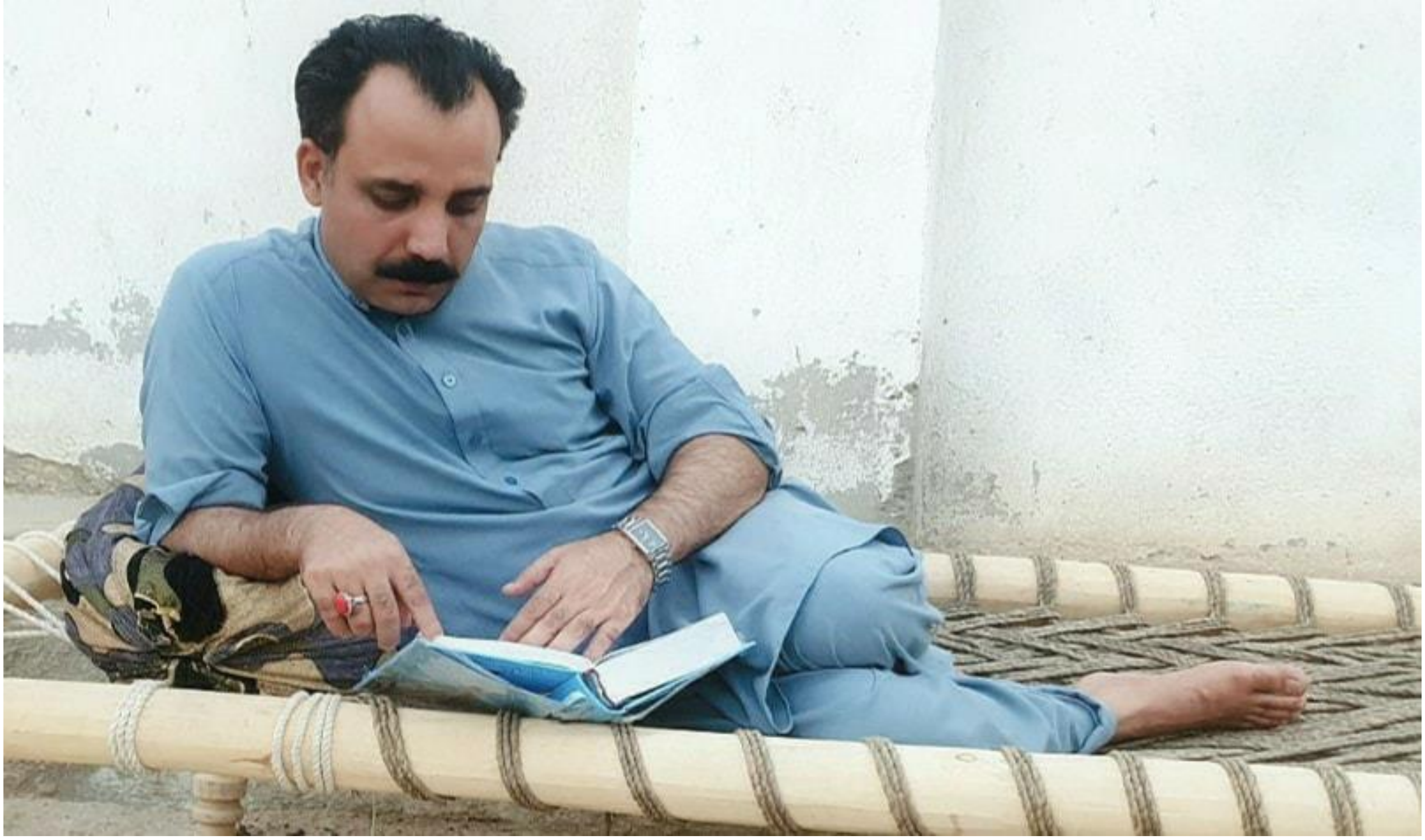

د کلام بېلګې:

غزل

سمندر خو سمندر وي چې خاموش وي
زه به څه خپلې چوپتيا ته دليل وايم
عشق مې خوله باندې لاس ايښی وايي چپ شه
اوس نو ښه نه ده چې تا ته دليل وايم
مړ څراغ په لاس د شپې غېږ کې ولاړ يم
او لګيا يمه هر چا ته دليل وايم
چې به تا باندې مېين شومه خوله ور شوم
ګورې نه ټوله دنيا ته دليل وايم
دواړه لاسه مې ډېوې ته دي نيولي
چې مړه نه کړي دنيا ته دليل وايم

غزل

موده وروسته ايينې ته ودرېدم
اخر خپلې تماشې ته ودرېدم
هغه ونه باد له بېخه وويستله
چې يې سيورې ته دمې ودرېدم
پښه نيولی دغه ځای کې ځکه شومه
دغه ځای کې به هغې ته ودرېدم
ما له ورځو سره منډې وکړې ډېرې
خو اخر دغه دی شپې ته ودرېدم
ما مجنون په کاڼو وويشت صحرايي شو
خو مې خپله ګل بشرې ته ودرېدم

غزل

قامونه ويښوي او كتابونه ګرځوي
تيارې دي يو څو كسه څراغونه ګرځوي
د زړونو د ساتنې ټپكه ټوله ورسره ده
سپرلي غونډې سرې دی ګلابونه ګرځوي
يو څوک ورته د مصر زلخيا وريادوي
يو چا پسې يوسف غونډې ګامونه ګرځوي
په ښار كې له دې خپلو ډک لاسونو سره مسته
يو څوک درپسې شاته تش لاسونه ګرځوي
بس جوړ كړې او رنګ يې كړې بدلون ته پكې تم
تصوير پسې دې قام نوي رنګونه ګرځوي

غزل

په محبت باندې باور لرم
دې ضرورت باندې باور لرم
ما هيروی نه شې ته دروغ وايې
ستا په عادت باندې باور لرم
ملا دوزخ به راته نه يادوې
ملا جنت باندې باور لرم
دغه لوی غر هم په سر لاره لرې
او بل مې نيت باندې باور لرم
چېرته چې عشق وي هلته ژوند هم وي
دې رفاقت باندې باور لرم
ستا د برې ضمانت ځكه كوم
پخپل شكست باندې باور لرم

هیله هدایي (د رنګونو یوه ملاله)

هیله هدایي د پکتیا ولایت ده، لومړنۍ زده کړې یې په پاکستان کې کړې او له هغه وروسته یې ښوونځی په کابل کې پای ته رسولی. د کانکور د آزموینې له ورکړې وروسته د ۳۱۲ نومرو په اخیستلو سره کابل پوهنتون ته د خپلې خوښې وړ پوهنځي(حقوق او سیاسي علوم) ته بریالۍ شوه او پوهنتون یې د کدر د فیصدي په درلودلو پای ته ورساوه. له ښوونځي څخه نیولې بیا تر پوهنتونه پورې د هیلې ځانګړې مینه له لیکوالي او نقاشي سره وه او له هم

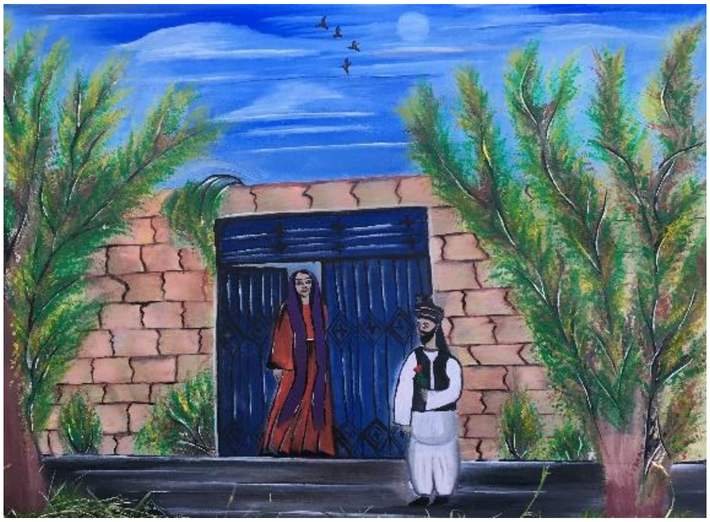

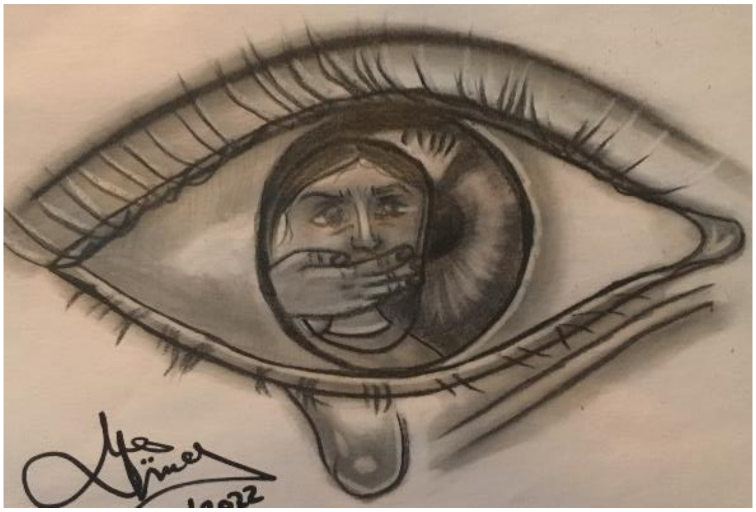

هغه وخته یې خپل پاتې وختونو کې ځان په لیکوالي او نقاشي کې بوخته ساتله. دا چې ښوونځی یې د کابل په یوه وروسته پاتي سیمه کې و؛ نو د هغه وخت د حکومت له لوري د پاملرنې وړ نه ګرځېده، هغه لاسته راوړنې چې هغې د ښوونځي په وخت کې درلودې یا له منځه ولاړې او یا هم تر اوسه د الماری په یوه کونج کې له سترګو پټې پاتې دي. د ښوونځي په دوره کې د افغانستان په جغرافیایي وضعیت پورې تړلې معلومات ډېر کم تر سترګو کېدل او همداسې د زده کوونکو عمومي معلومات د خپل هېواد په هکله ډېر کم و؛ نو یادې اړتیا ته په کتو سره یې د یوه کتاب په لیکلو پیل وکړ؛ ترڅو وکولای شي تر ډېره بریده په افغانستان پورې تړلي موضوعات په هغه کې ځای پر ځای کړي. د څو میاشتو هڅو وروسته یې د یوه کتاب په بنه ټول اړین موضوعات په هغه کتاب کې ځای پر ځای کړل؛ خو د ښوونځي د نه پاملرنې له کبله هغه کتاب تر دې دمه د الماری د یوې پلې ځای نیونکی شو او چاپ ته ونه رسېد.

پوهنتون ته له بریالی کېدو او هغلته د څه نا څه فرصتونو په درلودو سره یې یو ځل بیا لیکوالي او نقاشي ته مخه کړه. له خپلې مسلکي زده کړې سره یو ځای یې د ماشومانو لپاره د لنډو کیسو لیکل پیل کړل؛ څکه هغې خپل هېواد ته د خدمت کولو یوازینۍ لاره همدا موندلې وه؛ ترڅو د مثبتو پیغامونو لرونکې کیسې تر هغوی پورې ور ورسوي او د ماشومانو تنکي فکرونه له کوچنيوالي د روښاندی له ارزښتونو سره آشنا کړي.که موږ په ماشومانو د علم او پوهې پانګونه وکړو نو؛ کولای شو د هېواد د سولې او پرمختګ په برخه کې رغنده رول ولوبوو. د همدې هڅو په لړ کې یې یوه لنډه کیسه "د ځلا خوبونه" چې د هلکانو او نجونو تر منځ یې توپیر بیز چلند نفع کوه په کابل پوهنتون کې د معلوماتو د مرکز له لوري غوره کیسه وپېژندل شوه، چې د جایزې سربېره زر ټوکه په چاپ ورسېده او د ټول افغانستان د لرې پرتو سیمو ماشومانو ته وویشل شوه.

له هغه وروسته یې دوه نور کتابونه له انګلیسي او فارسي ژبې څخه پښتو ته را وژباړل د چاپ تر وروستۍ مرحلې پورې ورسېدل؛ خو په هېواد کې د جګړو او د کتابونو د پلور ټکني بازار ته په کتو سره تر اوسه نا چاپ پاتې دي.

د کرونا د قرنطین په بهیر کې یې ډېره پاملرنه نقاشي ته ور وا وښته. په خپله ټولنه کې د ښځو پر وړاندې د ټولنيزو نابرابریو او د جګړو د بدمرغیو د څرګندولو لپاره نقاشي یې یوه غوره وسیله ګڼله. نقاشي د خلکو د پوهاوي یوه ښه وسله ګڼل کېدای شي؛ څکه هغه ستر مفهومونه او پیغامونه چې خلک یې د خبرو او لیکنو په واسطه نه شي درک کولای، د رنګونو او رسمونو له لارې په ښه توګه پېژندلی شي. یوه جنګ ځپلې ټولنه تر ټولو مخکې له رنګونو سره آشنا کېدو ته اړتیا لري. هغې هم د همدې ښکلي رنګونو له لارې غوښتل د سولې، برابرۍ او سوکالي پیغامونه خپره کړي. د نقاشیو غوره مفهومونو ته په کتو سره د استرالیا موناش پوهنتون په خپله میاشتنۍ کې د هیلې د څلورو نقاشیو انځورونه خپاره کړل؛ ترڅو د زده کړیالانو ترمنځ د افغانانو د هنري اثارو ښودونه او پېژندنه وکړي.

هر انسان باید خپلې ځانګړې وړتیاوې وپېژني او په واسطه یې د خپل هېواد او ټولنې د مثبت بدلون او افکارو په لوړولو کې رغنده رول ولوبوي. لکه څنګه چې لیکلوالي او نقاشي د خلکو د منفي فکرونو په بدلون او د خپل هېواد د سولې او پرمختګ په برخه کې د هیلې دوه ارزښتمنې وسیلې دي.

هیله هدایي ته د لا بریالي ژوند هیله، لاس یې خوځند او ژوند یې د نقاشۍ رنګونو په څېر رنګین شه.

هیلۍ (لنډه کیسه)

لیمه ودان

د چپتر پاڼه يې واړوله، له سترګو يې تېره کړه، موسکی شو، له ځانه سره يې وويل:

- نن به سل نمري اخلم.

چای يې غوړپ کړ، يخ پخ و. پاڅېد، په دېګ پسې يې ګاز بند کړ. شمال له کړکۍ وچه پاڼه راننه‌ايسته. د ځوان ذهن ته د بېګاني خوب تصوير راغئ، چې پکې له شنې ونې پاڼه رابېله شوه، ژېړه شوه او پر ځمکه پرېوته. د ټليفون په شرنګېدو د خوب له خياله ووت. ورپورته يې کړ، موسکی شو. د هوکې په تنۍ يې ګوته کېکاږله، په عمر پاخه سړي خبرې کولې ، له جوړ پخيرو وروسته يې وويل:

- زويه! يو څه پيسې مې د خيرو کاکا په لاس درولېږلي، اوس په همدې ګوزاره وکړه، زه به نورې هم له کوم چا پور کړم.
- سمه ده، پلاره د فراغت جشن ته خو به راځئ؟
- هو درځو په خير.

له خبرو وروسته يې له پلاره خدای پاماني واخيسته. ساعت ته يې وکتل:

- اوهو! د ازمويني پيلېدو ته وخت کم پاتې.

ځان يې تيار کړ، د کوټې تر دروازې لاړ، بېرته راستون شو، د کتابونو له شا يې کتابچه راواخيسته. له منځه يې انځور راوايست، ښه شېبه ورته ځير و، په شونډو يې نرۍ موسکا خپره شوه، په وېښتانو کې يې ګوتې تېرې کړې. انځور او کتابچه يې بېرته کېښودل، ووت. په سړک روان و، په خيال کې لاړ، د فراغت جشن يې و، پلار، ترونه، ملګري او دوستان يې راغلي وو، دنده يې پيدا کړې وه، نوی کور او موټر يې اخيستي و، واده يې کړی و...

د کوم چا په غږ د خيال له نړۍ راووت:

- ودرېږه!

چې تر څو يې شاته ورکتل، غبرګې مرمۍ يې په زړه کې ښخې شوې.

***

عمر خوړلی سړی د کار په لور روانېده، اوو لونو ته يې مخ کړ:

- نجونو د قرآن‌شريف هغه پاتې څو سپارې نن تلاوت کړئ، شپې ته به ختم وکړو. ورور مو فارغېږي له خيره.

ښځه تر دروازې ورسره روانه وه، دواړو وياړل چې زوی يې لوړې زده‌کړې بشپړوي. سړي ښځې ته وويل:

- زوی مو په خير فارغېږي، زه به ډېر ډاډېدم هسې نه چې بدي يې تره کړې، سر دی پکې وخوري.

د دعوت رسنيز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي يا ډېره، زموږ رسنيز کارونه او هڅې پياوړې کوي، زموږ راتلونکې ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمينه برابروي. د دعوت رسنيز مرکز سره د لږ تر لږه 10/$ ډالر يا په ډېرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو يوازې يوه دقيقه وخت نيسي. او هم کولی شئ هره مياشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ.

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړيوالو تاديالو حساب:NO15 0530 2294 668

د ويپس شمېره: Vipps: #557320

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you
DNB Bank AC # 0530 2294668
Account for international payments: NO15 0530 2294 668
Vipps: #557320

د دعوت رسنيز مرکز له خوا چاپ شوي کتابونه

دعوت رسنيز مرکز وياړي چې د خپلو نورو فرهنگي فعاليتونو په څنگ کې چې هغه د دعوت مجلې خپرول، د دعوت ميډيا ۲۴ او افغان سباوون ويبپاڼو تر څنگ په دې وروستيو يو شمېر په زړه پورې، مهم او ارزښتمن کتابونه د خپلو خلکو د چوپړ له پاره خپاره کړي دي. چې دلته په لنډ ډول د کتاب پېژندنه او د لاس ته راوړلو طريقه او د کتاب بيه او پوستي بيه شوول کيږي.

يوه افغانه ښاپيرۍ په کييف کې

ليکوال محمد طارق بزگر

/۱ دا کتاب چې د يوې ريښتنې پېښې له مخه ليکل شوې او د افغان جگړې د ناخوالو، نتيجو ، تاثيراتو او په ټولنه او خلکو يې اغيز، ښځه په افغاني ټولنه کې او د يوې افغانۍ د دردونکې او تريخ ژوند کيسه چې بلاخره بدلمنۍ ته مجبوريږي.

د کتاب بيه ۱۵۰ ناروېژي کرونه يا د هغې معادل او پوستي د ليارې ۲۰۰ ناروېژي کرون (د نړۍ ټولو هېوادونو ته).

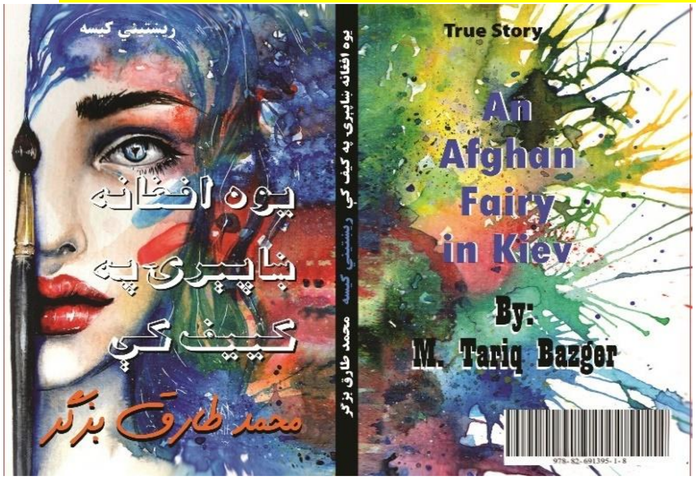

ملي رسالت (د محمد طارق بزگر کارنامې)

ليکوال ارواښاد مصطفی عمرزی

/۲ دا کتاب چې د دعوت رسنيز مرکز او مسئول مشر بيلابيل فعاليتونه او د لسگونو مطرحو افغانانو نظرونه هم په بر کې لري د دې کتاب ژبه پښتو او دري ده. کتاب د گټې له پاره نه دی مينه وال يې يوازې د چاپ د مصرف په ورکولو سره تر لاسه کولای شي د کتاب د چاپ بيې تر څنگ پوستي مصرف يې ۷۰ کرون ياني (۷) ډالرو په ورکړې سره تر لاسه کولای شي.

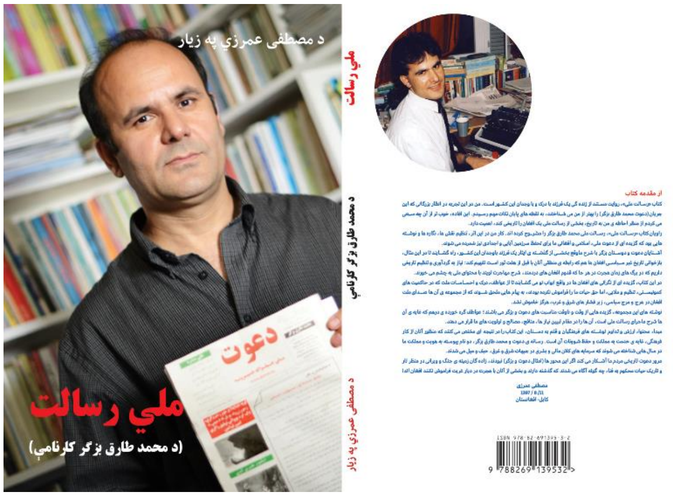

زموږ کاکا مُراد (ډاکټر ناکامورا)

/۳ د ژوند، کار، فعاليتونو او د دغه ستر انسان په اړه د لسگونو افغانانو نظرونه او نور ډېر څه د عکسونو سره راغونډ شوي دي، د کتاب ژبه پښتو او دري ده، دا کتاب هم په وړيا ډول يوازې د پوستي مصرف (۱۰۰ ناروېژۍ کرون يا ۱۰ ډالر) په ورکولو سره هر افغان چې د نړۍ په هر گوټ کې وي او غواړي ورته ليږل کيدای شي.

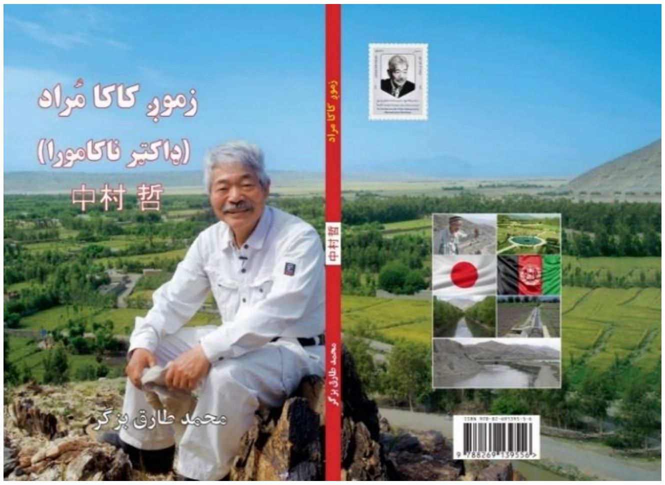

۴/ **کله چې طوطي والوت** د ماشومانو له پاره د يو ناروېژي کتاب ژباړه ده د کتاب ليکوال انتون ايسپيرو او ژباړن يې محمد طارق بزګر دی. دا کتاب د ماشومانو له پاره په خوږه پښتو ژباړل شوی او په ښکلی قطع او صحافت چاپ شوی دی. د کتاب بيه ۱۰۰ کرون ياني (۱۰ ډالر) ده او د پوستي مصرف سره ۱۵۰ کرون يا ۱۵ ډالر ده د نړۍ په هر ګوټ کې هېوادوال کولای شي دا کتاب د دعوت رسنيز مرکز څخه د قيمت په بدل کې وغواړي.

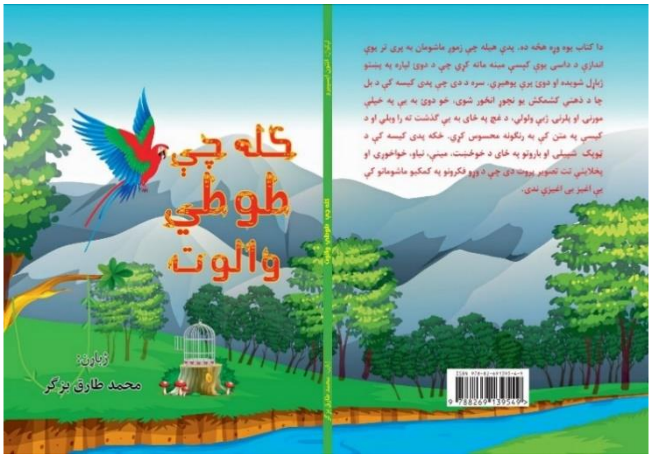

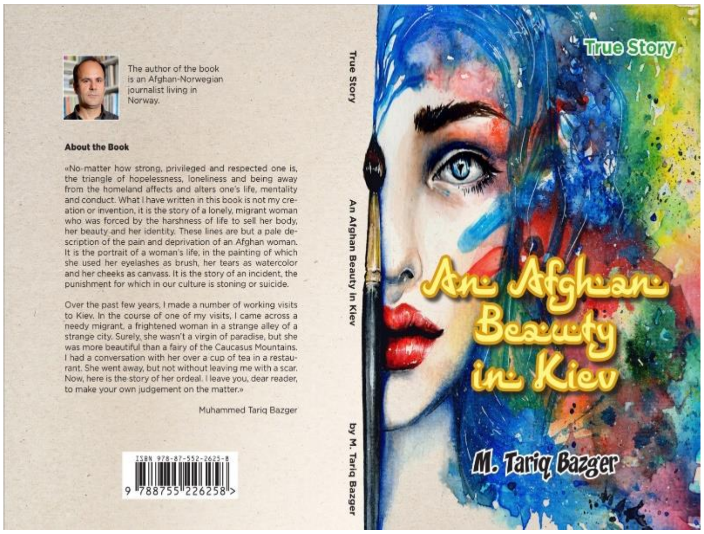

۵/ په انګليسي ژبه د کييف ښاپيرۍ **(An Afghan Beauty in Kiev)** چې ليکوال يې محمد طارق بزګر دی د يوې ريښتني کيسې او پېښې له مخې ليکل شوی چې په ټوله د جنګ جګړو د ترخو تاثيراتو له امله د يوې افغانې د ژوند د ناخوالو کيسه چې په پای کې بدلمنۍ ته مجبوريږي. د دې کتاب بيه ۱۰۰ ناروېژي کرون ياني ۱۰ ډالر ده چې د پوستي مصرف سره ټول ۱۵۰ کرون يا ۱۵ ډالر کيږي چې د قيمت په ورکړې سره د نړۍ هر ګوټ ته مينه والو ته ليږل کيږي. دا کتاب په بهرنيو هېوادونو کې ستاسو بهرنيو دوستانو، استادانو، د کار همکارانو، ګاونډيانو، ملګرو له پاره هم يوه ښه ډالۍ ده.

ناروېژي - پښتو قاموس

Stor Norsk-Pashto Ordbok

۶/ چې د محمد طارق بزګر د ۱۷ کلونو د زيار او هڅو نتيجه ده چې ټول ۵۰۰۰ لغاتونه او کتاب ۱۰۰۰ مخونه لري په لوړ معيار چاپ او له ناروې بر سيره په سويډن او ډنمارک کې هم هېوادوال ترينه ګټه اخيستلای شي. په دې کتاب سره د هر مسلک د خاوندانو ستونزې تر ډېره حليږي يا په بل عبارت د لومړي ټولګي تر پوهنتونه، په هر ډول کاري چاپيريال او په کور کې د والدينو له خوا د ماشومانو ژبنۍ ستونزو په حل کې پوره مرسته کوي. د ناروېژي ژبې د هر ډول لغاتو مانا په اسانه په کتاب کې پيدا کولی شئ دا بايد هم يادونه وشي چې د يو زيات شمېر لغاتونو، نومونو او نورو څيزونو عکسونه د اسانه پوهاوي په پار د کتاب په پای کې ځای پر ځای شوي

دي چې دا په اسانه د پوهاوي په برخه کې د قاموس کارونکو سره مرسته کوي. د دې کتاب شتون په هر افغاني او پښتني کور او ستاسو په کتابتون کې ضروري او د نارويژي ژبې په

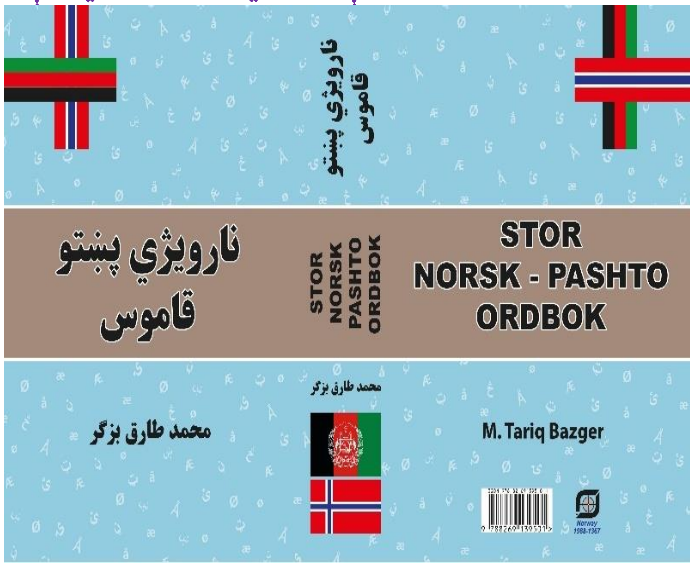

حل کې ستاسو ښه مرستندوی دی. د دې کتاب بيه ۵۰۰ نارويژي کرون (هغه چې د دعوت رسنيز مرکز څخه په مستقيم ډول تر لاسه کوي) او د پوست د لارې بيه يې په ناروې، سويډن او ډنمارک کې ٦٥٠ کرون ده. د ناروې د هر کتابتون څخه د لاندې معلوماتو په ورکولو سره نارويژي پښتو قاموس غوښتلای شئ. په ټوله ناروې کې د نورزی Norli د ټولو کتابپلورنځيو څخه يې هم تر لاسه کولی شئ.

د کتاب نوم: نارويژي پښتو قاموس

Stor Norsk-Pashto Ordbok

د ليکوال نوم: محمد طارق بزګر

Mohammed Tariq Bazger

ايس بی اين شمېره: ISBN: 978-82-691395-0-1

د پاسنيو کتابونو مينه وال او غوښتونکي کولای شي په حضوري ډول يې د ليليستروم په ښار (ناروې) کې يې د دعوت رسنيز مرکز څخه واخلي او يا هم د بانک د لارې پيسي د دعوت ميډيا په اکاونټ AC#0530 22 94668 او يا د دعوت رسنيز مرکز د ويپس په شمېره شمېره Vipps: #557320 د خپل بشپړ پوستي ادرس سره راوليږي ستاسو د خوښې او اړتيا وړ کتاب به ډېر ژر تر تاسو دررسيږي.

د دعوت رسنيز مرکز دفتر Dawt Media Center

Voldgt. 37A 2000 Lillestrøm, Norway

Mobil: +0047 90856195 Tel: +0047 63844384

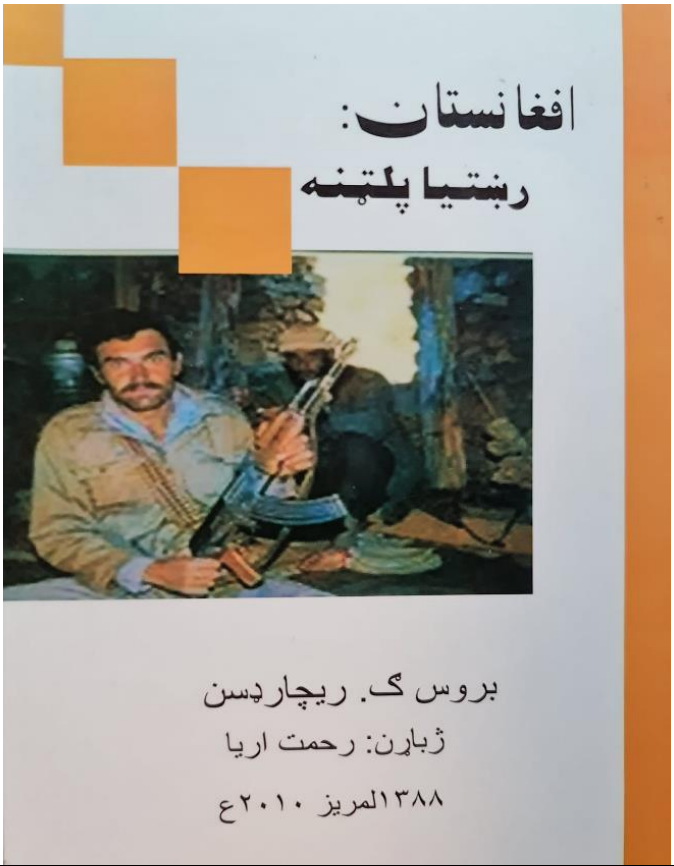

افغانستان: رښتيا پلټنه

ليکوال: بروس ګ. ريچارډسن

ژباړن: رحمت اريا

/۷ دا کتاب چې د امريکايي ليکوال ښاغلي بروس ريچارډسن د بيلابيلو مقالو پښتو ژباړه ده چې ټول ٦٤٨ مخونه او د ۵۰۰ ټوکو په شمېر خو کاله وړاندې د دعوت رسنيز مرکز له خوا په پېښور، پښتونخوا کې د چاپ په ګاڼه ښکلی شوی دی. کتاب ټول د معتبرو اسنادو په مټ ليکل شوي چې د ليکوال د لسيزو کار ثمره ده. دا کتاب په ځانګړي ډول د شمال ټلوالې د قوماندان احمد شاه مسعود په اړه ډېر اسناد ښکاره کوي چې مسعود په څه ډول د روسانو يا د وخت د شوروي اتحاد سره اړيکې درلودې او په څه ډول يې د هغوئ له پاره يا د هغوئ په ګټه کار کاوه.

د دې کتاب مينه وال کولی شي دا کتاب د ناروې په ليليستروم ښار کې د دعوت رسنيز مرکز څخه ترلاسه کړي. او هم يې هېوادوال د پوست د لارې تر لاسه کولای شي د کتاب بيه ۲۰۰ کرون او پوستي مصرف يې ۱۲۵ نارويژي کرون کيږي.

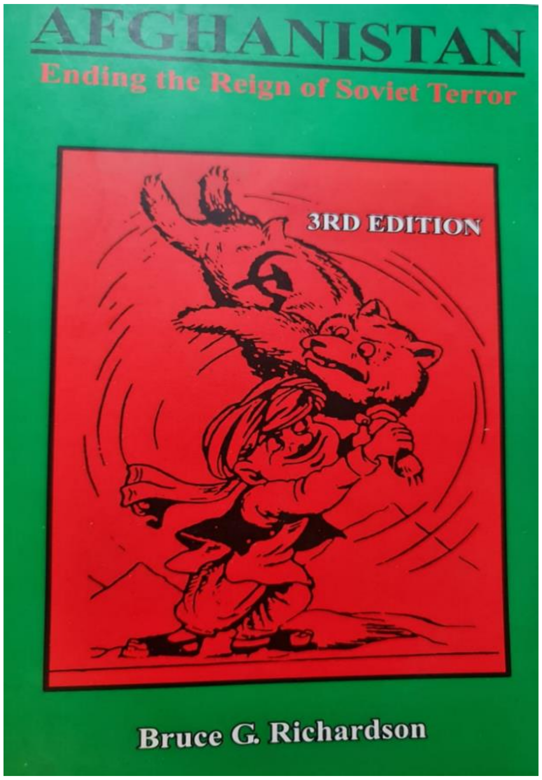

Afghanistan Ending the reign of Soviet Terror

By: Bruce G. Richardson

۸/ دا کتاب د امریکايي ليکوال ښاغلی بروس گ. ريچارډسن د زيار نتيجه ده. کتاب ټول ۱۸۰ مخونه لري. دا کتاب په افغانستان د شوروي اتحاد د يرغل په موده کې افغانستان او سيمې ته د ليکوال د مختلفو سفرونو د ليکنو او د هغه مهال د ځينو عکسونو په بر کې نيوونکی دی. دا کتاب هم د شورويانو سره د شمالي ټلوالې د قوماندان احمد شاه مسعود په اړه ډير معتبر اسناد ښکاره کوي او د هغه چا له پاره چې غواړي پوهه شي چې احمد شاه مسعود څوک او څه يې کول او څه يې وکړل ډير ښه او معتبر لاسوند دی.

دا کتاب هم کلونه وړاندې د دعوت رسنير مرکز له خوا په انگليسي ژبه چاپ شوی د کتاب مينه وال يې د ۱۵۰ کرونو په بدل کې د دعوت رسنيز مرکز څخه تر لاسه کولای شي. او هم هېوادوالو ته د پوستې د لارې (۱۵۰ + ۵۵= ۲۰۵) کرونو په بدل کې ليږل کيدای شي.

Afghanistan: A Search for Truth

By: Bruce G. Richardson

۹/ دا کتاب د امريکايي ليکوال ښاغلی بروی ريچارډسن د کلونو زيار او څېړنو مجموعه ده. کتاب ټول ۴۸۰ مخونه لري او د ۱۰۰۰ ټوکو په شمېر د دعوت رسنيز مرکز له خوا چاپ شوی دی. دا کتاب هم د ٦٩ مقالو او څو ليکونو ټولگه ده. ليکوال د افغانستان او افغانانو سره د ډيرې مينې او اخلاص له امله له نورو لويديځو او امريکايي ليکوالو سره څرگند توپير لري او د لويديځ له گڼو زيات يې د افغانستان گټې محترمې گڼلې دي. د دې کتاب لوستل د هر افغان په ځانگړې ډول هغوئ چې په انگليسي پوهيږي او غواړي د خپل هېواد له وروستيو څو لسيزو او د شوروي اشغال له مهال څخه کره معلومات تر لاسه او ځان باخبره کړي د دې کتاب لوستل ورته اړين دی. دا کتاب د افغانانو غير افغاني دوستانو ته چې په انگليسي پوهيږي خورا ښه ډالۍ ده.

دا کتاب هم د ناروې په ليليستروم ښار کې د دعوت رسنيز مرکز څخه د ۱۵۰ ناروېژي کرونو په بدل کې تر لاسه کولای شئ.

او هم يې هېوادوال او مينه وال د پوست د لارې (۱۵۰ + ۱۲۵= ۲۷۵) کرونو په بدل کې تر لاسه کولای شي.

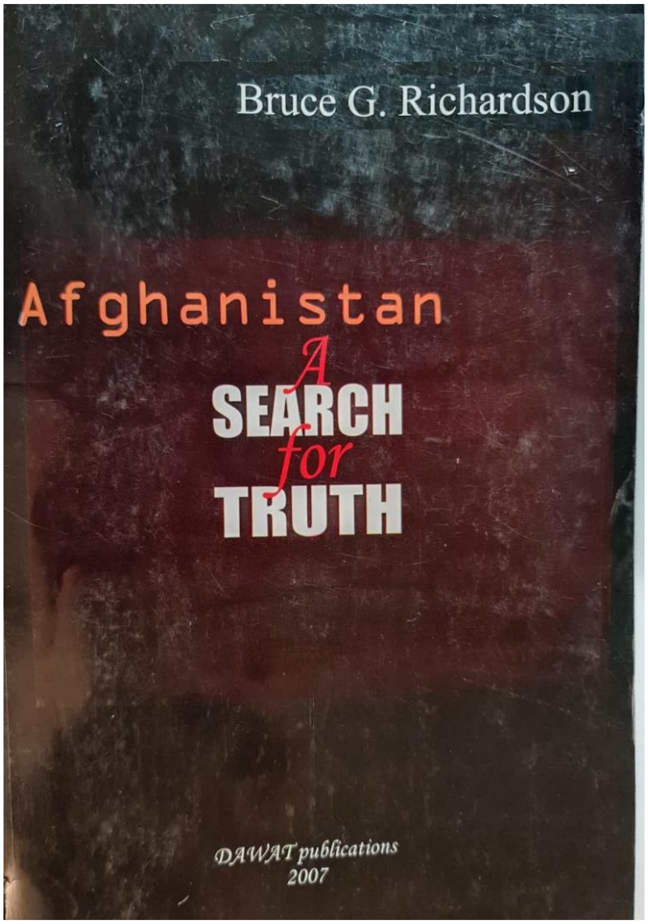

دعوت رسنیز مرکز ته رارسیدلی کتابونه

دعوت رسنیز مرکز ته لاندیني نوي خپاره شوي کتابونه رارسیدلی چې له لیکوالو یې مننه او د لابریالیتوب هیله یې کوو، او په دې سره خپل لوستونکي د دې کتابونو لاس ته راوړلو او لوستلو ته رابولو.

دعوت رسنیز مرکز

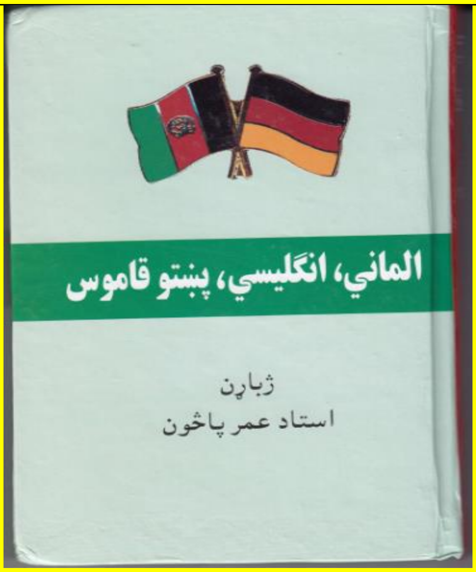

الماني، انګلیسي پښتو قاموس

ژباړن: استاد عمر پاخون (جرمنی)

مخونه: ۴۰۰

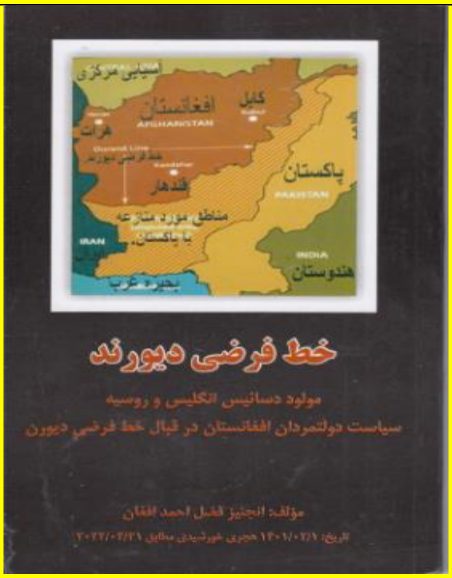

خط فرضي دیورند

مولف: انجنیر فضل احمد افغان (کاناډا)

مخونه: ۱۴۰

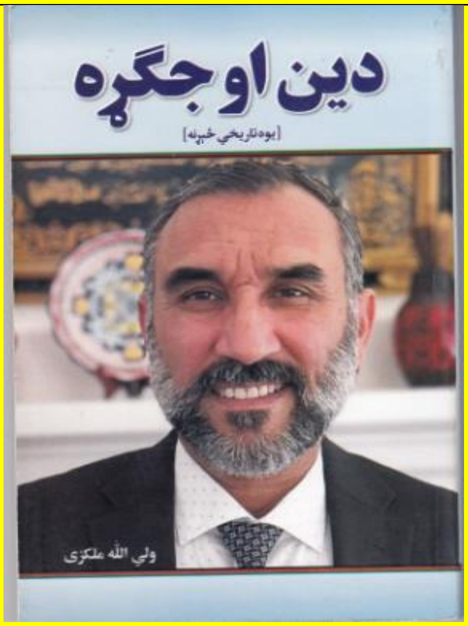

دین او جګړه

لیکوال: ولي الله ملکزی (امریکا)

مخونه: ۱۹٦

د زړه اواز (شعري ټولګه)

لیکوال: استاد عمر پاخون (جرمنی)

مخونه: ٦۴

of terrorism and extremism, rather than fighting the symptoms. And unless you do, I think the world is going to continue to see many of these groups with different names rise up over and over again, and then you will have to send expensive missiles to counter them and then come back out, saying that the war is over, and yet it continues.

Halla Mohieddeen: And that's The Take. This episode was produced by Amy Walters with Ruby Zaman, Chloe K. Li, Negin Owliaei, Alexandra Locke and me, Halla Mohieddeen. Alex Roldan is our sound designer. Aya Elmileik and Adam Abou-Gad are our engagement producers. Ney Alvarez is our Head of Audio. And a special thank you to Tabish Talib. We'll be back.

Episode credits:

producers are Aya Elmileik and Adam Abou-Gad. Ney Alvarez is Al Jazeera's head of audio. Special thanks to Tabish Talib.

SOURCE: AL JAZEERA

This episode was produced by Amy Walters with Ruby Zaman, Chloe K Li, Negin Owliaei, Alexandra Locke and Halla Mohieddeen. Our sound designer is Alex Roldan. Our engagement

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

begging in the street, that they haven't had a meal in days. Right now, Afghanistan is in the worst place that it has been in the last two decades. The world has spent $300m a day every day for 20 years and it is also very difficult to understand where all the money went. The country, if you go outside of the capital, is as if you are walking through a time capsule 30 or 40 years ago on what the world would've looked like. And it is now the responsibility of the rest of the world to try and work to have some sort of a vision of Afghanistan where those people have prospects, they have education, they have access to healthcare, and they can build some sort of a future of Afghanistan, which is not completely full of despair and dark days ahead.

Halla Mohieddeen: Well, now that it's September 11, 2022. Do you think we're back where we started? Was the past 21 years a waste of time and lives, or did anything change?

Osama Bin Javaid: Things have changed. 9/11 is a very different 9/11, as it was last year as well. Where the flag of the Islamic Emirate is flying at every flagpole, including that of the presidential palace. Where they have inherited billions and billions of dollars worth of military hardware. Where they're now in a position where they're able to dictate their own terms. What have we achieved, I think, is a big question. There were major advancements when it came to women's rights and human rights, but they were also limited to urban Afghanistan. In rural Afghanistan, there are parts of Afghanistan where there are no government schools. Where no girl has ever been to school. I sat down with UNICEF, and I looked at their numbers and 50% of schools in Afghanistan, now, trillions of dollars later, do not have bathrooms or running water. Their roads network is almost non-existent. So, it is a very desperate Afghanistan, which kind of feels like the same or worse from what it was 20 years ago. And the foreign fighting groups, clearly there's no fight against them that is being carried out by the Taliban. And I don't think they have the capacity to carry out counter-terrorism operations against those people who fought with them and essentially defeated the United States and forced the international community to leave Afghanistan.

Halla Mohieddeen: And do you think the United States will ever get into a full-scale war in Afghanistan, or even like the one in Afghanistan ever again?

Osama Bin Javaid: United States strategy has changed. I personally don't foresee a major full-scale war in Afghanistan anytime soon. Those drone strikes can be carried out with or without ground intelligence, which can be effective against targets or civilians or not be effective. They are going to continue.

Newsreel: Among the 10 people killed in Kabul on August 29 were two-year-old Sumaya and Ayad, along with three-year-old Malika, seven-year-old Arwin was playing…

Taliban fighters stand guard at the site of a blast in Kabul, Afghanistan, August 6, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Osama Bin Javaid: There is a forever war that has been started since 9/11 in Afghanistan, where people of Afghanistan are going to continue to suffer and pay for it for the foreseeable future.

Newsreel: Neighbours rushed to put out the fire. They were too late.

Halla Mohieddeen: And what would you say this means for the world at large, that a war like this has changed?

Osama Bin Javaid: I think the world needs to have a little bit of introspect. When I sit down with diplomats, when I sit down with military leaders behind closed doors, they do admit that mistakes have been made. There is a change that has come because of the wars in Iraq and Afghanistan. From the ashes of those wars, you've seen monsters like ISIL rise up. You've seen extremism being fanned by these wars and what have we achieved by spending billions and billions and trillions of dollars in wars, rather than providing the children with jobs and education and healthcare? The world needs to look at the root causes

Newsreel: The country is in the midst of a humanitarian crisis as billions of dollars in Afghan assets remain frozen by the US.
Osama Bin Javaid: And the humanitarian catastrophe that we are seeing in Afghanistan is not entirely their fault.

Anas Haqqani: Don't expect us to achieve what others have failed to achieve over the past 20 years, especially with the challenges we face. It has been only one year since we assumed power and the world should not expect us to achieve all our goals overnight. It is next to impossible, especially when the international community has not fulfilled their promises, including recognition of our rule and foreign aid.

Halla Mohieddeen: What did you think and what did you see, about the way that the country is being run?
Osama Bin Javaid: We were able to go out close to midnight and have ice cream in Kabul, which was not possible a year ago. There is relative peace and security. You have to understand that the threat matrix had the biggest level of threat coming from the Taliban, who are now the people in charge. So that does not exist anymore. Promises the Taliban were making to the outside world when they were negotiating, including the rights of women, they do not exist. But there's also a sliver of hope there because many of those Haqqanis would tell you, not on the record because they do not want to be seen as contrary to the policy of their leadership, that they are pro girls' education. They are pro-science and technology. They are pro jobs. Afghanistan was always poor; Afghanistan was always weak and desperate. What's happened in a year is that the country was reliant on billions and billions of dollars of foreign aid that has dried up. It is now being run by a fighting group, which is coming to grips with how to convert itself into a governing body. And that is where the reality of Afghanistan sinks in while you are there, that this is a country which for so long was the centre of attention for the rest of the world. Well, according to its people, now, it's been abandoned.

Halla Mohieddeen: Are people still trying to leave? That was the defining image really at the time of the fall of Kabul and when the Taliban took over, the people desperately running for the airports.
Newsreel: Desperate Afghans feverishly attempting to escape, clinging to military planes, leaving the airport.

Halla Mohieddeen: Has that all calmed down or are people still trying to leave the country?

Evacuees termed Canadian Entitled Persons sit in a Royal Canadian Air Force (RCAF) C-177 Globemaster III transport plane for their flight to Canada from Kabul, Afghanistan, August 23, 2021. Picture taken August 23, 2021. [Canadian Armed Forces/Reuters]

Osama Bin Javaid: People are trying to leave Afghanistan, and for a number of reasons, economic reasons, but I know of colleagues whose daughters have not been able to go to school for a year. I know foreign forces that did not want to go because things would calm down and I met them a year later and they want to leave Afghanistan. There is the uncertainty of what's going to come next. The Taliban, again, all of those lofty views that exports have doubled. There is more money which is being generated inside the country but which has yet to translate to Nangarhar province or Kabul even, where people are in desperate conditions.
Halla Mohieddeen: You mentioned going for ice cream in Kabul, the capital, around midnight.
[MUSIC PLAYING]
Halla Mohieddeen: But, in those rural provinces, ice cream's not an option, is it? Ninety percent of the population lives below the poverty line. How desperate is it in terms of just the everyday man or woman trying to put food on the table?
Osama Bin Javaid: There is a place in Kabul where they sell stale bread. The stale bread, which is a day old, is five or six Afs (US $0.057 or $0.068). If it gets two days old, it's about three or four afghanis (US $0.034 or $0.045). That gives you an idea of how desperate people are. Why this market exists is because people are not able to afford just bread. The conditions of people are extremely dire. I've met people who told me,

Newsreel: President Obama's getting a big political boost from the killing of Osama bin Laden. Obama's approval rating has surged to 60%.
Osama Bin Javaid: So, I think it is a major win for the US president. He's seen as somebody who's taking out bad guys, which for a number of years have been painted as a big threat to the United States.
[MUSIC PLAYING]
Halla Mohieddeen: The Pentagon has recently announced a reform-oriented overhaul of their drone strike policy. It remains to be seen if this will mean less civilian lives will be lost.
Halla Mohieddeen: While in Afghanistan, Osama went around the country reporting and spending time with Afghans, and members of the Taliban, to find out what has changed in the last year.
Osama Bin Javaid: It's a very different Afghanistan. If you come out of Kabul airport, it's the same bustle that you see, but it's very different.
Halla Mohieddeen: During that time, you had an exclusive interview with Anas Haqqani, the leader of the Islamic Emirate of Afghanistan. What did he say about the strike and more generally about how Afghanistan is being run under the Taliban?
Osama Bin Javaid: We met quite a few of the leaders of the Taliban who are now in charge. We did have an exclusive interview with Anas Haqqani, a very vocal young leader of the Taliban, who spent time in Bagram and was tortured there as well. He was of the view that the United States is in violation of its agreement. Obviously, that is something that the United States is very unlikely to agree with.

Taliban supporters rejoice on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Anas Haqqani: It was the US who entered our territories without permission, even without notifying us. This was a clear violation on part of the US.
Halla Mohieddeen: Now Anas Haqqani is leading Afghanistan now, but on September 19, 2012, the Haqqani network was declared a terrorist organisation by the US State Department, and they haven't been taken off that list. What did he say about the relationship with the United States and Afghanistan now?
Osama Bin Javaid: According to the Haqqanis, their stance has evolved from when they were fighting the United States and carrying out suicide attacks against them.
Newsreel: The Haqqani network trains the fighters and suicide bombers it sends into Afghanistan, with often devastating effects.
Osama Bin Javaid: Their stance has softened now since they're the rulers of Afghanistan and they have been talking to the United States. Anas Haqqani has had a number of meetings with various officials, including the United States, the European Union, and regional countries.
Anas Haqqani: Afghanistan today is totally different from 20 years ago. For example, the former government, they were really under pressure from the occupation. We started to move things in the right direction. We are now able to generate revenues for the functioning of our ministries and other institutions. We aspire to have good and friendly relations with the whole world.
Osama Bin Javaid: The view from the Haqqanis is that they are now in charge of Afghanistan. They are now the future Afghanistan and the world needs to come to terms with that.
Anas Haqqani: It is also our duty to provide a comfortable and dignified way of life for our people. We're here to serve our people. I believe we've managed to achieve a lot, but we aspire for more, despite the challenges we are facing from the international community, including the issue of being recognised.
Osama Bin Javaid: The view from the Taliban is they inherited an economy which relied on foreign aid, which collapsed overnight.

Taliban fighters celebrate the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

going to be a major, major blow to al-Qaeda, because unlike when they killed Osama bin Laden, right now, the organisation does not have a successor who everybody would agree upon and can keep the group united.
Halla Mohieddeen: US President Joe Biden said that Zawahiri was making videos recently and encouraging followers to attack US soil.
Joe Biden: He made videos, including in the recent weeks, calling for his followers to attack the United States and our allies. Now justice has been delivered and this terrorist leader is no more.
Halla Mohieddeen: But it's been a while since we've heard of an al-Qaeda-led attack. What's the status of al-Qaeda now?
Osama Bin Javaid: Well, I think you have to go back to what al-Qaeda started as.

Taliban leaders attend the first-anniversary ceremony of the takeover of Kabul by the Taliban in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Osama Bin Javaid: Al-Qaeda was started in the 1980s in the border regions between Pakistan and Afghanistan.
Newsreel: Filmed together by Al Jazeera in the mountains along the Afghan-Pakistan border, analysts describe Zawahiri as bin Laden's closest mentor.
Osama Bin Javaid: Al-Qaeda in the 1980s, fought alongside the then-mujahidin, funded by the CIA, against the Soviet Union.
Newsreel: They were in the Pakistani city of Peshawar, supporting guerillas, fighting the Soviets in Afghanistan.
Osama Bin Javaid: What Osama bin Laden then called a nefarious strategy to subdue Muslim countries against various invasions and presence of foreign forces.
Newsreel: Two enormous blasts exploding, only minutes apart, highly-coordinated attacks aimed at convenient American targets within range of terrorist training camps in the Middle East and North Africa.
Osama Bin Javaid: And that's why it was Kenya and Tanzania.
Newsreel: Days after those attacks, Zawahiri telephoned a Pakistani reporter and denied responsibility, but he urged Muslims to continue their jihad against the Americans and Jews.
Osama Bin Javaid: They attacked warships outside of Yemen as well.
Newsreel: The Cole investigation has been and will remain a top priority for the FBI.
Osama Bin Javaid: So, al-Qaeda started off with that very broad agenda and that's why it was able to lure people, especially from these areas where there was a presence of foreign forces. Al-Qaeda has a very long history of its fighters' presence in Afghanistan, but if you talk to the Taliban and local fighters, these are people who just lived there, who fought alongside them, who married into their tribes and have had second or third generations living there.

Taliban fighters hold an Islamic Emirate of Afghanistan flag on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Osama Bin Javaid: Now, since the days of Osama bin Laden, it has not carried out any major strikes. But it has been a more ideological organisation, in praise of various attacks.
Halla Mohieddeen: So, should they be seen as a threat? What do you think US President Joe Biden's strategy was, targeting Zawahiri?
Osama Bin Javaid: Well, it is a group which appeals to an extremist ideology. If you're in a village in Afghanistan, that would not be seen as a terrorist organisation, but in Washington, DC you'd have alarm bells ringing around you. If you look back at the history of these drone strikes, like the decision to take out the strike against Osama bin Laden, it carries a big prize for the commander-in-chief.

who spent trillions of dollars in wars that cost thousands of lives.
Halla Mohieddeen: Al Jazeera's Osama bin Javaid has been in Afghanistan, and he has some answers – from the Afghans still there and an exclusive interview with Taliban leader Anas Haqqani as well.
I'm Halla Mohieddeen and this is The Take.
[THEME MUSIC PLAYING]
Halla Mohieddeen: Well, here we are 21 years since the 9/11 attacks, again, and one year since the Taliban took back Afghanistan – and there's a sense of deja vu.
[MUSIC PLAYING]
Halla Mohieddeen: The US has accused the Taliban of harbouring an al-Qaeda leader and has killed him in a drone strike.
Newsreel: This video purportedly shows the aftermath of the strike in Kabul, which killed Zawahiri.
Halla Mohieddeen: Instead of Osama bin Laden, this time it's Ayman al-Zawahiri. Just remind us who Zawahiri was and why is this happening right now?
Osama Bin Javaid: Ayman al-Zawahiri was not just a deputy to Osama bin Laden, but somebody who took al-Qaeda from an organisation which was involved in guerilla warfare to a pan-Muslim, pan-Arab, pan-nation organisation. It was him who took the reins after Osama bin Laden was killed.
Newsreel: Often called the brains behind Osama bin Laden, Ayman al-Zawahiri is now to assume the leadership of the diffuse organisation that is al-Qaeda.
Osama Bin Javaid: Ayman al-Zawahiri is the one who kind of brought al-Qaeda to its natural phase, which is now, rather than it being a centrally organised organisation, it's got franchises in many, many places, including al-Qaeda in the Arabian Peninsula, al-Qaeda in Islamic Maghreb, and various other offshoots.
Halla Mohieddeen: The Taliban is saying that the United States has violated the Doha Accords with the strike and the US is saying that the Taliban is in violation. Who do you think is right?
Osama Bin Javaid: Well, it's very difficult to gauge who's right and who's wrong with this because the deal was so vague. The deal said counter-terrorism strategy inside of Afghanistan fell on the shoulders of the Taliban, which they use for saying that United States is in clear violation and breach because it did not consult them. If you look at it from the US perspective, there is the leader of al-Qaeda, one of the most wanted people in the world, sitting very close to the people in power in Kabul. So, they had to take action and could not believe that the Taliban were trustworthy "counterterrorism" partners. And that is a criticism that has been brought forward by many people of the former regime, the then-Afghan army as well. And that is why the Doha Accords was seen by critics of the Taliban as something in the Taliban's favour.

Taliban members drive in a convoy to celebrate the first anniversary of the withdrawal of U.S. troops from Afghanistan, along a street in Kabul, Afghanistan, August 31, 2022. [Ali Khara/Reuters]

Halla Mohieddeen: Well, this assassination brings up several fundamental questions about what's happening in Afghanistan. These drone strikes, that was how Zawahiri was killed – what more can you tell us about that?
Osama Bin Javaid: Drone strikes have a very chequered legacy, especially when it comes to Pakistan and Afghanistan. Of course, we all remember the last drone strike in Kabul, the disastrous strike, where we saw a whole family blown up to bits, including small children.
Newsreel: Charred remains of what some of the children were wearing when a US drone hit their house. Some of them were inside, others playing outside near a parked car.
Osama Bin Javaid: Well, I walked the streets of Wazir Akbar Khan neighbourhood, where this drone strike took place. The particular lane, where this house was, has been sealed off by the Taliban. Reporters are not allowed there. But Wazir Akbar Khan is one of the posh areas of Kabul, where there are bigger houses, lots of CCTV cameras, members of not just the former government, but also businessmen and others would have their properties. The Taliban official stance has been that they did not know Ayman al-Zawahiri was there, which is again, quite interesting and very similar to what the Pakistanis said when Osama bin Laden was killed. We've heard reports that there were members of the Haqqani family who also resided nearby. When it comes to who was killed – well, according to the Haqqanis nobody was killed, and everybody seems to be looking for evidence. But it's

The Taliban's Afghanistan

September 11 in Afghanistan under Taliban rule.

Taliban fighters hold Islamic Emirate of Afghanistan flags on the first anniversary of the fall of Kabul on a street in Kabul, Afghanistan, August 15, 2022 [File: Ali Khara/Reuters]

What has changed in Afghanistan 21 years after 9/11? Afghanistan is back in the hands of the Taliban, but high-ranking members of al-Qaeda like Ayman al-Zawahiri are still being hunted down in Kabul by the United States. Al Jazeera correspondent Osama Bin Javaid spoke to Afghans, including the Taliban, about where the country is today.

Full episode transcript:

This transcript was created using AI. It has been reviewed by humans, but it might contain errors. Please let us know if you have any corrections or questions; our email is TheTake@aljazeera.net.

Halla Mohieddeen: Now that September 11 has just rolled around again, Afghanistan doesn't seem that different than it did just over two decades ago. The Taliban took back control over a year ago now.

Newsreel: One year ago, the streets of Kabul were full of fear as the Taliban rolled in … and US-backed government fled.

Halla Mohieddeen: And al-Qaeda – who the United States holds responsible for the September 11 attacks in 2001 and the reason the US went to war in the first place – seems to have been hiding out in Afghanistan still as well.

Newsreel: The leader of al-Qaeda, Ayman al-Zawahiri, has been killed in a US drone strike in Afghanistan.

Halla Mohieddeen: So, after 21 years, has anything changed?

Osama Bin Javaid: It's a very heavy question, which requires a lot of soul-searching on the part of people

How Western Errors Let the Taliban Win in Afghanistan

NATO's last man in Kabul helped facilitate the airlift and had a front-row seat to the Taliban takeover of the capital.

OCTOBER 2, 2022

A plane takes off from the Hamid Karzai International Airport in Kabul on Aug. 29, 2021.

A plane takes off from Hamid Karzai International Airport in Kabul on Aug. 29, 2021. MARCUS YAM/LOS ANGELES TIMES/GETTY IMAGES

*By **Stefano Pontecorvo**, a veteran Italian diplomat and NATO's last Senior Civilian Representative for Afghanistan.*

At 6:21 p.m. on Friday, Aug. 27, 2021, NATO's Afghan adventure formally ended. At that moment, the Italian C-130 on which I was flying as the last representative of the Atlantic Alliance to leave the country crossed the border between Afghanistan and Pakistan. For the first time in 20 years, Afghanistan was without a NATO presence.

We had left behind just under 7,000 U.S. and British soldiers, under national command, who would soon withdraw after having destroyed all the sensitive material left at Kabul's airport, following the chaotic evacuation of Afghan personnel. We left the country and left it badly—in the hands of the same Taliban we had thrown out of power in just a few weeks 20 years earlier. And we left a country that had believed in us, condemning Afghans once again to a very different future from the one we had given them a glimpse of.

The U.S. and NATO exit from Afghanistan may seem simply an episodic defeat. In a broader context, however, the Afghan withdrawal adds to a series of U.S. failures, from Lebanon to the Arab Spring, Iraq, Somalia, Syria—all these adventures ended badly, and the situation left behind was worse. We find ourselves today with the same security problems we had 20 years ago.

Source: foreignpolicy.com

Russia's Recruiting Afghan Commandos

OCTOBER 25, 2022,

Abandoned special forces veterans are getting job offers for a very different kind of battlefield.

By **Lynne O'Donnell**, a columnist at *Foreign Policy* and an Australian journalist and author.

Afghan National Army soldiers train.

Afghan National Army soldiers train at the Kabul Military Training Center on the outskirts of Kabul on May 1, 2017. SHAH MARAI/AFP VIA GETTY IMAGES

Members of Afghanistan's elite National Army Commando Corps, who were abandoned by the United States and Western allies when the country fell to the Taliban last year, say they are being contacted with offers to join the Russian military to fight in Ukraine. Multiple Afghan military and security sources say the U.S.-trained light infantry force, which fought alongside U.S. and other allied special forces for almost 20 years, could make the difference Russia needs on the Ukrainian battlefield.

Afghanistan's 20,000 to 30,000 volunteer commandos were left behind when the United States ceded Afghanistan to the Taliban in August 2021 . Only a few hundred senior officers were evacuated when the republic collapsed. Thousands of soldiers escaped to regional neighbors as the Taliban hunted down and killed loyalists to the collapsed government. Many of the commandos who remain in Afghanistan are in hiding to avoid capture and execution.

The United States spent almost $90 billion building the Afghan National Defense and Security Forces. Although the force as a whole was incompetent and handed the country over to the Taliban in a matter of weeks, the commandos were always held in high regard, having been schooled by U.S. Navy SEALs and the British Special Air Service.

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

Kabul:

Amid unabated human rights violations in Afghanistan due to Taliban rule, the war-torn country has been ranked as the "least secure" country in the world, local media reported citing a report by Gallup's Law and Order Index.

The survey evaluated around 120 countries based on the safety and security of the country's citizens. This report comes after Afghanistan retained its position in the Global Peace Index for five years as the world's "least peaceful" country, Khaama Press reported.

Afghanistan emerged with a score of 51 as the survey was conducted on the basis of how safe people feel in their communities or have been prone to theft or assault in the previous year.

Despite the low score in 2021, Afghanistan's score was an improvement over its previous result in 2019, which was 43 according to Gallup's survey. The surveys conducted by Gallup in Afghanistan in 2021 were conducted when the US withdrew its troops.

However, Singapore was rated as the most secure, with a score of 96 in the survey report, according to Khaama Press.

According to Gallup's index, Afghanistan is the country in which the people are "least likely" to feel safe while walking at night alone since the Taliban seized power in Afghanistan.

Since the Taliban seized power in Kabul last year, the human rights situation has been exacerbated by a nationwide economic, financial and humanitarian crisis of unprecedented scale.

Acts of terror, killings, blasts and attacks have become a regular affair with unabated human rights violations involving ceaseless murder of civilians, destroying mosques and temples, assaulting women, and fueling terror in the region.

The Taliban dismantled the system to respond to gender-based violence, created new barriers to women accessing health care, blocked women's aid workers from doing their jobs, and attacked women's rights protesters.

With the US troops' withdrawal from the country, large-scale violence has been unleashed creating political uncertainty in different parts of the country. At least 59 per cent of the population is now in need of humanitarian assistance - an increase of 6 million people compared with the beginning of 2021, according to UNAMA.

Support Dawat Media Center

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

DNB Bank AC # 0530 2294668

Account for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

د دعوت رسنيز مرکز ملاتړ وکړئ

له موږ سره د مرستې همدا وخت دی. هره مرسته، که لږه وي یا ډېره، زموږ رسنيز کارونه او هڅې پیاوړی کوي، زموږ راتلونکی ساتي او زموږ د لا ښه خدمت زمینه برابروي. د دعوت رسنيز مرکز سره د لږ تر لږه 10/$ ډالر یا په ډېرې مرستې کولو ملاتړ وکړئ. دا ستاسو یوازې یوه دقیقه وخت نیسي. او هم کولی شئ هره میاشت له موږ سره منظمه مرسته وکړئ. مننه

د دعوت بانکي پته: DNB Bank AC # 0530 2294668

له ناروې بهر د نړیوالو تادیاتو حساب: NO15 0530 2294 668

د ویپس شمېره: Vipps: #557320

DAWAT

www.dawatmedia24.com

ISBN: 978-82-691395-2-5

Vol. 245 Aug. Oct. 2022

DAWAT is independent publication. Established in 1988. DAWAT is not associated with any political organization. The views and ideas expressed in DAWAT are those of the writers and are not necessarily those of the editor. All letters and articles sent to the editor are welcomed but will not be returned.

Editor and Publisher: M. Tariq Bazger,

Dawat Media, V/ M. Tariq Bazger

Voldgt. 37A, 2000 Lillestrøm, NORWAY

Tel. +47.63844384 Mobil. +47-90856195, dawatmedia@gmail.com

AC# 0530 2294668 BIC (SWIFT-adresse): DNBANOKKXXX

A/C for international payments: NO15 0530 2294 668

Vipps: #557320

If there were ever a time to join us, it is now. Every contribution, however big or small, powers our journalism and sustains our future. Support the Dawat Media Center from as little as $/€10 – it only takes a minute. If you can, please consider supporting us with a regular amount each month. Thank you

Afghanistan Becomes World's 'Least Secure' Country: Report

According to Gallup's index, Afghanistan is the country in which the people are "least likely" to feel safe while walking at night alone since the Taliban seized power in Afghanistan.

Afghanistan has been ranked as the "least secure" country in the world, according to a survey.

LET AFGHANS DETERMINE THEIR OWN FUTURE IN THEIR OWN COUNTRY AFGHANISTAN